

**НАУКОВА ФІЛОЛОГІЧНА
ОРГАНІЗАЦІЯ «ЛОГОС»**

**Міжнародна
науково-практична конференція**

**«ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ:
ІСТОРІЯ, СУЧАСНИЙ СТАН
ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

8–9 грудня 2017 р.

м. Львів

УДК 80(063)
Ф 54

Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: м. Львів, 8–9 грудня 2017 р. – Львів: ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2017. – 140 с.

Видається в авторській редакції. Редакційна колегія Наукової філологічної організації «ЛОГОС» не завжди поділяє погляди, думки, ідеї авторів та не несе відповідальності за зміст матеріалів, наданих авторами для публікації.

У виданні зібрані тези, подані на міжнародну науково-практичну конференцію «Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень».

УДК 80(063)

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Мочернюк А. М.

ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ІНТЕРНЕТ-ТЕКСТІВ

«SCIENTIFIC AMERICAN» 7

СЕКЦІЯ 2. ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Гнатюк О. Р.

ДІАЛЕКТ В ІНДИВІДУАЛЬНОМУ СТИЛІ ПИСЬМЕННИКІВ-НОВЕЛІСТІВ

В. СТЕФАНИКА ТА Е. КОЛДУЕЛА..... 10

СЕКЦІЯ 3. ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Тендітна Н. М.

ХУДОЖНЄ МОДЕЛЮВАННЯ СМЕРТІ

В ІНДІЙСЬКИХ ТА ЯПОНСЬКИХ НАРОДНИХ КАЗКАХ 14

СЕКЦІЯ 4. ЗАГАЛЬНЕ, ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ, ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

Руденко М. Ю.

З ІСТОРИЇ ВИВЧЕННЯ АРГО В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ
Й АМЕРИКАНСЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ

(30-І РР. ХХ СТ. – ПОЧАТОК ХХІ СТ.) 18

СЕКЦІЯ 5. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

Vedmedenko O. S.

TRANSLATION OF INFINITIVE AND INFINITIVE CONSTRUCTIONS 21

Вознюк А. М., Шахновська І. І.

ЕМОТИВНА ЗАБАРВЛЕНІСТЬ ЯК ПРОБЛЕМА

ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ ДИТЯЧОЇ

ТА ПІДЛІТКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОГО

ТА НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ)..... 23

Дегтярь Є. Р.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АТРИБУТИВНИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ 27

Зіненко О. А.

АРТИКЛЬ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ

ТЕМА-РЕМАТИЧНИХ ВІДНОШЕНЬ У РЕЧЕННІ..... 29

Ковалишин Ю. Б.

ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОГО СЛЕНГУ

В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ТА ЙОГО ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ 32

Микитюк І. М., Зеліско І. В.

ЗАСТОСУВАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ 35

Нефедова П. В. РЕАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЙ КОГЕЗІЇ ТА КОГЕРЕНТНОСТІ В ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТАХ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)	38
Паладійчук Я. І. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ РЕЛІГІЙНИХ ПОНЯТЬ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	41
Pozdnyakova K. R., Sitko A. V. TRANSLATION OF THE GERUND	43
Pushyna V. O., Sitko A. V. LEXICAL AND GRAMMATICAL TRANSLATION TRANSFORMATIONS.....	45
Слобоженко Р. А., Куценко О. В. ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ	47
Стрілець В. В. ПРОЦЕС ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ З ПОЗИЦІЙ КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ	50
Тютюнник Г. В. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМ АВТОМАТИЗОВАНОГО ТА МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ ПРИ РОБОТІ З ВІЙСЬКОВОЮ ДОКУМЕНТАЦІЄЮ	52
Fedoriv L. I. PECULIARITIES OF ENGLISH PASSIVE VOICE CONSTRUCTIONS TRANSLATION.....	54
Хрін І. В. СИНОНІМІЧНИЙ РЯД АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ.....	56
Царук А. О., Почапський В. Р., Калініченко А. І. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ	57
Yasinska O. V. SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH LEGAL TERMINOLOGY	60
СЕКЦІЯ 6. УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА	
Горпинченко О. М. ХУДОЖНЯ МАТРИЦЯ ВІДЧУТТІВ У РОМАНІ ЄВГЕНА ПОЛОЖІЯ «5 СЕКУНД, 5 ДНІВ»	63
Зарудняк Н. І., Заленський В. О. ВИКРИТТЯ БАНДИТСЬКОЇ СУТІ ВОРОЖОЇ УКРАЇНСЬКОМУ СЕЛУ БІЛЬШОВИЦЬКОЇ ВЛАДИ В П'ЄСІ ІВАНА БАРЧУКА «НАКАЗ ЧЕРГА ДВА»	66
Іщенко О. А. ПРОБЛЕМА САМОТНОСТІ В РОМАНАХ МИРОСЛАВА ДОЧИНЦЯ	69
Любічева І. О. ВИВЧЕННЯ ФЕНТЕЗІЙНИХ РОМАНІВ ДАРИ КОРНІЙ «ГОНИХМАРНИК» ТА «ЩОДЕННИК МАВКИ» НА УРОКАХ ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ У ШКОЛІ	71

Манзак І. С., Мельник І. А. СПЕЦИФІКА ТРАНСПОЗИЦІЇ ПРИКМЕТНИКІВ У СФЕРУ ІМЕННИКІВ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ВОЛОДИМИРА ЛИСА «МАСКА»)	73
Мотько М. В. ЖАНРОВА СВОЄРІДНІСТЬ РОМАНУ ВАСИЛЯ СЛАПЧУКА «КНИГА ЗАБУТТЯ»	76
Розінкевич Н. В. МАНДРІВНА ПРОЗА НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ	79
Сольвар О. В. ГРАМАТИЧНА СПЕЦИФІКА ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ ВОЛОДИМИРА ЛИСА	83
Танабаш Е. О. ФОРМУВАННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІСТОРИЧНОГО РОМАНУ ЮРІЯ КОСАЧА «РУБІКОН ХМЕЛЬНИЦЬКОГО»	86
Шевченко Л. Л. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ЗМІСТУ ТЕКСТОВИХ КОНЦЕПТІВ	89
Шум К. О. ОКАЗІОНАЛЬНІ УНІВЕРБАТИ ЯК ЗАСОБИ ЕКОНОМІЇ МОВНИХ ЗУСИЛЬ	91
 СЕКЦІЯ 7. РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ І ЛІТЕРАТУРА	
Варчук Л. В. ОБРАЗ ОПОВІДАЧА В ЕТНОКУЛЬТУРНОМУ НАРАТИВІ СУЧАСНОЇ АНГЛОМОВНОЇ АМЕРІНДІАНСЬКОЇ ПРОЗИ	94
Вишницька Я. С. ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ КОЛЬОРОНІМІВ У ЛІНГВІСТИЦІ	97
Вовк І. Л. COLOR NAMING «BLACK / SCHWARZ» AS A SECONDARY NOMINATION IN GERMAN POLITICAL DISCOURSE	99
Гнусинська О. А., Матвієнко Д. О., Підопригора І. В. ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	101
Горченко О. А. ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНИХ КАРТИН СВІТУ У ВІТЧИЗНЯНИХ ПРАЦЯХ	103
Калашникова М. Ю. КОНЦЕПТ У ПАРАДИГМІ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ	106
Kurychenko A. O. TEACHING ENGLISH VOCABULARY TO HIGH SCHOOL STUDENTS WITHIN THE FRAMEWORK OF COMMUNICATIVE METHODOLOGY	108
Короленко М. В. СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОМАТИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ	112
Мар'єнко Д. І. СУЧАСНИЙ МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ	114
Musaieva K. B. TEACHING CREATIVE WRITING SENIOR SECONDARY SCHOOL STUDENTS	116

Нагорна О. М. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЙНОГО РОЗРІЗНЕННЯ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ У АНГЛОМОВНОМУ МАС-МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ	120
Рогалевич В. А. ОНОМАСТИЧНИЙ ПРОСТІР ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	124
Слічна В. М. КАТЕГОРІЯ РОДУ ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)	126
Чорна С. С. ОСОБЛИВОСТІ МЕТАФОРИЧНОЇ ОБРАЗНОСТІ В НІМЕЦЬКІЙ ПРЕСІ	129
Шайнер І. І. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО БРИТАНСЬКОГО РОМАНУ НА ВІЙСЬКОВУ ТЕМАТИКУ	132

СЕКЦІЯ 1. ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Мочернюк А. М.
студентка

Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна

ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ІНТЕРНЕТ-ТЕКСТІВ «SCIENTIFIC AMERICAN»

Мова науки практично позбавлена емоцій, естетики та індивідуальності. Вона дозволяє науковцям говорити про генетично модифіковані організми, не порушуючи питання майбутніх наслідків для здоров'я людей чи впливу на навколишнє середовище. Крім того, складність подачі наукового матеріалу робить його для багатьох недоступним. Засоби популяризації науки викладають же складні наукові питання для широкого загалу в доступний спосіб, їхня мета – поширити наукові знання, заохотити людей досліджувати наукові питання. Прийоми, які використовують науково-популярні видання для того, щоб привернути увагу читача, настільки численні та різноманітні, що безсумнівно потребують детальнішого розгляду.

Для дослідження було використано 50 статей за 2017 р. із науково-популярного інтернет-видання «Scientific American». Вибір джерела можна пояснити тим, що це найстаріший із американських журналів, які публікують до сьогодні. Також, «Scientific American» – одне із найбільш універсальних видань: до нього входять тексти із таких наукових сфер, як: медицина, хімія, математика, неврологія, космос, електроніка, енергетика, навколишнє середовище тощо. Слід зазначити, що в число досліджених публікацій увійшли тексти зі всіх наукових галузей журналу.

Тексти, проаналізовані у ході дослідження, бувають однорідними в плані будови, а іноді містять підзаголовки. Часто підзаголовки та текст, що йде після нього, є комплексом «питання-відповідь» (*Why these lemurs need bamboo? – The lemurs' lifestyle evolved to almost perfectly coincide with the bamboo peppered throughout the island's rainforests...*). В більшості випадків комунікативна ціль текстів – проінформувати аудиторію. Вони розказують про нові винаходи, дослідження, експерименти, нові наукові книжки чи навпаки звертаються до минулого, згадують відомих вчених, нобелівських лауреатів. Це тексти інформаційного жанру «замітка». Замітки стисло подають актуальну інформацію про певну подію. Багато коротких заміток журналу опубліковані під заголовком *In Case You Missed It* (Якщо Ви це пропустили). Такі замітки – це короткі повідомлення про новини з усього світу. Вони відзначаються особливою лаконічністю і є чи не єдиним типом текстів, у яких вживається лише нейтральна лексика. Довші замітки з індивідуальними заголовками містять, як правило, багато емоційно-забарвленої лексики та стилістичних засобів.

У журналі часто з'являються аналітичні жанри – статті різних видів та огляди, які глибше аналізують, осмислюють, певні теми, такі як охорона здоров'я, захист навколишнього середовища тощо. Тексти цього типу є зазвичай довшими, вони дають певну теоретичну базу чи історію, іншими словами «вводять читача в курс справи». У аналітичних статтях автор пропонує свою позицію до питань, які він зачіпає, та часто демонструє критику.

Інші статті є полемічними – вони вступають в полеміку з відомими людьми, з якими автор статті не згоден, у них він обґрунтовує своє бачення. Часто полемічні статті

містять заголовок, який одразу кидається в очі через свою експресивність: *People Are Dying Because of Ignorance, not Because of Opioids* (Люди вмирають від неuczтва, а не від опіуму). В увідному уривку однієї із досліджених статей, автор подає чітку позицію Дональда Трампа щодо безпрецедентної кількості смертей громадян через зловживання препаратів із опіумом: *Recently, driven largely by opioid-related deaths-predominantly of our white sisters and brothers-President Donald Trump proclaimed that the opioid problem was now a national emergency. He vowed to «spend a lot of time, a lot of effort and a lot of money on the opioid crisis» because «it is a serious problem the likes of which we have never had.»* Вже з цього уривку помітний натяк на зневажливе ставлення автора до думки президента. У першому реченні: *Нещодавно мотивований смертями людей, у першу чергу наших білих братів та сестер, пов'язаними із тим, що вони вживали опіумні препарати, Президент Дональд Трамп виголосив...* автор використовує перифраз *predominantly of our white sisters and brothers* (в першу чергу наших білих/білошкірих братів та сестер), який має чітке іронічне забарвлення, навіть, якщо спочатку непросвітленому читачу не зрозуміло, чому автор іронізує (пізніше автор вказує про своє занепокоєння щодо впровадження надзвичайного стану, оскільки це призведе до ще більшої расової дискримінації, більше того понад 80% засуджених через торгівлю наркотиками становлять чорношкірі та латиноамериканці, при тому, що білошкірі купують та вживають опіум набагато частіше.). Експресивності додає стилістичний прийом градація – *spend a lot of time, a lot of effort and a lot of money* – вставка прямої мови президента, яка окрім того поміщена у лапки, тобто є засобом іронії (під сказаним мається на увазі протилежне, для цього часто використовують лапки). У наступному абзаці автор застосовує експресивне заперечення, при чому воно появляється дуже неочікувано і одразу чітко демонструє позицію автора: *This is false.* (Це неправильно.). Таке заперечення передбачає контраст між можливим і дійсним, тому створює експресивний і оціночний потенціал [1, с. 122]. Більше того, заперечення трапляються набагато рідше, ніж стверджувальні речення у тексті, тому поява заперечення сама по собі вже є інформативною, а надто в такій лаконічній формі.

Огляд / критична стаття – аналітичний жанр, доволі поширений у журналі «*Scientific American*». Так, наприклад, у журналі можна знайти огляди популярних документальних фільмів та нових наукових книжок від редакторів журналу (зазвичай одна стаття дає короткий огляд кількох книг) та огляди всіляких технологічних новинок.

Взагалі, практично кожна стаття журналу «*Scientific American*» має одну особливу рису – яскравий заголовок. Він часто виражений у формі риторичного запитання: *What do most women and men die of?* Заголовок може звертатись безпосередньо до читача: *How much sacrifice is your reputation worth?* Цікава ознака деяких заголовків – те, що вони представлені у формі питань, у яких вже наявна відповідь: *High Rises made of Wood?* (Дерев'яні багатоповерхівки?) *Trees in Antarctica?* (Дерева в Антарктиці?) Як видно із цих заголовків, мета тексту – проінформувати читача, але статті роблять це в оригінальний спосіб: вони застосовують прийом парадоксу – ситуація, як видно із заголовка, реальна, але видається нелогічною, виведеною.

Варто відзначити, що статті про точні науки, такі як фізика, математика, а також статті з галузей технології, електроніки, аерокосмічної сфери тощо відзначаються більшою стриманістю, нейтральною лексикою та термінами, притаманними конкретній галузі.

Є чимало текстів, написаних від третьої особи: *Researchers say that drilling in the Arctic National Wildlife Refuge would harm critical habitat; Alcohol Consumption Increases Risk of Breast and Other Cancers, Doctors Say.* Вони менш емоційні і більш наближені до наукового функційного стилю.

Досліджено й велику кількість текстів, написаних від імені автора, де журналіст ставить акцент на своїх враженнях та емоціях: *Lately I found myself increasingly anxious, angry and demoralized...* (нещодавно я помітила, яка я стурбована, зла та деморалізована...). Тексти цього типу зазвичай яскраво описані, у них багато емоційно-забарвленої лексики. Так, в одній із статей, а саме «Does Buddhism Give Us Answers or Questions?», автор веде розповідь від свого імені, використовуючи значну кількість лексико-семантичних та лексико-синтаксичних стилістичних засобів, багато фразеологізмів та детальних описів, чим максимально наближує статтю до художнього стилю. Приміром, у реченнях *I was then suddenly brought to a halt by the upsurge of the sheer mystery of everything; I was as though I were lifted up onto the crest of a shivering wave which abruptly swelled from the ocean that was life itself* автор використовує розгорнуту метафору, порівняння та епітет, від чого мова звучить дуже вишукано, художньо: *Тоді мене раптово осяяла цілковита таємничість всього, і це зупинило мене в нерішучості; Я почувався так, наче піднісся на вершину тремтливої хвилі, яка і була життям.* Також автор використовує афоризм із Буддизму – зміна суб'єкта мови / інтертекст, що є стилістичним засобом прагматичного рівня: «*Great doubt, great enlightenment. Little doubt, little enlightenment. No doubt, no enlightenment.* На синтаксичному рівні ця фраза є градацією (Великий сумнів, велике просвітлення. Малий сумнів, мале просвітлення. Жодного сумніву, жодного просвітлення). Можемо також спостерігати таке незвичне стилістичне явище, як непряма ономаітопєя у реченні: *I put my notebook away and stared into space, listening to the rhythmic rumble of the train.* Як пряма, так і непряма ономаітопєя трапляється доволі рідко в поезії, тим більше у прозі. Непряма ономаітопєя – це комбінація звуків, яка робить звуки слів відлунням їхніх значень [2, с. 20]. Вона потребує певної згадки предмета, який продукує цей звук, як у нашому випадку згадка про потяг: *...слухаючи ритмічний гуркіт потягу.* Автор свідомо використовує слово *rumble*, оскільки воно означає *гуркіт, гуркотіти* і вже викликає відповідну асоціацію, але крім того, звук [r] у цьому слові та у слові *rhythmic* відтворює той самий звук слова *train* (потяг), що ще більше підсилює відчуття шуму потягу.

Щодо лексики, то окрім нейтральної, у публікаціях «Scientific American» можна побачити багато розмовної лексики: *bubbly, stuffy, craze, foodie, dumb* і т. д.; термінів: *polar biom, astrocytes, axon, neuron, lupus, asteroid, molecule, nuclei* і т. д.; фразових дієслів: *pop out, get ahead, stumble on, pore through, break away, pull out of* і т. д.; ідіом: *a love-hate relationship, come out of the blue, fell in love with, fly in the face of, stand out from the crowd* тощо. Найменше було знайдено сленгових слів: *yup, ya*; архаїзмів: *epiphany*; та okazіоналізмів: *purr-fect*.

Отже, можна зробити висновок, що публікації науково-популярного журналу «Scientific American» є здебільшого текстами інформаційного та аналітичного жанрів. Тексти поєднують у собі багато рис художньо-публіцистичного стилю: індивідуальну манеру написання, багату лексику, різноманітні стилістичні засоби усіх рівнів мови. Доступний та оригінально поданий матеріал статей робить його цікавим широкому колу читачів.

Список використаних джерел:

1. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык: Учебник для вузов. – 5-е изд., испр. и доп. – М.: Флинта: Наука, 2002. – 384 с.
2. Денисова О.К., Позняк Л.П. Учебно-методическое пособие по стилистике английского языка. – 5-е изд., перераб. и испр. – Иркутск: ИГЛУ, 2014 – 201 с.

СЕКЦІЯ 2. ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Гнатюк О. Р.

аспірант,

викладач кафедри мовознавства

Івано-Франківський національний медичний університет
м. Івано-Франківськ, Україна

ДІАЛЕКТ В ІНДИВІДУАЛЬНОМУ СТИЛІ ПИСЬМЕННИКІВ-НОВЕЛІСТІВ В. СТЕФАНІКА ТА Е. КОЛДУЕЛА

В нормах сучасної літературної мови закріплюються лексична, фонетична та граматична системи. Крім того, літературна мова, особливо словниковий склад, безперервно збагачується за рахунок народних говірок. У літературних творах, якщо немає потреби відобразити місцеві розмовні особливості, діалектна лексика не використовується. Її немає в науковій літературі та в текстах ділового характеру. Автори використовують діалектизми при потребі забарвлення твору місцевим колоритом, підвищенням експресивності і задля досягнення реалістичності. Зазвичай діалектним мовленням наділяють персонажів твору, рідше діалектні форми зустрічаються у мові самого автора. Діалектизми дають можливість авторові підкреслити територіальне походження героїв, звернути увагу на індивідуальні особливості їхніх характерів, натякнути на рівень їхньої освіти, дотепності, почуття гумору, тощо.

В. Стефанік та Е. Колдуел – два неперевершені майстри соціально-психологічної новели. Слово для них – алмаз, який потребував ретельної обробки. Тож вони невтомно шліфували мову своїх творів, відкидаючи зайве і непотрібне, щоби слово заграло всіма барвами, замерехтіло і засяло, як коштовне каміння.

Теми з життя простих селян, надзвичайний лаконізм у всьому, глибокий, часто прихований, ліризм їхніх творів, велика увага до зображення не зовнішніх подій у житті персонажів, а їхніх переживань та настроїв у трагічні моменти, широке використання діалектизмів, особливо в мовленні героїв, значна роль діалогів та монологів – так коротко можна охарактеризувати стиль обох письменників.

Кожен автор в індивідуальній манері створює образи і розкриває характери своїх персонажів. Індивідуальний стиль є явищем унікальним, він свідчить про наявність таланту в автора. Недарма великий Гете вважав: «Далеко не всі письменники мають свій стиль. Стиль є найвищим ступенем художньої довершеності, якого досягають лише окремі майстри. Завдяки стилю митець творчо відтворює чи перетворює, художньо опрацьовує життєвий матеріал. Загальні теми, проблеми, події набувають в індивідуальному стилі письменника своєї художньої неповторності, адже вони «перепускаються» через особистість митця. Саме тому видатні письменники завжди приділяють величезну увагу своєму стилю, роботі над ним» [8].

Звертаючи увагу на лінгвістичний аспект у новелах В. Стефаніка, слід зазначити, що мовлення персонажів – діалектне (покутська говірка) і займає у творах більше місця, ніж власне авторське мовлення. Як зазначає український діалектолог З. Бичко: «Покутський діалект у системі говорів південно-західного наріччя української мови посідає особливе місце. Особливість ця полягає в тому, що він характери-

зується не тільки властивими йому рисами, а становить систему говірок, перехідних між буковинськими, гуцульськими, бойківськими, наддніпрянськими і подільськими. В. Стефаник у своїй творчості розглядав діалект як один із основних художніх засобів, потрібний не тільки для створення необхідних образів, але й для відтворення специфічно мовними засобами типових обставин, серед яких відбувається дія» [3, с. 145]. Діалект надає мовленню дійових осіб яскравого місцевого колориту, жвавості і безпосередності у висловлюванні думок і почуттів. Разом із тим, він свідчить про приналежність персонажів саме до селянського середовища.

Як стверджує І. Букса: «Діалектні особливості його (Стефаніка – О. Р.) мови найвиразніше виявляються на фонетичному рівні. Діалектні риси цього рівня у новелах письменника надають мові місцевого колориту, емоційного звучання» [4, с. 133].

На фонетичному рівні літературознавці виявили такі особливості мовлення В. Стефаніка:

- деякі голосні замінюються на інші, наприклад, -а, -я на -і,-и,-є (жель, обернеш-си, печатку);

- і, -є переходить в -а;

- -о після приголосних змінюються на -і, а та ін.

Щодо приголосних то:

- тверді приголосні -ч та -р переходять у м'які (плачь, хочь, цісарь);

- твердий с у кінці слів замість м'якого (хтос, шос, якос);

- звукосполучення -ри перейшло в -ер, -ир (керниця, кервавий);

- заміна літературного -хв на -ф (филя);

- відбувається утинання деяких слів (годен) [9].

Під час аналізу новел В. Стефаніка було знайдено багато лексичних діалектизмів на позначення елементів одягу, побутових речей, частин тіла, професій, транспортних засобів, родинних зв'язків.

До них належать:

- назви предметів одягу: камізелька – жилетка, дранка – подерта сорочка;

- слова, що позначають предмети домашнього вжитку: решетина – решето, лаківки – ласощі;

- слова, що позначають різні дії: чипіти – стояти нерухомо, ландати – волочитися, збиткуватися – знущатися [9].

Новели Е. Колдуела насичені діалектизмами та фразеологізмами, характерними для південних регіонів Америки. Ось декілька прикладів із його новели «Кенді Бічем»: «She's standing on the tips of her toes waiting for me now» (вона з нетерпінням чекає зустрічі зі мною); «... long gone» (давно минув час). Майже у кожній новелі зустрічаємо дієслово to reckon, що є характерним для південної частини Америки і є синонімом дієслів to think, to believe і означає «думати». Ознакою південного діалекту є також використання слова gal замість girl: «I'm going to get me myself a gal» (Я збираюсь знайти собі дівчину).

Науковці виділяють такі характерні ознаки південно-американського діалекту:

- Префікс -а, який додається до дієприкметника теперішнього часу:

a-workin замість working;

- Ain't замість am not.

- Суфікс -n, який додається для утворення іменника з прикметника: young-n, little-n; також додають його до всіх інших слів: if-n, his-n.

- Gonna замість going to.

- Y'all замість you all [12].

Фразеологізми у новелах В. Стефаника та Е. Колдуела відіграють важливу роль. Усі вони належать до розмовно-побутової фразеології, яка надає твору образності, емоційності та експресивності.

Як стверджує російський лінгвіст Л. Бабенко: «Саме емоційність тексту прийнято називати «категорією емотивності». Емотивність тексту художнього твору викликає емоційний відгук у читача, забезпечує більш глибоке розуміння змісту, концептуальної та підтекстової інформації. В. Стефанику та Е. Колдуелу притаманне трагічне сприйняття життя, більш гостре і усвідомлене, ніж у інших письменників. Новела Е. Колдуела «У суботу в полудень» можна розглядати як приклад художнього твору, де емотивна лексика виражає функції створення емотивного змісту та емоційної тональності» [1, с. 156].

Характерною особливістю фразем у творчості В. Стефаника є те, що вони переважно трапляються у мові персонажів. Це пояснюється особливостями стилю письменника, який веде розповідь за допомогою своїх героїв. Фразеологізми разом із іншими образними засобами спрямовані на те, щоби підкріпити художню правду персонажів мудрістю, породженою екзистенціальним досвідом всього народу. Це стосується як загальної ідейної спрямованості твору, так і його проблем і мотивів.

Приклади південного діалекту у творчості Е. Колдуела представляють досить хороший варіант англійської мови. Південний діалект – це варіація граматики мови в південній частині США, де народився і виріс Е. Колдуел. Хоча обидва письменники декларували відмову від діалекту в літературній творчості, але в художній практиці обоє діалектом користувалися. В основі їхніх новел здебільшого лежить насичений діалог, що вражає трагічною простотою. Щоб досягнути ритмічності й мелодійності мови письменники використовують інверсію. І В. Стефанік і Е. Колдуел максимально навантажують репліку героя, яка говорить часто більше, ніж цілий опис. В новелах лише коротко розповідається про те, як поводить себе той чи інший персонаж в тій чи іншій ситуації, але в цих надзвичайно скупі показаних вчинках дійової особи яскраво проявляється її настрій і переживання.

Оригінальний, неповторний стиль обох новелістів віддзеркалює індивідуальні особливості художнього мислення майстрів слова. Власне, їхній індивідуальний стиль ґрунтується на зв'язку мови й мовлення, на інтуїтивному відчутті й відображенні мовної картини світу, в якій поєднано загальне та індивідуальне. Мова персонажів їхніх творів виконує важливу ідентифікаційну функцію і водночас підсилює експресивне звучання, як реплік героїв, так і твору загалом.

Особливість самотньої манери обох авторів полягає в тому, що вони ніколи не висловлюють своїх симпатій чи антипатій безпосередньо.

Тож бажання правдивого відображення героїв як вихідців із певного географічного регіону, з певної соціальної групи, з певним рівнем освіти, віковими особливостями, наділених конкретним колоритним мовленням, характерним для цього регіону, з притаманним їм емоційним світосприйняттям, – все це і спонукало, як В. Стефаника, так і Е. Колдуела до активного залучення у створення мовної (чи навіть мовленнєвої) картини світу своїх героїв такі лексичні засоби, як діалектизми, архаїзми, жаргонізми, сленг. На рівні синтаксичному обидва вдавалися до використання фразеологізмів, які теж допомагають точно й емоційно передати місцевий колорит певної регіональної говірки.

Усі зазначені особливості вписуються в концепцію експресіоністичної художньо-естетичної системи, яка тяжіє до максимально повної реалізації ідентифікаційної функції мови у художньому тексті.

Отже, маємо підстави стверджувати, що близькість індивідуальних творчих манер В. Стефаника й Е. Колдуела, зумовлена не тільки схожими ідейно-естетичними самонастановами двох авторів, а й загальними вимогами духу часу, відповідним стилем епохи.

Список використаних джерел:

1. Бабенко Л.Г. Филологический анализ текста. Основы теории, принципы и аспекты анализа // Сборник материалов II Всероссийской конференции. – Екатеринбург, 2004.
2. Бандура О. Василь Стефаник. – Л. – 1956. – С. 132.
3. Бичко З.М. Из спостережень за мовою В.Стефаника // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. – К. – 1995. – Вип. 3. – С. 144-147.
4. Букса І. Творчість та словник малозрозумілих слів В.Стефаника. – К.: Смолоскип, 1996. – С. 133.
5. Гуйванюк Н. Діалектний текст як лінгвокогнітивна одиниця / Н. Гуйванюк, Н. Руснак // Українська мова. – 2003. – № 2. – С. 102-109.
6. История американской литературы. Под. ред. проф. Н.И. Самохвалова. Учеб.пособие для студентов фак-тов иностр. яз. пед.ин-тов, ч. II. М. – С. 319.
7. Elizabeth Pell Broadwell and Ronald Hoag «A Writer First:An Interview with Erskine Caldwell», «The Georgia Review 36». – № 1 spring, 1982:97-98.
8. Особливості стилю В.Стефаника – База знань Allbest.:[\[Електрон. ресурс\]](http://knowledge.allbest.ru/literature/html). – Режим доступу: <http://knowledge.allbest.ru/literature/html>.
9. Покутьсько-буковинський діалект у творчості В. Стефаника.:[\[Електрон. ресурс\]](http://uchil.net). – Режим доступу: <http://uchil.net>.
10. Франко І. Український модернізм.:[\[Електрон. ресурс\]](http://uk.wikipedia.org). – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>.
11. От Шервуда Андерсона до Джона Чивера (Чехов и американские прозаики) // И.М. Левидова.: [\[Електрон. ресурс\]](http://litnasledstvo.ru/site/download_article/id/2385). – Режим доступу: http://litnasledstvo.ru/site/download_article/id/2385.
12. 11 самых распространенных акцентов английского языка.: [\[Електрон. ресурс\]](http://engblog.ru/11-english-accents). – Режим доступу:engblog.ru/11-english-accents.
13. The Stories of Erskine Caldwell.: [\[Електрон. ресурс\]](http://books.google.com.ua/books). – Режим доступу: <http://books.google.com.ua/books>.

СЕКЦІЯ 3. ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Тендітна Н. М.

кандидат філологічних наук, доцент

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов'янськ, Донецька область, Україна

ХУДОЖНЄ МОДЕЛЮВАННЯ СМЕРТІ В ІНДІЙСЬКИХ ТА ЯПОНСЬКИХ НАРОДНИХ КАЗКАХ

Подія смерті стає зачином для повісткування багатьох казок: «Жив на світі купець, і було в нього двоє синів. Коли купець помер...» [1, с. 134]. Або виступає як проста проста констатація: «Ось ткач постарів і помер» [1, с. 97].

У казці «Невдячний тигр» смертельна небезпека по черзі чатує то на тигра, то на чоловіка. І якщо чоловік рятує тигра від неминучої загибелі, то тигр порушує свою обітницю: «Схаменися, тигре...Я тебе від смерті врятував, а ти мене хочеш з'їсти...» [1, с. 7].

Традиційним є змалювання смерті тварин: «коли випірнув, то шакала в нього на спині вже не було – він захлинувся й потонув» [1, с. 19]; пташенят папуги – «здоровезний удав...проковтнув усіх моїх діточок» [1, с. 9]. Рослин: пальми – «дикий кабан, зранив своїми іклами моє коріння, і тепер я мушу повільно вмирати, гинути» [1, с. 9].

Зустрічаємо приблизно окреслений час смерті: «сьогодні вранці» [1, с. 9]; «сьогодні вдосвіта» [1, с. 9]; «після півночі, як місяць сховався за хмари» [1, с. 60]. Та заміну слова смерть: «упокоїлася» [1, с. 141]; «так и не дождались сына» [2, с. 9].

Постійно у казках лунає загроза позбавлення життя: «обох вас з'їм і навіть кісточок не залишу» [1, с. 10]; «якби хтось інший так зухвало попросив у мене золотий перстень, я б тому голову зітнув, вогнем спопелив!» [1, с. 138]. Спостерігаємо і реакцію на смерть: «І ніхто навіть сльози за шакалом не зронив» [1, с. 19]; «Не тямлячи себе від горя» [1, с. 104]. Інколи із мотивацією такої поведінки: «ніхто не жалів його, бо за такими зрадливими товаришами не жалкують» [1, с. 19].

Однією із вимог на обрання царем у казці «Чому кажани на з'являються вдень» є здатність заподіяти іншим смерть: «Крім того, він може спуститися на землю й гострим дзьобом та кігтями вбити будь-якого звіра» [1, с. 27]. В іншій казці така здатність доповнює загальну характеристику героя: «А той правитель був жорстокий, злий. Не минало дня, щоб він не карав на смерть когось із своїх підданих» [1, с. 47].

Вміння прикинутися мертвим, дарує свободу папузі із казки «Як папуги купця ошукали»: «папуга в клітці закинув голівку назад і впав, сердешний, мертвий...Узяв він папугу за лапку та й викинув геть у вікно» [1, с. 31].

Про загрозу «кругової» смерті йдеться у казці «Меткий горобчик»: «– Ліано, ліано! Обвийся навколо слона, задуши його! ... не хоче палиця змію набити, не хоче змія рані вкусити...» [1, с. 40].

Смерть героя стає і певним звільненням від чогось: «тобі присудять працювати на нас до самої смерті даром!» [1, с. 43].

Про дивний батьківський заповіт читаємо у казці «Гроші чи розум»: «Ніколи не вбивай за один день більше трьох підданих, а то скоро нікому буде доглядати твоїх слонів, пасти твою худобу...» [1, с. 47].

Присутній у індійських народних казках і страх смерті: «Та охоронці не відпускають – бояться, щоб володар не наказав і їм усім постинати голови» [1, с. 47]. Хоча у більшості випадків перемагає страх видимої смерті: «Та тільки занурився з головою, як злякався смерті» [1, с. 94]. Говориться і про спеціальних людей, які покликані чинити смерть іншим: «покликати ката» [1, с. 47].

Натрапляємо і на звістки про масові загибелі: «скарали трьох нещасних» [1, с. 47]. Або одночасні смерті у межах однієї родини: «доньку проковтнув змії-удав» [1, с. 104]; «мати похитнулася, вдарилася головою об землю і вмерла» [1, с. 104].

Смерть може стати розплатою за крадіжку: «Принесіть чарівне горня! Та швидше, а то ці кулаки мене вб'ють!» [1, с. 88].

Різноманітними виступають причини, за яких людям бажають смерті: «Шкода йому було грошей, і надумав він звести бідняка з білого світу» [1, с. 48]; «скарємо цього брехуна на смерть» [1, с. 69]; «Так вони й потонули, бо жадібність до добра не доводить» [1, с. 75]; «Краще померти, аніж працювати» [1, с. 94]. Та різновиди смертей: «накажу повісити на цьому дубі» [1, с. 50]; «упав та й потонув» [1, с. 82]; «щоб не померти з голоду» [1, с. 94]; «Найбільший із слонів, певно ватажок, наступив своєю величезною ногою на багатія й розтоптав його» [1, с. 96].

Та наслідки чужої загибелі: «як після моєї смерті сусідній володар запряже тебе в плуг і оратиме тобою землю» [1, с. 50]; «Якщо я вб'ю його, збудуться слова того віщуна, і на мої землі впадуть чума, голод і засуха!» [1, с. 50].

Іноколи герої свідомо йдуть на небезпечний ризик: «Але шлях туди лежав через джунглі, де повно злих звірів; жодній людині ще не вдавалося вийти звідти цілою» [1, с. 55].

Згадується перспектива самотньої смерті: «Так і помреш тут самотою!» [1, с. 142]. І як подальший варіант існування: «Всяке може статися: і чоловік загинути, і я тут пропасти» [1, с. 142].

Смерть накладає і певні додаткові витрати. Як, наприклад, у казці «Хто на чуже зазіхає...»: «Колись твій батько позичив у мене сто рупій. Він помер, а боргу не віддав. Оддавай тепер ти!» [1, с. 78].

Змальовуються і чарівні речі, за допомогою яких можна побачити смерть рідної людини на відстані: «Але не просте дзеркало: коли в його власника вдома хтось помирав, дзеркало відразу це показувало» [1, с. 114]. Та чарівну паличку: «досить було доторкнутися нею до мертвого – і той відразу оживав» [1, с. 114].

Віддати наказ про страту можуть як при невиконанні якихось бажань чи певної роботи: «І хто, мовляв, зголоситься на таке, але не зробить – нехай нарікає сам на себе; його чекатиме страшна кара» [1, с. 139]. Так і при вдалому її виконанні: «І звеліла царівна оголосити, що відітне мечем голову тому, хто іще хоч раз насмілиться дострибнути до її балкона й кинути в неї м'ячем» [1, с. 126].

Довготривале перебування в гостях у потойбічному світі у казці «Урасима Таро» після повернення героя додому, вмить із юнака робить людину похилого віку і призводить до смерті: «В одно мгновение поседели его волосы, согнулась спина, задрожали ноги, в одно мгновение пронеслась над ним вереница лет, пронеслась его жизнь и замерло дыхание в его груди» [2, с. 10].

Японська казка «Мсть краба» містить не тільки звістку про смерть героя, але і частину ритуалу та розслідування щодо встановлення особи вбивці: «лежит его отец мертвый, с разбитым панцирем. Испугался молодой краб, стал горько плакать. Плачет, а сам думает: «Кто же этот злодей? Кто убил отца?». Взглянул он на дерево, а там только одни зеленые плоды висят, спелых – как не бывало. Понял молодой краб, что это дело рук обезьяны» [2, с. 10]. А також і встановлення справедливості: «–Вот тебе за отца! – крикнул он, взмахнул своими клешнями и отхватил обезьяне голову» [2, с. 39]. Частину ритуалу поховання улюбленої тварини містить і казка «Дед Хана-сака»: «Перенесли они Сиро в сад, вырыли там яму и похоронили со слезами. А сверху на этом месте посадили маленькую сосенку» [2, с. 140]. Згадку про ритуал поховання читаємо і у казці «О настоятеле и службе»: «На другой день снова зовут настоятеля прочитать молитву над покойником» [2, с. 171].

Смертю виражається і запізніле каяття: «Старики твои уже несколько лет как померли. Мать перед кончиной о тебе вспоминала и отец тоже» [2, с. 68].

У казці «Хатикацуги» вказується точна кількість років дівчинки, коли у неї померла мати: «когда минуло девочке тринадцать лет» [2, с. 52]. Описується і дивний ритуал, який проводить смертельно хвора мати над донькою: «мать спокойно накрыла её сверху огромным деревянным горшком, да таким большим, что из-под него ничего не было видно» [2, с. 52]. А також відвідування могили матері та прохання: «Возьми меня поскорее, родная, к себе! Нет больше сил терпеть!» [2, с. 53]. А знущання мачухи приводять до спроби суїциду: «Чем скитаться бездомной и с голоду умирать, лучше сразу расстаться с этой жизнью... Подошла она к глубокому омуту и бросилась вниз» [2, с. 53].

У японських казках зустрічаємо такі різновиди смертей: «ядовитые змеи закусали... старуху насмерть» [2, с. 67]; «змей проглотил мужа одним глотком» [2, с. 83]; «уморю тебя голодом» [2, с. 110]; «Этот камень держится на ста веревках. Через каждую минуту я буду перерезать по одной веревке. Если через сто минут ты не признаешь себя побежденным, камень размозжит твою голову!» [2, с. 111]; «Упав на землю с такой высоты, дракон разбился насмерть» [2, с. 113]; «если не отдашь мне в жены твою дочь, прикажу бросить тебя на съедение тиграм» [2, с. 119]; «это людоед из ближайшего леса. Он уведет меня к себе и съест, как съел уже многих других девушек» [2, с. 131]; «Я умерла бы от горя, если бы потеряла такой веер!» [2, с. 132]; «Котел мгновенно наполнился водой и сразу же утянул людоеда на дно» [2, с. 133]; «Кто к этому омуту близко подойдет, того схватит хозяин омота, затащит в воду и съест» [2, с. 155]; «если упадет твоя тень на воду, не бывать тебе в живых» [2, с. 157]; «больше мачеха уж не проснулась» [2, с. 160].

У казці «Груши нара» читаємо про подвійну загибель від змія батька і старшого сина, але молодший син «вонзил ему острый нож между глаз по самую рукоять. Забился змей, выскочил из воды и подох» [2, с. 84]. Але реанімаційні дії за допомогою великої червоної чашки повертають до життя і батька, і брата.

Про раптову смерть йдеться у казці «Пісня флейти»: «Канноскэ, едва вернулся домой, тут же заболел и умер» [2, с. 93]. Тут же говориться і про дотримання ритуалу: «Сегодня седьмой день со дня его смерти, и мы пришли навестить его могилу» [2, с. 94]. Знаходимо і відгомін легенди про те, що велике взаємне кохання не в силах розірвати навіть смерть. Про несподівану смерть йдеться також і в казці «Верные друзья»: «Только вдруг занемогла жена и умерла» [2, с. 154].

У казці «Кэндзо-победитель» знаходимо зразок патріотичної самопожертви: «достигнуть Золотой горы может лишь тот, кто любит свой народ больше самого

себя» [2, с. 105]. Але на того, хто зважиться дістатися цієї гори «тисячі смертей подстерегают» [2, с. 105].

А смерть господаря може зробити Кэндзо багатю людиною: «Когда же я умру, вы станете владельцем многих земель и лесов» [2, с. 106]. Про прибуток від смерті йдеться і у казці «Верные друзья»: «Я – охотник, только тем и живу, что зверей бью, а потом продаю и покупаю себе рис и мясо. За эту обезьяну мне бы в городе триста монов дали. А на триста монов я с женой и детьми могу прожить три дня» [2, с. 156].

Про самогубство двох закоханих йдеться у казці «Тростинка и кузнец»: «– Для чего мне жить, если ты разлюбила меня?! И с этими словами бросился в расщелину горы...Тогда и она воскликнула: – Я останусь навсегда с тем, кого любила!» [2, с. 128].

Втіленням смерті стають деякі герої вже із самого початку своєї появи. Як, наприклад, людоїд-перевертень із казки «Догадливая невеста».

Натрапляємо і на згадку про точний час загибелі: «Ты умрешь раньше, чем думаешь!..Уверяю тебя, что через час ты уже не будешь огорчаться» [2, с. 133].

Подією смерті відміряється і закінчення певної дії: «жила она у старика в почете до самой смерти» [2, с. 150].

Страшна смерть від отрути постає як кара для підступного мишеняти із казки «Вероломный мышонок»: «в глазах у него потемнело, перевернулся... несколько раз и подох» [2, с. 152]. Та намір отруїти свою падчерку у казці «Верные друзья»: «испекла она мандзю, подложила в него яду» [2, с. 158].

Список використаних джерел:

1. Індійські народні казки / [Упоряд. та переказ з хінді С. І. Наливайка]. – К.: Веселка, 1984. – 151 с.
2. Момотаро: Японські нар.казки / [Упоряд., оброб, М. Д. Ходоровского]. – К.: Фірма «Довіра», 1993. – 183 с.

СЕКЦІЯ 4. ЗАГАЛЬНЕ, ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ, ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

Руденко М. Ю.
аспірант кафедри германської
та слов'янської філології

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Донецька область, Україна

З ІСТОРІЇ ВИВЧЕННЯ АРГО В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ Й АМЕРИКАНСЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ (30-І РР. ХХ СТ. – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

Питання щодо статусу арго в різних лінгвістичних на цей час остаточно не вирішене і спонукає до дискусій та суперечок.

Особливий інтерес у дослідників викликає французьке арго, яке в ХХ ст. становиться невід'ємною частиною усної мови французів. Французькі та інші вчені намагаються наповнити адекватним змістом поняття *арго*. Гастон Ено зупинився на такому визначенні: «Арго – це сукупність нетермінологічних слів, які подобаються певній соціальній групі» [4, р. V, цит. за: 2, с. 13]. Видатний спеціаліст з французького арго другої половини ХХ ст. Деніза Франсуа-Жежер прийняла це просторе визначення арго [2, с. 13].

О. О. Овчиннікова (2010) вважає, що французьке арго представляє собою, з однієї сторони, динамічну і легко змінювану, порівняно з загальнонаціональною мовою, систему. З іншої сторони, це лінгвістичне явище представляє собою відносно стійку систему, котра, еволюціонуючи, зберігає свої основні риси.

Вивченню іспанського арго в першій половині ХХ ст. приділялось мало уваги. З другої половини ХХ ст. ця діяльність активізувалася, з'явилися праці К. Клаверія (1967), П. Даніеля (1992), Ф. Морено Фернандеса (2005) та ін. авторів.

В іспанській лінгвістиці відзначається складність і багатогранність терміна *argot*. Більшість джерел пояснює термін *argot* через поняття *jerga* або нечітко розділяють сфери їх використання.

Для позначення мови молоді іспаністи часто використовують номінацію *jerga*. Визначення терміна *jerga* в тлумачних словниках іспанської мови, інших джерелах або співпадають повністю, або багато в чому подібні. Першим і головним значенням в усіх словникових статтях пропонується «мова певної професії», а «соціальні говори» згадані не завжди і неоднозначно. Як і в випадку з терміном *argot*, відійшов на задній план відтінок маргінальності, з яким лексема прийшла в іспанську мову.

Умови життя великих міст (а первісно, певно, винятково життя столиці) породили і румунське арго, доволі близьке до арго міських центрів Заходу. Серед дослідників арго в 30-ті рр. – другій половині ХХ ст. виділяються Barbu Lăzăreanu (1933), Ал Граур (1931–1933, 1933/1934, 1934, 1936, 1937, 1948). Велика кількість досліджень румунського арго в його різних аспектах належить перу Й. Йордана та його учнів [1, с. 540-541].

У Німеччині в першій половині ХХ ст. дослідженням арго приділялось мало уваги. Це було спричинено незвичайністю арго і неоднозначним відношенням до нього

з боку лінгвістів. Наприкінці ХХ ст. – початку ХХІ ст. цей лексичний шар німецької мови знову стає об'єктом уваги багатьох лінгвістів, у т. ч. Г. Баузінгера (1987), К. Бергмана (1987), Н. Дітмара (1997), В. Кеніга (1994), Є. Шарнхорста (1962), Б. Шибен-Ланге (1991) та ін.; мова арго пожвавилася і активно взаємодіє з літературною німецькою мовою.

В. О. Хом'яков (1974) вважає, що для британського варіанта англійської мови аналогом арго є кент. На думку Е. Партріджа (1933) термін *argot* треба використовувати лише для позначення французького сленгу або арго.

Р. А. Спіерс бачить у кенті британський кримінальний (criminal) жаргон і жаргон злочинного світу [5, р. VII-VIII].

Дж. Е. Лайтер (1994) відмічає, що в сучасній лінгвістиці термін *cant* звичайно відноситься до стародавньої мови злочинного світу Великобританії і замінюється терміном *argot* для позначення сучасного різновиду англійського нонстандарту, наприклад, арго тинейджерів або бейсболістів у США.

Арго як соціально детерміновані лексичні системи розглядається відомим англійцем В. О. Хом'яковим (1980) як «незамкнені мікросистеми лексичного просторіччя, що мають езотеричну, генетично різноманітну, соціально прикріплену лексику з пейоративною експресією і різкістю оцінки, з основною функцією пароля, що використовуються різними антисуспільними групами».

В американській лінгвістиці вивчення арго (кенту) активізувалося в другій половині ХХ ст. С. Б. Флекснер (1975) трактує арго і через кент, тобто ідіоматичні вирази, і через жаргон (спеціальну професійну мову). Р. А. Спіерс розуміє арго широко: арго – французький еквівалент (в термінологічному і понятійному планах) англо-мовного кенту, а також будь-який вид жаргону і сленгу [5, р. XX-XXIV].

Розглядаючи різні типи арго, Дж. Гамперц (1975) окреслює соціальну природу цього типу умовних мов як таких, що «використовується певними соціальними і професійними групами задля досягнення відповідної спеціальної мети. Сюди можна зарахувати спеціальні мови бродячих торговців, злочинські жаргони, літературні та декламаційні стилі народних оповідачів».

У словацькій лінгвістиці звертає на себе увагу дослідження арго, проведене П. Ондрусом (1975). Автор визначив загальні риси виділених ним «таємних мов»: 1) арго декласованих соціальних шарів, 2) арго бродячих ремісників), у т. ч. їх конспіративний характер, і відмінні мовні ознаки; указав на відмінність арго від інших соціальних діалектів; визначив характерні риси злочинського арго, а також арго ремісників-відхідників і торговців; визначив місце дитячого арго серед інших таємних мов; розглянув словотворення дитячого арго.

Як відмічає Ю. С. Степанов (1975), у Росії мови відхожих промислів дожили до початку 30-х рр. ХХ ст., залишки їх можна було спостерігати будь-де в мові старожилів ще в 60-х рр. ХХ ст. В. В. Стратен (1931) зазначає, що у 20-і–30-і рр. ХХ ст. арго (злочинська умовна мова) проникає до середовища бездоглядних, шкільного і комсомольського. Ще раніше окремі елементи цієї мови поширилися серед робочих і інтелігенції. У 30-і–50-і рр. ХХ ст. поширюється кримінальне арго, спровоковане і породжене, у т. ч. системою ГУЛАГу. Сплеск використання арго в розмовній мові, засобах масової інформації, художній літературі стався, починаючи з другої половини 1980-х років.

М. О. Грачов (1997) вважає 1920-і–1930-і рр. «якісним» етапом в описуванні лексики декласованих елементів. Починаючи з середини 1930-х і аж до 1970-х рр. арго практично не вивчалася. З початку 1990-х рр. почалося активне вивчення сучасного арго.

На думку Г. В. Цибулевської (2005), на початку 90-х рр. XX ст. у російській лінгвістиці арго розуміється як таємні мови закритих співтовариств (у тому числі асоціальних, декласованих), що використовуються з метою езотеричного спілкування і корпоративної «маркіровки» його носіїв.

За свідченнями Й. О. Дзензелівського (1996), Г. Аркушина (1996) в Україні залишки лірницького, жебрацького, професійного арго зберігалися до 30-х–60-х рр. XX ст. У 20-ті – 30-ті рр. XX ст. формується міське арго (арго «блатних»). У 80-ті–90-ті рр. XX ст. – сплеск арго, спричинений перебудовою в СРСР.

У 30-ті рр. XX ст. О. П. Баранніков (1931), М. К. Дмитрієв (1931), В. М. Жирмунський (1936), Є. Д. Поліванов (1931), В. В. Стратен (1931), М. М. Фрідман (1931) та ін. продовжують наукові дослідження як феномену українського лірництва і кобзарства, так і їхньої мови. У 60–80-х рр. XX ст. тему субстандартних мов наполегливо розробляли О. Т. Горбач і Й. О. Дзензелівський.

На думку українських дослідників, поняття сутність арго в мовознавстві є досить розмитою і дифузною. І. К. Білодід (1973) зазначає: «Різновидом жаргону є арго. Арго – це умовна говірка якої-небудь соціальної групи з певним набором слів, незрозумілих для сторонніх». У О. Т. Горбача (2006): «Арго – це одна зі спеціальних мов, яку вживають поміж собою тільки члени окремих соціально-професійних груп в особливих умовах».

Л. О. Ставицька приймає наступне визначення арго, що належить В. В. Хіміку (2000): «Арго – це закрыта лексична підсистема спеціальних номінацій, які обслуговують вузькі соціально-групові інтереси, частіше за все професійні. Арготизми – раціональні номінації, які використовують у практичних інтересах професії, ремесла, справи. У проекції на сучасні соціолекти арготизмами можна вважати ті елементи професійних, студентських, армійських субмов, що є невідомими для непосвячених» [3, с. 31].

Отже, у першій половині XX ст. вчені стали більше уваги приділяти дослідженням арго. У другій половині XX ст. – на початку XXI ст. інтерес до вивчення арго посилюється, розширилась географія і тематика відповідних теоретичних досліджень. У 30-і рр. XX ст. – на початку XXI ст. арго в різній степені вивчається в лінгвістичних студіях Франції, Іспанії, Румунії, Німеччини, Англії, Словаччини, США, Росії, України і т. д.

Незважаючи на видання великої кількості теоретичних праць з арго, в оцінках дослідників цього мовного феномену нема єдності поглядів: ряд авторів розуміють арго як лексику декласованих елементів, більшість сприймають його значно ширше; продовжуються філологічні суперечки щодо природи сучасного арго. Ці та інші проблеми потребують подальшого глибокого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Йордан Й. Романское языкознание / Й. Йордан. – М.: Прогресс, 1971. – 620 с.
2. Ретинская Т. И. Социолингвистический и функционально-стилистический анализ французских профессиональных арго: дис. ... доктора филол. наук: 10.02.05 / Т. И. Ретинская. – Орел, 2012. – 366 с.
3. Ставицька Л. О. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови / Л. О. Ставицька. – К.: Критика, 2005. – 464 с.
4. Esnault G. Dictionnaire historique des argots français / G. Esnault. – P.: Librairie Larousse, 1965. – XVIII, 644 p.
5. Spears R. A. Slang and euphemism / R. A. Spears. – N. Y.: Jonathan David Publishers, Inc. Middle Village, 1981. – XXVIII, 448 p.

СЕКЦІЯ 5. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

Vedmedenko O. S.

Student

Scientific Advisor: Sitko A. V.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of English Philology and Translation*

National Aviation University

Kyiv, Ukraine

TRANSLATION OF INFINITIVE AND INFINITIVE CONSTRUCTIONS

Adequate translation requires not only a complete understanding of the vocabulary of texts on various subjects but, first of all, the grammatical structure of the sentence. Ukrainian and English have many differences which are connected with the grammatical structure of the sentence. This causes a number of problems in the process of translation.

Infinitive combines syntactic and semantic features both of verb and noun. On the one hand such a variety of syntactic functions causes difficulties during the translation. On the other hand the ability of the infinitive to have different syntactic functions in the sentence requires further researches connected with its translation, especially into Ukrainian [2, p. 57]. That is why the infinitive, as well as infinitive constructions attracts more and more attention of linguists [1, p. 115]. Problems of the translation of the infinitive into Ukrainian were studied by such linguists as I. V. Korunets and O. O. Mushnina. Some scholars separate the infinitive and infinitive constructions from the verb completely, considering them as the nominal part of the language which has some verbal features. Many scholars also believe that English infinitive (together with gerund and participle) belongs to non-finite verbs [2, p. 43]. The difference between the non-finite forms of the verb and the finite is that they do not express the grammatical categories of person, number, and mood [4, p. 86].

As it was mentioned, the infinitive and infinitive constructions can perform as various sentence members: subject, the nominal part of the compound predicate, object, attribute and adverbial modifier. Mostly, their translation depends on the syntactic function in the sentence [5, p. 8]:

a) the infinitive (which is situated at the beginning of the sentence before the verbal predicate) may be used in the function of the subject. In this function the infinitive is always used with particle «to» and translated into Ukrainian with the help of non-finite verb or verbal noun [6, p. 125]:

To bring to the foreground leaders who will work together to achieve peace will take both parties efforts. – Висування на передній план лідерів, які співпрацюватимуть заради миру, потребуватиме зусиль від обох партій.

b) in the function of the part of the compound verbal predicate the infinitive is used after such verbs:

1) modal verbs;

2) such intransitive verbs as «to seem», «to appear», «to turn out», «to prove», «to happen»:

He turned out to have no feeling whatsoever for his nephew. – виявилось, що він не має почуття відповідальності за його племінника.

c) the infinitive in the function of object is translated into Ukrainian with the help of non-finite verb or subordinate clause:

The analysts declined to be identified. – Експерт відмовився назвати своє ім'я.

The government claims to make its citizens feel safe and. – Уряд заявляє, що забезпечить своїм громадянам безпеку.

d) in translation of the infinitive in the function of adverbial modifier, conjunctions «що», «щоб» are used before it:

To make a purchase, a consumer places the card in the merchant's terminal and keys in a personal identification number. – Щоб заплатити за товар, покупець вставляє картку в термінал і набирає особистий ідентифікаційний номер.

As for infinitive structures in modern English three main types are distinguished [7, p. 89]:

3) objective infinitive construction.

Subject + Verb + Noun / Pronoun (Objective case) + Infinitive.

I + want + him + to come.

2) subjective infinitive construction.

Subject + Predicate + Infinitive (expresses the action performed by the subject).

The girl + appeared + to be + very beautiful.

3) for-to infinitive construction.

For + Noun / Pronoun (Objective case) + Infinitive

• For me to do.

• For her to come.

• For him to dance.

1) The most common way of translation of the objective infinitive construction is the translation with the help of a subordinate clause:

Do you want me to take these boxes away? – Ви хочете, щоб я забрав ці коробки?

2) Subjective infinitive construction is mostly translated as a verb or as a part of a compound nominal predicate:

Tom seems to know English well. – Здається, Роман добре знає англійську мову.

Mr. Smith appeared to be extremely intelligent person. – Містер Сміт виявився надзвичайно розумною людиною.

3) For-to infinitive construction (prepositional infinitive construction) in most cases is translated with the help of a compound subject, which is expressed by the infinitive or subordinate clause [5: 149]:

For me to see you is the happiest minute in my life... – Побачити тебе – для мене найщасливіша мить у житті.

Since infinitive and infinitive constructions are widely used in English texts, it is extremely important to continue the research of this phenomenon. Infinitive and infinitive constructions can be performed as different members of the sentence, and that's why there are some difficulties in their translation. But one should keep in mind that the meaning of infinitive or infinitive constructions may depend on the context. Consequently, the translator must carefully examine the context in order to translate the sentence that has the infinitive in its structure accurately and correctly [5, p. 134].

References:

1. Беляева Л. М. Трудности перевода (на материале газетных статей) / Л.М. Беляева, Т. А. Зражевская. – М.: Международные отношения, 1972. – 142 с.
2. Блох М. Я. О семантике синтаксической конструкций, выражающих оценку отождествления / М. Я. Блох, А. С. Саакян // Проблемы языкознания и теории английского языка. – М.: МГПИ, 1976. – Вып. II – С. 33-44.
3. Верба Л. Г. Граматика сучасної англійської мови: Довідник / Л. Г. Верба. – К.: Логос, 2002. – 638 с.
4. Жигadlo В. Н. Современный английский язык: Теоретический курс грамматики / В. Н. Жигadlo. – М.: Высшая школа, 1986. – 342 с.
5. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури / В. І. Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 575 с.
6. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник / І. В. Корунець. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 620 с.
7. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу / В. В. Коптілов. – К.: Вища школа, Вид-во при Київському університеті, 2001. – 166 с.

Вознюк А. М.
магістрант

Шахновська І. І.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології і перекладу
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

ЕМОТИВНА ЗАБАРВЛЕНІСТЬ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ ДИТЯЧОЇ ТА ПІДЛІТКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОГО ТА НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ)

В епоху загальної антропоцентричної спрямованості лінгвістичних студій взаємодія мовної системи й емоційної сфери мовця є одним із пріоритетних і перспективних напрямків досліджень у сучасному мовознавстві, оскільки емоції відіграють важливу роль у житті людини, а власне феномен текстової емотивності постає складним і багатоаспектним. Проблема емотивності художніх текстів у ході перекладання полягає в питанні міри відтворюваності рівня експресивності висловлювання оригіналу засобами цільової мови. Особливий інтерес викликає емотивна забарвленість окремих лексичних категорій і текстів різної жанрово-стилістичної приналежності чи читацького призначення.

Дослідженню емотивного забарвлення текстів приділяли увагу багато науковців (В. Шаховський, В. Маслово, О. Болдарєва, Є. Чайковська, С. Іонова, Р. N. Johnson-Laird, К. Oatley та ін.), однак існування різноманітних підходів до вивчення цього явища – психолінгвістичного, комунікативного, когнітивного, лінгвокультурологічного – зумовлює появу різних концепцій текстової емотивності, методик і принципів її вивчення, а також термінології; у свою чергу, виникають відмінні,

часто суперечливі трактування одного й того ж феномену, що аж ніяк не сприяє кращому розумінню механізмів та особливостей вживання емотивних конструкцій у текстах, а також, як наслідок, спричиняє помилки в перекладі.

Емоції пронизують будь-яку діяльність людини та супроводжують певний звуковий комплекс чи семантику слова, забезпечуючи те, що оцінку того, про що чи про кого йдеться, сприймається як емоційне схвалення або несхвалення [7, с. 68]. Дослідження емоцій є складним процесом, оскільки вони, за словами В. Маслової, є «невловимою матерією» [3, с. 229-230], а для розуміння їхньої сутності необхідно застосовувати знання з різних наук, зокрема психології – так, багатоаспектність цього питання зумовило виникнення нових галузей у мовознавстві (наприклад, психолінгвістики, лінгвістики емоцій тощо).

Як відомо, мова – це не лише засіб культури, але й засіб емоцій, тоді як самі емоції постають специфічною формою людського ставлення до довколишнього світу [3, с. 228]. Для мовленнєвої діяльності емоції часто слугують мотивом, характеризуючи поведінку людини, спрямовану на виконання певних цілей [8, р. 102], а також вважаються дослідниками особливим класом психічних процесів і станів, що в формі безпосередньо-чуттєвого переживання відображають значущість об'єктів і подій у зовнішньому та внутрішньому світі людини для його життєдіяльності. Їхня найважливіша особливість полягає у здатності до узагальнення та комунікації, тому емоційний досвід людини набагато ширший, ніж досвід її індивідуальних переживань.

Емоції сприймаються суб'єктом як стани, які відбуваються «у мені», тоді як власне вираження емоцій набуває рис змінюваної «емоційної» мови, що формується соціально-історично. Вони зсередини регулюють поведінку та діяльність, безперервно співвідносячи їхній хід і проміжні результати з потребами та мотивами, виконуючи функцію поточної оцінки [1, с. 41].

Попри свою яскраво виражену ефемерність і «невловимість», емоції піддаються вербалізації; у тексті емоційність трансформується в лінгвістичну категорію емотивності. За В. Шаховським, емотивність – це семантична властивість мови виражати системою своїх засобів емоційність як факт психіки [7, с. 8]. Є. Чайковська також зауважує, що емотивність – це полістатусна когнітивна категорія, яка здатна проявляти те чи інше категоріальне емотивне значення на різних рівнях мовної системи, тобто у статусі різнорівневих мовних одиниць [6, с. 280-281] – як, наприклад, експресивно забарвлені інтонації (фонологічний рівень), емотивні лексеми (лексичний рівень), емфатичні конструкції (рівень речення), лінгво-стилістична виразність висловлювання (рівень тексту).

Ми вважаємо емотивність однією з основних властивостей тексту, яка головним чином визначає його спрямованість. Вона співвідноситься з опредметненими в ньому емоціогенними знаннями й актуалізується через емоційно навантажені текстові компоненти, які містять інтенції автора.

Також зауважимо, що емотивність притаманна переважно художнім і публіцистичним текстам, тому протягом досить тривалого періоду вивчення емотивності та її проявів зводилось головним чином до лексичного та синтаксичного рівнів, а проводилося саме на матеріалі художньої літератури чи мови ЗМІ, за винятком окремих випадків [6, с. 282]. Однак серед наукових текстів часто можна виокремити фрагменти з чітко вираженим експресивним забарвленням; зазвичай це спостерігається під час дослідження науково-публіцистичних чи науково-популярних текстів, а також у літературі наукового спрямування, призначеної для дитячої та підліткової аудиторії.

Мова «популярної науки», попри загальні ознаки текстів наукового стилю, є експресивною. Однією з причин цього є те, що автори мають оригінально подавати свої ідеї, адже вони були створені різними вченими для різних читачів. Експресивні прийоми, які застосовуються в текстах цього типу, посилюють виразність висловлювання, збільшуючи прагматичний вплив на читача, і водночас у ході пояснення зосереджують увагу цільової аудиторії на ключових моментах.

Коли такою аудиторією є діти, стиль викладу інформації набуває яскраво виражених стилістично-маркованих рис. Наприклад, під час вивчення англomовних дитячих енциклопедій часто спостерігаються поради скористатися допомогою дорослих під час проведення експериментів (*Ask an adult to cut four slits at right angles in the thread spool [10, p. 72]*), прості, зрозумілі пояснення наукових понять (*Static electricity is the build-up of negative or positive stationary charges [10, p. 90]*), а власне характер написання за рахунок багаторазового використання особового займенника «you» є персоналізованим, дружнім і відкритим (*You will be rewarded with successful experiments if you read an experiment carefully, follow each step in order, and do not substitute equipment [10, p. 113]*).

Такі ж тенденції спостерігаються й в україномовних дитячих науково-популярних виданнях:

Вам, напевно, добре відомо, що соду застосовують, коли печуть вироби з тіста; а тепер ви ще знатимете, що під час нагрівання такого тіста в духовці пухка сода виділяє вуглекислий газ, який і сприяє тому, аби випечений виріб був пухкий [5, с. 39].

Це дозволяє нам зробити висновок, що стиль викладу інформації науково-популярного спрямування для дітей в англійській та українській культурах має спільні риси. Спираючись на наше спостереження, припускаємо, що, за умови цих спільних тенденцій, у ході перекладання емотивність оригінального тексту (англо- чи україномовного) зберігатиметься – як і загальний прагматичний потенціал, що й свідчитиме про високий ступінь якості й адекватності здійсненого перекладу.

Коли йдеться про підліткову науково-фантастичну літературу, увагу зосереджуємо не на особливостях стилю висловлювання, а на його лексичному наповненні, тобто використанні та перекладанні термінів, переважна більшість яких є авторськими неологізмами, а відтак мають емоційно-експресивне забарвлення. Передусім варто зазначити, що в ментальному поданні тексту дослідники виокремлюють два принципово різні емоційні феномени. За першого емотивність постає об'єктом відображення та стосується світу, що описується, тоді як за другого вона є способом відображення й інтерпретації світу, описуваного в книзі [2, с. 38].

Автори наукової фантастики використовують емотивні терміни для досягнення необхідної «атмосфери» висловлювання, сприяючи виникненню в читачів задуманого ними уявлення про описуваний нереальний світ. Тому можна стверджувати, що у створенні адекватного перекладу науково-фантастичних творів важливу роль відіграє збереження емотивного характеру та ступеня емотивної забарвленості оригінальних лексем.

Перекладач гумористичної повісті «Понеділок починається в суботу» російських фантастів А. і Б. Стругацьких мав справу з великою кількістю термінології, серед якої були існуючі наукові терміни з галузі фізики, хімії, астрономії, комп'ютерної науки, однак більшість із них усе ж були вигаданими та функціонували лише в рамках описуваної історії – отже, характеризувалися емотивним забарвленням. Такі стратегії перекладу, як транскодування («умклайдет» [4] – «umclidet» [9]), калькування («квантовая

алхимия» [4] – «*quantum alchemy*» [9]), поєднання транскодування з калькуванням («*umklaydet elektronного уровня*» [4] – «*electron-level umclidet*» [9]) вважаємо вдалими, оскільки в результаті їхнього застосування ступінь емотивності лексем залишається без змін, тоді як втрата емоційно-забарвленого компонента («*хам-мункулус*» [4] – «*hotmunculus*» [9]; «*бинократары*» [4] – «*binoculars*» [9]) неминуче призводить до спотворення прагматичного потенціалу тексту.

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що емотивність, будучи вербалізованою формою людських емоцій і психічних мотивів, постає важливим компонентом будь-якого виду комунікації. Емоції сприймаються суб'єктом як стани, які відбуваються «у мені», тоді як власне вираження емоцій набуває рис змінюваної «емоційної» мови, що формується соціально-історично та відображається в комунікації, зокрема в літературі. У текстах науково-популярного та науково-фантастичного спрямування, розрахованих на дитячу та підліткову читацьку аудиторію, емотивне забарвлення є невід'ємним елементом стилю викладу інформації й інтерпретації описуваних ситуацій. Адекватність перекладу в цьому випадку передбачає точне відтворення рівня емотивності окремих одиниць з метою збереження оригінального прагматичного ефекту та цілісності змісту первинного тексту.

Список використаних джерел:

1. Болдарева Елена Федоровна. Языковая игра как форма выражения эмоций: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / Болдарева Елена Федоровна. – Волгоград, 2002. – 93 с.
2. Ионова Светлана Валентиновна. Эмотивность текста как лингвистическая проблема: дисс. ... канд. филол. наук.: 10.02.19 / Ионова Светлана Валентиновна. – Волгоград, 1998. – 197 с.
3. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика: Учебное пособие / В. А. Маслова. – Мн.: ТетраСистемс, 2004. – 256 с.
4. Стругацкий А., Стругацкий Б. Понедельник начинается в субботу [Электронный ресурс]: А. Стругацкий, Б. Стругацкий. – Режим доступа: <http://lib.guru.ua/STRUGACKIE/ponedelx.txt>.
5. Хімія: Дит. енцикл. / Авт.-упоряд. Л. О. Савіна; Худож.: О. В. Кардашук, О. М. Войтенко. – К.: Школа, 2002. – 368 с.: іл. – (Я пізнаю світ).
6. Чайковська Є. Ю. Поняття «емотивність» та «експресивність» у мові науки / Є. Ю. Чайковська // Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи. – К., 2010. – С. 279-287.
7. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В. И. Шаховский – Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1987. – 190 с.
8. Johnson-Laird P.N., Oatley K. The language of emotions: An analysis of a semantic field – *Cognition and emotion*. – V.3 (2). – 1989. – P. 81 – 123.
9. Strugatsky A., Strugatsky B. Monday begins on Saturday [Электронный ресурс]: transl. by L. Renen. – Режим доступа: http://lib.guru.ua/STRUGACKIE/engl_monday.txt.
10. VanCleave, Janice Pratt. Janice VanCleave's Physics for Every Kid: 101 Easy Experiments in Motion, Heat, Light, Machines, and Sound. – N-Y.: John Wiley & Sons, Inc., 1991. – 255 p. – (Janice VanCleave's Science for Every Kid).

Дегтярь Є. Р.
студентка кафедри англійської філології і перекладу
Науковий керівник: Крилова Т. В.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології і перекладу
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АТРИБУТИВНИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ

У сучасних дослідженнях із синтаксису не існує єдиного усталеного підходу до визначення типів словосполучення за семантико-синтаксичними відношеннями, що викликане наявністю різноманітних перехідних та синкретичних явищ у системі семантико-синтаксичних відношень мови.

За переконаннями І. Р. Вихованця, К. Ф. Шульжука існують такі типи семантико-синтаксичних відношень у підрядних словосполученнях:

- атрибутивні – відношення ознаки до предмета;
- субстанціальні – відношення предмета до стану, процесу, дії;
- адвербіальні – відношення обставини до процесу, стану, дії, якості.

У роботах Н. С. Валгіної, А. П. Загнітка представлений інший підхід до визначення типів словосполучень за семантико-синтаксичними відношеннями. Згідно із цим підходом виділяють такі типи смислових відношень між компонентами словосполучення: атрибутивні, об'єктні, суб'єктні, обставинні, комплетивні [2].

Якої б класифікації мовознавці не притримувались, зрозуміло одне, що обидві сторони все-таки виділяють словосполучення з атрибутивними семантико-синтаксичними зв'язками між його компонентами. Саме ці словосполучення та їх переклад і постане об'єктом дослідження.

Атрибутивні словосполучення характеризуються тим, що стрижневе слово в них позначає предмет, а залежне окреслює ознаку. Найчастіше атрибутивні відношення виникають при семантико-граматичній взаємодії іменників з прикметниками, дієприкметниками або порядковими числівниками. Атрибутивність таких словосполучень передусім базується на предметності іменника, тобто на його загальному лексичному значенні, а також на загальному лексичному значенні сполучуваних з цим іменником частин мови, які мають здатність позначати ознаки [2]. В цей же час атрибутивні семантико-синтаксичні відношення можуть виникати при поєднанні іменника з деякими іншими частинами мови та формами слів, наприклад: прийменниковими та безприйменниковими формами іменників (*будиночок біля Дніпра, перевтома від напруження, машина брата*); з прислівниками (*садок поруч, паста італійськи, дорога все глибше*); з інфінітивом (*прагнення піти, потреба поїсти, можливість заробити*).

Атрибутивні словосполучення представляють найбільш розповсюджений тип вільних словосполучень в сучасній англійській та українській мовах. Цей тип словосполучень часто зустрічається як в суспільно-політичних, так і в наукових текстах. Не виключенням є і художні тексти.

Щодо класифікації атрибутивних словосполучень, то на сьогодні науковці виділяють чотири типи. Серед них атрибутивно-препозитивні словосполучення:

- атрибутивно-препозитивні з узгодженням (до даного типу відносяться такі комбінації, у яких залежний компонент, який знаходиться у препозиції щодо стрижневого компонента, уподібнюється йому);
- атрибутивно-препозитивні з керуванням (до даного типу відносяться словосполучення, в яких стрижневий елемент – іменник, а залежний компонент також іменник тільки в родовому відмінку);
- атрибутивно-препозитивні з приляганням (до даного типу відносяться словосполучення, в яких відсутнє морфологічне оформлення синтаксичного зв'язку між залежним та стрижневим компонентами, що замінюється їх порядком розташування).

Переклад таких словосполучень залежить від семантичних відношень між елементами словосполучення, компонентного складу словосполучення та його стилістичного статусу. Кожна із цих умов окремо та будь-яка комбінація можуть визначити напрям застосування перекладацьких прийомів.

При перекладі атрибутивних словосполучень можуть бути застосовані такі перекладацькі трансформації: скорочення, розширення, функціональна заміна та перестановка. Часто перекладач може використати одночасно різні варіанти в рамках загального прийому перекладу. Наприклад, *her husband financier* можна перекласти шляхом використання перестановки та функціонально-морфологічної заміни її чоловік фінансист, або за рахунок перестановки та розширення її чоловік, фінансист за професією.

Найбільш важкими для перекладу є атрибутивні конструкції, що складаються з двох-трьох слів. У таких випадках слід знайти ключове слово, з якого потрібно розпочати переклад. Таке слово завжди стоїть в самому кінці атрибутивного словосполучення. Потім необхідно розібратися у внутрішніх смислових зв'язках конструкції. Дуже важливим моментом при перекладі атрибутивних конструкцій – є їх схожість на фразеологічне словосполучення [1, с. 186]. Основна відмінність між перекладом атрибутивних вільних словосполучень та фразеологічних одиниць полягає в тому, що перші не мають еквівалентів в інших мовах. І, навпаки, фразеологічні одиниці, які відтворюються у мовленні в готовому вигляді і не створюються знову, спонукають перекладачів встановлювати для їх передачі постійні еквіваленти через їх повторюваність у мові. Оскільки у вільному словосполученні всі компоненти зберігають своє основне значення, варіант перекладу такого словосполучення може бути аналітичним, та іноді може базуватися на одному з компонентів [3].

Англійський синтаксис дозволяє будувати атрибутивні словосполучення, в яких головний компонент може бути виражений не окремим словом, а цілим словосполученням або навіть реченням. Переклад таких словосполучень здійснюється за допомогою прийомів поширення чи скорочення, але іноді вимагає й додаткових функціональних перетворень чи описового перекладу: *an-hour-late visitor* – гість, що з'явився на годину пізніше, *out-of-the-way places* – місця, де рідко бувають.

Субстантивні словосполучення, головним словом яких виступає іменник, з однотипним керуванням також становлять певні труднощі при перекладі з української мови на англійську. Спроба перекласти таке словосполучення дослівно призводить до надто ускладненої структури. Наприклад, *проблеми захисту природного середовища Незерфілд Парк* слід перекладати не як *problems of protection of the environment of Nezerfield Park*, а *Nezerfield Park's environmental protection*.

Слід пам'ятати, що українські атрибутивні словосполучення часто відповідають субстантивним англійської мови – і навпаки: *будівництво доріг* – *road construction*, *канал постачання* – *supply channel*, *період росту* – *growth period*.

Отже, перекладачеві слід мати на увазі, що атрибутивні словосполучення становлять одну із найбільш труднощів при перекладі, а тому вміти обрати відповідну перекладацьку трансформацію (скорочення, розширення, опис, функціональна заміна, перестановка) для адекватної передачі змісту атрибутивного словосполучення.

Список використаних джерел:

1. Карабан В. І. Переклад наукової та технічно літератури / В. І. Карабан. – К.: Наука, 1997. – 570 с.
2. http://www.philology.univer.kharkov.ua/nauka/e_books/visnyk_936/content/balko.pdf.
3. http://kursoviks.com.ua/bd_gumanitarnyye/article_post/1363-naukova-stattya-sintaksichni-peretvorennya-pri-perekladi-slovospoluchennya-odinitsi-malogo-sintaksisu.

Зіненко О. А.
*студентка кафедри
англійської філології та перекладу*
Науковий керівник: **Крилова Т. В.**
кандидат філологічних наук, доцент
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

АРТИКЛЬ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ТЕМА-РЕМАТИЧНИХ ВІДНОШЕНЬ У РЕЧЕННІ

Засновником теорії актуального членування речення вважається А. Вейл, ідеї якого були розроблені В. Матезієм, який виділив два її компоненти: «основу» висловлення (його «вихідний пункт») і «ядро» – головну в комунікативному плані частину висловлення, яка містить те, що повідомляється стосовно основи. Введення В. Матезіусом у лінгвістику вчення про актуальне членування речення вперше поставило на тверду основу проблему порядку слів у слов'янських мовах [4, с. 114]. Проблемою зв'язності тексту займалися такі науковці як Б. О. Ільш, М. Я. Блох, В. Е. Шевякова, Е. В. Барабаш.

Тема служить вихідною точкою, певною мірою «трампліном» для розкриття актуальної інформації. Зазвичай (але не завжди) для адресата повідомлення певною мірою відоме або очевидне. Рема – це те, що повідомляється про тему, яка складає «ядро» і основний зміст висловлювання [1, с. 201].

Рема та тема – це універсальна категорія, яка виражається в мовах по-різному. При порівнянні засобів вираження актуального членування в українській і англійській мовах було виявлено, що якщо для української мови (мови з синтетичним способом вираження граматичних зв'язків) найбільш характерна позиція реми в кінці речення, то для англійської (мови, в якій саме порядок слів отримав синтаксичне навантаження) вираження реми здійснюється за допомогою певних конструкцій [3, с. 33].

Оскільки в англійській мові протиставлення теми і реми не передається порядком слів, то в ньому виробилися певні способи вираження тематичних і рематичних елементів. Компоненти актуального членування речення розпізнаються через інтонацію (характер наголосу, паузація); через позиції (звичайно, тема стоїть на початку

фрази, рема – в кінці). Ознаками теми вважають наявність вказівних, присвійних і особових займенників, означеного артикля, низького контекстуально-семантичного навантаження [1, с. 221].

Вказувати на смисловий центр повідомлення (рему) може неозначений артикль, агентивний додаток (тобто додаток у пасиві, що позначає джерело дії – агенс) у пасивній конструкції, наявність заперечення, високе контекстуально-семантичне навантаження, але ці показники, як і присудок, не завжди є ремоіндикаторами [1, с. 222]. Переміщення логічного наголосу в одному реченні дає різне актуальне членування.

Виходячи з вищенаведених фактів, система лінійно-інтонаційних засобів вираження категорії детермінації базується навколо тема-рематичної організації висловлення, яка може бути визначена порядком слів, попередньо заданим контекстом, засобами актуалізації, інтонаційно.

Зокрема, О. В. Фьодоров розглядає функцію артиклів виключно в світі теорії активного членування речення, коли неозначений артикль вводить щось нове, невідоме, а означений артикль, навпаки, є ознакою вже відомого. Означений артикль є сигналом теми, а неозначений – реми. На думку автора, передача розбіжності в артиклі означеному та неозначеному у таких випадках навряд чи може здійснюватися лише за допомогою лексичних засобів, за допомогою якихось окремих слів [4, с. 117]. Смилова функція неозначеного артикля може бути відображена шляхом встановлення підмета в кінець речення. У реченні, де на першому місті стоїть іменник, відтворення порядку слів оригіналу є передачею значення означеності, що виражається означеним артиклем. На основі тексту роману Пола Гоукінза «Дівучина у потягу» було проведено дослідження стосовно вираження реми та теми за допомогою категорії детермінації та його відображенні в українському реченні.

Англійська іменникова група, що виконує синтаксичну функцію підмета у таких реченнях, може становити рематичний елемент, якщо вона оформлена неозначеним артиклем, і тематичний – якщо означеним, наприклад:

There is a pile of clothing on the side of the train tracks [5, с. 1]. – Біля залізничної колії лежить купка одягу [2, с. 1].

У даному реченні фраза *a pile of clothing* вказує на актуалізацію нової інформації, тобто виступає ремою висловлювання, таке її розташування зумовлене необхідністю позиційної контактності зі співвідносним членом, а словосполучення *on the side of the train tracks* виступає вихідним пунктом висловлення, тобто темою і розкриває інформацію, яка нам відома. Однак під час перекладу українською мовою змінюється формально-граматична структура речення, зокрема, розташування членів предикативної групи стосовно один одного.

У тексті послідовність і зв'язність викладу багато в чому залежить від тема-рематичних висловлювань. Часто рема одного висловлювання стає темою іншого, наприклад:

The pile of clothes from last week is still there, and it looks dustier and more forlorn than it did a few days ago [5, с. 14]. – Купка одягу, яку я помітила минулого тижня, досі там, біля колії [2, с. 15].

У даному випадку, перша частина речення *the pile of clothes* стає темою речення, бо нам відомо про неї із контексту, і ця інформація не є новою. Тому іменник *pile*, який характеризується артиклем *the* означає категорію визначеності. У цільовій мові необхідно зберегти порядок теми-реми речення.

Виконуючи в тексті функцію показника категорії визначеності/невизначеності іменника, розташованих в різних частинах тексту, артикль водночас слугує засобом поєднання частин. Наприклад:

There's a message on it, received hours ago. I play the message a second time, listening to the kindness in his voice and the tears come [5, с. 52]. – Надійшло повідомлення. Ще кілька годин тому. Я вдруге прослуховую повідомлення, відзначаючи доброзичливі нотки в його голосі, на очі навертаються сльози [2, с. 52].

Неозначений артикль іменника *message*, який виступає показником реми першого речення, і означений артикль який характеризує цей іменник як тематичний елемент другого речення, співвідносяться один з одним і сприяють тим самим об'єднанню двох речень. Це дозволяє зробити висновок, що неозначений артикль має тенденцію вживатися у компонентах тексту, які мають перспективне спрямування, а означений – в компонентах тексту, в яких переважає ретроспективне спрямування. Відповідно у перекладі рема у першому реченні переходить у постпозиції після присудка, вказуючи на «нове».

Крім того, вираження реми у реченні відбувається через нульовий артикль, який вживається зі словами у формі множини та з незліковними іменниками. У наведеному прикладі наявний незліковний іменник *love*, який є виразником реми, тому при перекладі зберігаємо початкову структуру речення. Наприклад:

The only thing I live for is love [5, с. 138]. – Єдине, заради чого я живу – кохання [2, с. 139].

У наступному випадку іменники *cars* та *children* виражаються у формі множини, тому характерним є використання нульового артикля. У процесі перекладу структура оригіналу не змінюється:

No cars driving past, no children shouting, only me [5, с. 234]. – Ані автомобілів, ані галасливих дітлахів, лише я [2, с. 235].

На основі поданих фактів можна зробити висновок, що в українській мові основним засобом ремовираження виступає порядок слів, а саме кінцева позиція в реченні комунікативного центру – реми. З цього випливає, що порядок слів, який є нерелевантним в українській мові на рівні синтаксичних структур, виступає важливим засобом актуального членування, релевантним компонентом комунікативної структури речення. В англійській мові, з її стійким порядком слів, цей засіб не може бути використаним для актуального членування так широко і вільно, як в українській. Основним засобом вираження тема-рематичних відношень натомість виступає артикль, який власне і слугує вказівником правильності перекладу, аби не спотворити зміст висловлювання.

Список використаних джерел:

1. Балашова С. П. Теоретична граматики англійської мови / С. П. Балашова, О. І. Бродович, В. В. Бурлакова. – Л.: Видавництво Ленінградського університету, 1983. – 253 с.
2. Гоукінз П. Дівчина у потягу: роман / Пола Гоукінз: перекл. з англ. І. Панченко. – Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2016. – 320 с.
3. Жаворонкова, Р. Н. Текстоброзрабующие функции артикля в английском языке [Электронный ресурс] / Р. Н. Жаворонкова // Вестник Московского государственного университета леса – Лесной вестник. – 2003. – № 4. – С. 32-35. – Режим доступа: <http://elibrary.ru/download/25953194.pdf>.

4. Стрига Е. В. Лексичні засоби виділення теми і реми в англійській та українській мовах / Е. В. Стрига // Записки з романо-германської філології. – 2014. – Вип. 2. – С. 114-118.
5. Hawkins P. The girl on the train: A Novel / Paula Hawkins. – London: Doubleday, 2015. – 320 p.

Ковалишин Ю. Б.
магістрант

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОГО СЛЕНГУ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ТА ЙОГО ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ

У сучасній лінгвістичній літературі термін «сленг» еволюціонував у своїх значеннях, так як вживається у декількох сенсах, що ускладнює процес розуміння позначуваної ним лексики. Тому, пер ніж говорити про різноманітність способів словотворення, слід зупинитися на базовому поділі всіх одиниць сленгу на загальний та спеціальний. Загальний сленг знаходиться за межами англійської літературної мови (Standard English), він представлений загальнозрозумілими та широко поширеними в розмовній мові образними словами та словосполученнями, що мають емоційно-оціночне забарвлення, а також претендують на новизну та оригінальність в цих своїх якостях, виступаючи синонімами слів та словосполучень літературної мови. Спеціальний сленг включає в себе слова та словосполучення того чи іншого класового або професійного жаргону [2, с. 137].

Як зазначає В. І. Заботкина, функціональна варіативність відбувається за двома діалектично взаємозалежними напрямками: диференціація мови і її інтеграція. По лінії диференціації йде процес термінологізації загальнозживаної лексики. На семантичному рівні термінологізація корелює зі звуженням значення. Так, широко вживані слова *sentence*, *word* придбали термінологічні значення в комп'ютерній мові для позначення одиниць інформації [3, с. 126].

Формування словника сленгу відбувається за рахунок тих же джерел і засобів, які властиві мові загалом та англійській мові зокрема. На думку Е. М. Берестовської різниця між словотвором у мові загалом та конкретно утворенням сленгу полягає у пропорціях та поєднаннях [1, с. 33].

У своїй роботі, В.Г. Вілюман, висловлює свої думки щодо того, що головну роль у поповненні цієї стилістичної групи в англійській мові грає переосмислення слів у зв'язку з переносним вживанням, звученням або розширенням значення. Багато слів цього прошарку лексики виникають шляхом скорочення слів, словоскладання. Згідно з його спостереженнями запозичення, що піддалися фонетичній адаптації та переосмисленню є також продуктивним способом словотворення [2, с. 138].

При аналізі сленгових одиниць англійської мови виявлено однокомпонентні та багатокомпонентні сленгізми, які утворюються спільними способами словотворення.

Лексика даної групи утворюється наступними шляхами:

Афіксація – це спосіб утворення слів за допомогою використання афіксів, а саме додавання афіксів до кореня або основи слова. Згідно з дослідженнями В. Г Вілюма-

на, роль цього способу в утворення сленгізмів є незначною [2, с. 139]. Проте, на думку О. Зубрової, афіксація є досить продуктивним способом словотвору комп'ютерної лексики, розподіляючись на суфіксальний, префіксальний та суфіксально-префіксальний засоби [4, с. 171]. Таким чином виявлено що найчастіше сленгізми утворюються шляхом додавання префіксів та/або суфіксів. Префіксальним способом утворені наступні лексеми: *inter* (*interweb, internet*), *super* (*superuser, superloser, superprogrammer*), *auto* (*autoconfiscate*). Суфіксальним способом утворені наступні лексеми: *e* (*e-bling, e-company, e-peen, e-textile, e-wallet,*), *cyber* (*cybercrud, cyberpunk, cyberchondriac, cyberspace*), *er* (*banner, clobber, coaster, cracker, feeper, griefer, hacker*), *ware* (*abandonware, adware, annoyware, bloatware, careware, charityware, crapware, crippleware, firmware, freeware, guiltware, shareware*), *osity* (*bogosity*), *y* (*crufty, dinky*), *ish* (*hackish*), *o* (*mouso, typo*).

Конверсія є словотвірним способом, при якому слово однієї частини мови переходить в іншу без матеріальних змін. За даними деяких дослідників цей спосіб словотвору є в сучасній англійській мові найбільш продуктивним. Комп'ютерна лексика поширюється як способом субстантивзації, так і вербалізації. Субстантивация – це утворення іменників та прикметників від дієслів, наприклад: *crack* від *to crack*, *crash* від *to crash*, *firefighting* від *to be firefighting*, *fried* від *to be fried*. Вербалізація – це утворення дієслів від іменників, наприклад: *to boot* від *boot*, *to finger* від *finger*, *to mailbomb*, від *mailbomb*.

Словоскладання – це один із способів словотворення, який полягає у морфологічному з'єднанні двох або більше коренів (основ). В результаті утворюється складне слово. Існує декілька видів словоскладання: чисте складення основ; зрощення; змішане словоскладання з елементами афіксації; телескопне словотворення. Зрощення – це стійке сполучення слів, що виступає в мові як єдиний неподільний на складові частини вислів, наприклад: *beerimat, dogfood*. Чисте складення основ полягає у з'єднанні двох основ слів без використання будь-яких додаткових частин, наприклад: *audioblog, bandwidth, blogroll, clickstream, doorstep, egosurf, fencepost, firebottle*. Змішане словоскладання з елементами афіксації – тип словоскладання при якому для утворення композитів використовуються афікси, наприклад: *ad-hockery, bagbiter, blogosphere, bogometer*. Деякі слова, що входять до складу комп'ютерної лексики, утворені способом телескопного словотворення, при якому в слові фігурують тільки частини основ декількох слів. Наприклад: *edutainment* (*education + entertainment*), *netiquette* (*net + etiquette*), *hacktivism* (*hacker + activism*), *digifeiter* (*digital + counterfeiter*), *twittequette* (*Twitter + etiquette*).

До словотвірних способів, які останнім часом набувають все більшої популярності, відноситься компресія, яка дозволяє уникнути надлишкової інформації при використанні складних понять. Можна виділити декілька видів мовної компресії стосовно комп'ютерної лексики: усічення основи, стягнення основи, аббревіація. Усічення основи полягає у скороченні слова, наприклад *admin* – *administrator*, *ampersand*, *app* – *application*, *arg* – *argument*, *cred* – *credential*, *doc* – *document*, *gig* – *gigabyte*, *exch* – *exchange*, *excl* – *exclamation mark*, *info* – *information*, *sync* – *synchronize*, *tech* – *technology*, *telco* – *telecommunication*. Серед словотвірних способів комп'ютерного сленгу також поширене усічення основи з елементами афіксації, а саме додавання суфіксу *y*, наприклад: *benchu* – *benchmark*, *compu* – *computer*, *proggy* – *program*. Стягнення основи – це процес компресії слова шляхом вилучення з нього морфем, наприклад: *RCVR* – *receiver*, *vdiff* – *visual differences*. Аббревіація: *HW* – *hardware*, *MOBO* – *motherboard*. Метафоризація – це творення словесного образу за

допомогою метафори. Метафоризація є продуктивним способом утворення як однокомпонентних так і багатокомпонентних одиниць лексики комп'ютерного сленгу, наприклад: *architecture astronaut, banana problem, bare metal, bells and whistles, black art, black hat, box, brick, cookie jar, cowboy, eye candy, friend, gorilla arm, green machine, ham*.

В умовах розвитку інформаційних технологій в комп'ютерному дискурсі поширеним є утворення нових лексичних одиниць – неологізмів на позначення нових понять, а відповідно й сленгових неологізмів які виступають неформальним позначенням нових лексичних одиниць та вживаються у вузькому колі спілкування людей, чия професійна діяльність безпосередньо пов'язана з тими ж інформаційними технологіями. Таким чином до сленгових неологізмів відносяться: *avatar, blog, cretin, cruft, dox, frag, glitch, google, grep*.

Дослідження показують, що в процесі перекладу комп'ютерних сленгізмів українською мовою використовуються наступні методи: транслітерація / транскрипція; експлікація; переклад на основі аналогії (із застосуванням стандартної лексики в іншому значенні). Шляхом транслітерації були запозичені такі лексеми як *Internet* – інтернет; *chat* – чат; *hacker* – хакер; *comp* – комп; *commutator* – коммутатор; *portal* – портал; *sysadmin* – сисадмін, *decoder* – декодер; *gig* – гіг. Внаслідок того, що англійська мова є аналітичною, а українська – синтетичною, додавання флексій до дієслів при перекладі є дуже розповсюдженим явищем: *бекавити* (від англ. *to backup*), *гуглити* (від англ. *to google*), *клікати* (від англ. *to click*), *квотити* (від англ. *to quote*), *роутити* (від англ. *to route*), *патчити* (від англ. *to patch*), *юзати* (від англ. *to use*), *програмувати* (від англ. *to program*), *коннектитися* (від англ. *to connect*). Також деякі дієслова утворюються шляхом дублювання назви програми з якою їх пов'язують, до прикладу: *зипувати* (від програми *WinZip*), *рарити* (від програми *WinRar*), *думати* (від гри *Doom*). Фонетична мімікрія – метод найбільш цікавий з погляду лексикології. Він заснований на фонетичному збігу семантично несхожих загальноживаних слів і англійських комп'ютерних термінів: *джемпер* (від англ. *jamper*), *батон* (від англ. *jamper*), *шаровари* (від англ. *shareware*), *каспер* (від англ. *Casper*), *квака* (від англ. *Quaka*), *мак* (від англ. *mac*), *мопед* (від англ. *modem*), *сервант* (від англ. *server*).

У процесі перекладу спрацьовує механізм асоціативного мислення. Асоціації (або метафори), що виникли, можуть бути різноманітними: за формою предмета або пристрою: *млинець* (англ. *disk*), *плитка* (англ. *adapter card*); за принципом роботи: *вжикалка* (англ. *matrix printer*), *заплатка* (англ. *patch file*). Численні також і дієслівні метафори: *зносити* (англ. *to delete*), *пиряти диск* (англ. *to read from disk*); *шарудити* (англ. *to seek smth on disk*).

Розвиток цього мовного явища комп'ютерного сленгу і його стрімке поширення серед великого числа носіїв мови зумовлюється впровадженням комп'ютерної техніки в життя сучасного суспільства. Сьогодні комп'ютерний сленг починають вживати не тільки професіонали в цій галузі, але й люди, що зовсім не мають ніякого відношення до неї. У цьому питанні мова, поза всякими сумнівами, знаходиться під безпосереднім впливом екстралінгвістичних факторів. Комп'ютерного сленгу – це досить неоднорідне явище, яке охоплює лексичні одиниці, які постійно зазнають зовнішнього впливу.

Отже, комп'ютерний дискурс заслуговує подальшого вивчення, зокрема з погляду висвітлення міжкультурних особливостей використання англійської мови як засобу міжнародного спілкування у віртуальному просторі.

Список використаних джерел:

1. Берестовская, Е.М. Молодіжний сленг: формування і функціонування // Питання мовознавства / Е.М. Баранникова.– 1996. – № 3.– С. 32 -41.
2. Вілюман, В.Г. Про способи утворення слів сленгу в сучасній англійській мові // Питання мовознавства / В.Г. Вілюман. – 1960. – № 6. – С. 137-140.
3. Заботкина, В.И. Новая лексика современного английского языка / В.И. Заботкина. – М.: ВШ, 1999. – 126 с.
4. Зуброва О. Способи утворення нових одиниць сучасної англійської комп'ютерної лексики / О. Зуброва // Південний архів. Сер.: Філологічні науки. – 2009. – Вип. 45. – С. 169-173.

Микитюк І. М.
*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри
комунікативної лінгвістики та перекладу*

Зеліско І. В.
*магістрант кафедри
комунікативної лінгвістики та перекладу
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

ЗАСТОСУВАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Невід'ємною рисою сучасного суспільства є пошук шляхів оптимального забезпечення ефективності міжмовного спілкування. З огляду на це, сучасні мовознавчі студії спрямовані на дослідження особливостей взаємодії та взаємовпливу контактуючих мов, формування та функціонування білінгвізму. Однак проблема інтерференції як порушення мовної норми у перекладах ще потребує уваги дослідників.

Метою цієї розвідки є аналіз лексичних, граматичних та стилістичних трансформацій, які застосовуються перекладачами з метою подолання інтерференції мови оригіналу в перекладі.

Дослідження виконане на матеріалі збірки оповідань класиків української літератури та їх перекладів за авторством Зоні Кейван [8].

Вивченню особливостей перекладацьких трансформацій присвячені праці багатьох перекладознавців, серед яких, зокрема, зазначимо Л. С. Бархударова [1], В. Н. Комісарова [2], Л. К. Латишева [3], Т. Р. Левицьку та О. М. Фітермана [4], Р. К. Міньяра-Белоручева [5], Я. Й. Рецкера [6], О. Д. Швейцера [7].

Наведемо деякі з класифікацій перекладацьких трансформацій. Так, Я. Й. Рецкер поділяє трансформації на граматичні, які полягають у заміні частин мови або членів речення, та лексичні, які включають конкретизацію, генералізацію, диференціацію значень, антонімічний переклад, компенсацію втрат, які виникають у процесі перекладу, смисловий розвиток та цілісне перетворення [6, с. 104].

Дослідники Т. Р. Левицька та О. М. Фітерман виокремлюють: граматичні трансформації, до яких відносять прийоми перестановки, вилучення та додавання, пере-

будову та заміну речень; стилістичні трансформації, які полягають у синонімічних замінах, описовому перекладі, компенсації тощо; та лексичні трансформації, тобто заміни, додавання, конкретизації, узагальнення [4, с. 57].

Класифікації трансформацій, запропоновані Р. К. Міньяром-Белоручевим [5] та В. Н. Комісаровим [2], включають два спільні види трансформацій – лексичні та граматичні, проте Р. К. Міньяр-Белоручев виокремлює ще семантичні трансформації, а В. Н. Комісаров – комплексні.

Як бачимо, більшість лінгвістів погоджуються, що всі перекладацькі трансформації слід поділяти на лексичні, граматичні та змішані.

Розглянемо лексичні трансформації та наведемо приклади перекладу українських вигуків англійською мовою:

– Де? ... A-a ... – Його зіркі очі помітили гіллясті роги. – То лось. .. – «Where? Oh ho!» *His keen eyes caught sight of the branched antlers. «That's an elk.»* [8];

Мартин помагає тобі викараскатися на сидження, і стягає віжки і – вйо! – *Martin helps you to scramble onto the seat, then gathers up the reins and – «Giddap!»* [8].

Вигуки у наступних прикладах відтворюються за допомогою повнозначного слова:

Часом спадав із горба його голосний крик: – Е-х, мой, як тобов грону, який же-с тежкий! – *At times, his shouts would carry down from the hill: «Damn you, you're so heavy, I'll throw you down!»* [8].

Еге! Нечиста сила, а ще й дядьком зве! – *What? The devil himself and he calls me uncle!* [8].

– Га? – обізвався дядько. – Ну як? – «Well?» *asked the uncle* [8].

До вигуків умовно відносимо і звуконаслідувальну лексику, особливості перекладу якої визначаються особливостями сприйняття певного звуку представниками української та англійської мовних спільнот, наприклад:

Тільки Василько наважився злізти по шапку, як десь далеко почулось: а-у-у-у! – *No sooner had Vasylko mustered the courage to dismount and retrieve it, than he heard in the distance: a-oo-oo!* [8].

Українська формотворча частка «нехай» відтворюється в англійському перекладі дієсловом «wish»:

Нехай донька твоя буде здорова – *I wish your daughter well* [8].

Граматичні трансформації, а саме об'єднання речень спостерігаємо у наступних прикладах:

А тут сніг по коліна. Рівний, білий, студений – *The snow there is up to our knees, even, white and cold* [8].

Дивишся на сліди. Від коліс, чи від копанець? Ні одно, ні друге – *You look for tracks: will they be from wheels or runners? Neither* [8].

Явище, протилежне об'єднанню – членування, ілюструє такий приклад:

«Веселих свят! Веселих свят!» і хлопці кидаються до плащів, шапок, до книжок; вибігаємо на ринок – «*Merry Christmas! Merry Christmas!*» *The boys leap up to find their coats, hats, books. We run out into the city square* [8].

Граматичну трансформацію додавання спостерігаємо у наступному прикладі:

І Архип блискавично опинився на колінах у ласкавого вчителя – *In a flash, Arkhup found himself sitting on the kind teacher's lap* [8].

У проаналізованому матеріалі виявлено також приклади трансформації вербалізації, наприклад:

Вреши, хто його знає, як там у них – .. *but who knows how they feel?* [8].

Переклад із заміною стану дієслова ілюструють такі приклади:

Take завдання я дістав від керівника нашого інституту і працював у лабораторії вдень і вночі, проводячи досліді – I had been assigned this task by the director of our institute and I spent day and night working on it in my laboratory [8].

Ледве вхопили її та принесли додому мов неживу – It was only with difficulty that she was caught and taken home, more dead than alive [8].

Нами також виявлено приклади заміни частин мови:

• українські займенники перекладаються сполученням прикметника з іменником: Усе це було неймовірно! – The whole thing was incredible! [8];

• заміна українського сполучника англійським прислівником: І трапилося несподіване – Then something unexpected happened [8];

• заміна українського дієслова англійським герундієм: Футра не скидає, тільки за катедрою стає і каже: «Oremus» – Without taking off his fur coat, he stands in place behind the lectern and says, «Oremus.» [8].

Перебудову речення ілюструють такі приклади:

Це була вже зовсім інша людина! – He had become a different person [8].

Чекаєш, чи не вернеться Мартин – You wait for Martin to come back [8].

Наведемо приклад стилістичної трансформації:

В брамі сніг, як біла перина – The entrance to the yard is covered with pearly white snow [8].

Як бачимо з наведеного прикладу, стилістичний засіб порівняння, у якому основою для порівняння виступає пухкість та м'якість порівнюваних об'єктів, (*сніг (snow) – перина (feather bed)*), відтворюється у перекладі за допомогою епітета із залученням колірної лексики, увага у якому зосереджується, передовсім, на відтінковій кольору снігу.

Отже, застосування трансформацій на лексичному, граматичному та стилістичному рівнях сприяє забезпеченню адекватності перекладу.

Список використаних джерел:

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод / Л. С. Бархударов. – М.: Международные отношения, 1975. – 235 с.
2. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / В. Н. Комиссаров. – М.: Высшая школа, 1990. – 253 с.
3. Латышев Л. К. Перевод: Теория, практика и методика преподавания: учеб. [для студ. перевод. фак. высш. учеб. заведений] / Л. К. Латышев, А. Л. Семенов. 2-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. – 192 с.
4. Левицкая Т. Р. Теория и практика перевода с английского языка на русский / Т. Р. Левицкая, А. М. Фитерман. – М.: Высшая школа, 1963. – 125 с.
5. Миньяр-Белоручев Р. К. Общая теория перевода и устный перевод / Р. К. Миньяр-Белоручев. – М.: Воениздат, 1980. – 237 с.
6. Рецкер Я. И. Пособие по переводу с английского языка на русский язык / Я. И. Рецкер. – М.: Просвещение, 1982. – 104 с.
7. Швейцер А. Д. Теория перевода. Статус, проблемы, аспекты / А. Д. Швейцер. – М.: Наука, 1988. – 364 с.
8. The Magic Crystal and Other Short Stories in Ukrainian and English / [transl. by Z. Keywan, ill. by J. Orydzuk]. – Canada: Millennium Project, 1988. – 100 p.

Нефедова П. В.
студентка

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЙ КОГЕЗІЇ ТА КОГЕРЕНТНОСТІ В ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТАХ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Мова права відіграє особливу роль у житті кожної людини, адже проникає у всі сфери її діяльності. Водночас з посиленням міжнародних зв'язків української спільноти виникає потреба належного укладання не лише україномовних, а й англomовних юридичних текстів, а також їх адекватно перекладу. А для успішної реалізації цих завдань необхідне особливе врахування тестових категорій когезії та когерентності і специфіки їх реалізації у англomовних та україномовних юридичних текстах.

Когезія (зв'язність) – це граматичні, синтаксичні та лексичні форми зв'язку між текстовими одиницями, які відповідають за логічний перехід від одного контекстного елемента до іншого [6, с. 58]. Когерентністю вважають прагматичну та семантичну властивість тексту, що робить його змістовним [5, с. 114]. Узгодженість тексту можна досягнути лише у випадку логічного порядку текстових елементів, які між собою функціонально пов'язані.

Це питання неодноразово потрапляло у фокус уваги вітчизняних та іноземних науковців, зокрема дослідження даного явища можна знайти у працях таких відомих лінгвістів як І. Р. Гальперіна, Б. А. Гарнера, А. А. Леонтьєва, С. І. Гіндіна, О. І. Москальської, Л. М. Макарова, І. М. Кочана та інших. Проте деякі аспекти реалізації цих категорій у різномовних фахових текстах досі лишаються недостатньо вивченими, особливо у перекладознвчому аспекті.

Не зважаючи на спорідненість двох явищ, лінгвісти чітко визначають різницю між ними за конкретними критеріями. І. Гальперін стверджує, що когезія, як текстове явище, відповідає за логічну основу тексту, а когерентність носить більше психологічний характер [1, с. 125]. Л. М. Макаров зазначає, що поняття узгодженості тексту значно ширше ніж зв'язності, оскільки окрім формально-граматичних аспектів воно охоплює семантико-прагматичні елементи інтерактивної та смислової зв'язності тексту [4, с. 185].

С.І. Гіндін вважає, що когезія – зв'язність текстових елементів тексту, не менше ніж речення, а когерентність відповідає за зв'язність тексту в цілому [2, с. 18]. Когерентність, як властивість тексту, фактично допомагає відрізнити тексти від «не текстів» та виступає одним з основних концептів юридичного дискурсу, в якому узгодженість тексту виникає з процесів його створення і сприйняття.

Засоби когезії використовуються для забезпечення послідовності викладу тексту. І. М. Кочан виділяє наступні засоби зв'язності: *займенникова субституція, заміщення, еліпсис та співвіднесення граматичних форм* [3, с. 34]. Автор стверджує, що ці засоби можуть перебувати у найрізноманітніших комбінаціях та бути пов'язані через заголовки, власні назви та тему.

Зазвичай у юридичних текстах можна зустріти значну кількість повторів, які спрямовані на акцентування уваги на найбільш значущих елементах тексту. Водно-

час необхідно уникати надмірного повторювання лексичної одиниці. Наприклад, в англійській юридичній мові часто використовуються іменники *chair* та *vice-chair*. Крім того, Б. А. Гарнер стверджує, що слова *said* слід уникати як замітника дійктичних слів *the, that, this* (дейктичні слова – ті, які не можуть бути інтерпретовані без контексту висловлювання, наприклад, *here, there, this, that, now, then, today* і особові займенники) [6, с. 65]. Така *займенникова субституція* традиційно застосовується як основний метод уникнення повторів при складанні тексту оригіналу і при його перекладі на українську мову. Проте, оскільки для юридичного тексту характерна безособовість викладу інформації, подібна перекладацька трансформація неможлива для даного стилю.

При перекладі англійських юридичних текстів застосовується повторюваний лексичний компонент для передачі максимально точної інформації, тобто при перекладі можна помітити, що деякі елементи вихідного тексту, знаходять відповідне відображення у тексті перекладу. Тому *заміщення*, як засіб зв'язності, не часто зустрічається в юридичних текстах. Наприклад (приклад взятий з митний кодексу України 4495-VI від 13.03.2012): «*Митна декларація* реєструється та приймається органом доходів і зборів у порядку, що визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику. *Митна декларація* та інші документи подаються органу доходів і зборів в електронному вигляді з дотриманням вимог цього Кодексу або на паперових носіях. *Митна декларація* на паперовому носії супроводжується її електронною копією. Орган доходів і зборів не має права відмовити в реєстрації *митної декларації*.»

Переклад: «*The customs declaration is registered and accepted by the income and fees authority in the order determined by the central executive body that provides formation and implements the state tax and customs policy. Customs declaration and other documents shall be submitted to the income and fees authority electronically in compliance with this Code or on paper. Customs declaration on paper shall be accompanied by its electronic copy. Income and fees authority has the right to refuse in registration of the customs declaration.*»

У письмових юридичних документах *еліпсис* практично не існує. Оскільки юридичний текст має відповідати умові точності, еліптичні речення тут небажані, бо можуть зумовити різночитання документу. Проте, приклад еліпсису можна прослідкувати при упушенні слова *which* і деяких форм дієслова *to be* [6, с. 67]. Цю особливість можна побачити в наступному прикладі: *agreement... (which is) herein contained or implied*. Водночас, варто зауважити, що при перекладі на українську мову, збереження еліптичної конструкції не завжди вважається доречним, хоча є частково можливим. Пор. *угода, яка міститься або передбачається у даному документі – Угода, наведена у цьому документі/ передбачена цим документом*.

Когерентність (цілісність), в основному, досягається використанням синтаксичних конструкцій та мовних елементів, які використовуються для того, щоб зробити текст узгодженим та послідовним. Єдність теми тексту є одним з основних засобів його цілісності. Зазвичай, в юридичних текстах теми діляться за кодексами, які, в свою чергу, розподіляються на статті.

Структурна цілісність тексту досягається використанням *дієслів одних часових форм, онімів та займенникових прислівників* [3, с. 33]. Зокрема, в юридичних текстах використовуються перші два вищезазначені засоби, адже займенникові прислівники, як означальний і обставинний вид прислівників, не застосовуються в документах.

В юридичних текстах переважають *дієслова теперішньої та минулої часових форм*, які перекладаються часовими відповідниками в англійській мові. Наприклад (приклад взятий з митний кодексу України 4495-VI від 13.03.2012): «У випадках, коли з причин, визнаних органом доходів і зборів обґрунтованими, окремі документи, *визначені* цим Кодексом, *не можуть* бути представлені разом з митною декларацією, *дозволяється* подання таких документів протягом часу визначеним центральним органом виконавчої влади, що *забезпечує* формування та реалізацію державну податкову і митну політику.»

Переклад: «Where, for reasons deemed valid by the income and fees authority, certain documents *specified* in this Code, *can not* be submitted together with the customs declaration, *it is allowed* to submit such documents within the time determined by the central executive body that *provides* formation and implementation of state tax and customs policy.»

Оніми (власні назви) часто зустрічаються в юридичних текстах, зокрема в договорах. Зазвичай оніми повторюються для того, щоб чітко визначати про яку структуру чи компанію йде мова. Як правило, власні назви при перекладі не змінюють свою форму.

Наприклад (матеріал для дослідження надано центром перекладів «Ерідан-2002»): «Under the name of *Trading SA* there exists a company, which is governed by these Articles of Incorporation and by the provisions of Chapter 26 of the Code of Obligations («СО»). *Trading SA* may issue certificates representing one or several shares.»

Переклад: «Компанія, що має назву *Trading SA*, існує та регулюється цим Статутом і положеннями глави 26 Кодексу зобов'язань («КЗ»). *Trading SA* може видавати сертифікати, що представляють одну або декілька акцій».

Мова права надзвичайно різноманітна попри свою стандартизованість та нейтральність. Проте основною вимогою адекватного сприйняття юридичного тексту є його зв'язність, реалізована категоріями когезії та когерентності, якої безумовно необхідно дотримуватись у процесі укладання й перекладу відповідних документів.

Список використаних джерел:

1. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – Москва: Наука, 1981. – 135 с.
2. Гиндин С.И. Внутренняя организация текста: элементы теории и семантический анализ: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филолог. наук / С.И. Гиндин. – Москва, 1973. – 20 с.
3. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 423 с.
4. Макаров Л.М. Интерпретативный анализ дискурса в малой группе / Л.М. Макаров. – Тверь: Тверского госуд. ун-та, 1998. – 199 с.
5. Москальская О.И. Грамматика текста / О.И. Москальская. – Москва: Высшая школа, 1981. – 183 с.
6. Garner B.A. Elements of Legal Style / Bryan A. Garner. – Oxford: Oxford University Press, 2002. – Pp. 65-67.

Паладійчук Я. І.
студентка кафедри
комунікативної лінгвістики та перекладу
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ РЕЛІГІЙНИХ ПОНЯТЬ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

На сучасному етапі розвитку та поширення великої кількості різноманітних деномінацій, проповідь була і залишається основним джерелом релігійних та сакральних текстів, оскільки її основа лежить у використанні та послуговуванні тими поняттями, які безпосередньо належать до сфери духовного.

Як стверджують сучасні дослідники, навіть біблійні тексти можуть зазнавати змін, оскільки саме так відображається динаміка розвитку мови та національної культури певного народу.

Однак, деякі автори можуть пропонувати досить творчий підхід для перекладу текстів релігійного дискурсу, перефразовуючи певні фрагменти чи додаючи цілі абзаци нової лексики, яка є нетиповою для релігійних текстів.

Так, аналізуючи лексико-стилістичні особливості сучасних сакральних послань, основна увага була зосереджена нами на способах та можливих шляхах вираження християнського світобачення, вжитих у біблійних та інших текстах християнського спрямування, а також на прийоми, які не можна у повній мірі вважати традиційними для даного типу дискурсу, а які, скоріш за все, є відображенням реалій сучасності.

За типологією Ж. Ніконової, розрізняють наступні риси проповіді, як одного із видів релігійних текстів:

- 1) наявність географічних назв небіблійного походження;
- 2) використання власних назв, які відомі лише сучасникам;
- 3) збереження реалій часу: як технічних, так і науково-побутових;
- 4) відображення особливостей англійської мови за допомогою використання типових ідіом;
- 5) вживання неформальної та, навіть, заниженої лексики;
- 6) використання значної кількості архізмів та високої лексики;
- 7) вживання архаїзмів та високої лексики в одному контексті із заниженою та неформальною лексикою [2].

Взагалі переклад релігійних текстів вимагає дотримання певної низки перекладацьких стратегій, серед яких, у ході нашого дослідження, варто виокремити наступні:

- 1) Комунікативна стратегія самоідентифікації, яка полягає у використанні методів дистанціювання та інклюзивності. Найбільш типовим прикладом для цього виду стратегій є традиційне протиставлення свого та чужого. Велика кількість релігійних конфесій, утворені шляхом згуртування людей, які мають спільні інтереси та погляди на життя, тобто дана група людей розглядає однодумців, як «своїх», у той час, як групи осіб, які не підтримують їхні ідеї, виступають у ролі опонентів.

Даний вид комунікативної стратегії реалізується через цілу низку лексичних засобів, які необхідно відтворювати при перекладі:

the righteous (праведні) – the unrighteous (неправедні); Christianity (християнство) – non-Christian religions (нехристиянські релігії), the holy in heaven (святі на небесах) – the sinning on earth (грішники на землі) [5].

У наведеному фрагменті обов'язковим є відтворення у перекладі опозиційних лексичних пар, які передають протистояння та абсолютну протилежність понять, які є відмінними у християнському тлумаченні.

Вживання узагальнюючого «ми» є ще одним із лексичних засобів стратегії сампрезентації. У такий спосіб проповідник стає співучасником тих духовних роздумів, які спрямовані на розуміння його пастви, і наголошує на тому, що також є людиною, якій властиво помилятися та падати:

Are we learning to be the church, which God has called us to be? [90]. – Чи ми вчимося бути церквою, якою Бог звелів нам бути? [5].

Наступним елементом, який повинен перебувати під постійною увагою перекладача, є збереження та відтворення у тексті перекладу релігійних соціолектів, до яких належать: 1) застарілі слова та граматичні форми: *Go ye* (заст. «ви») *into all the world, and preach the Gospel to every creature* [89] – *Ідіть по всьому світові і проповідуйте Євангеліє всім людям* [4], 2) використання християнських кліше, які мають прямі еквіваленти у мові перекладу: *Lord, lead us not into temptation!* – *Господи, не введи нас у спокусу!* [3].

2) Інформаційно-інтерпретаційна стратегія спрямована утворити певне уявлення про предмет дійсності, тому вона охоплює методи інтерпретації, дефініції, порівняння та аналогії.

Інколи проповідник може надавати визначення тому поняттю, яке вживає у конкретний момент: *Hell in the Hebrew tradition was the place where God was not* [89] – *Пекло в юдейській традиції було місцем, де не було Бога* [3].

Найбільш характерним, однак, є використання проповідником інтерпретації або пояснення, які можуть бути доповнені порівняннями та аналогіями:

When we make breakfast – we have a toaster and a waffle iron plugged into the wall socket. They draw power from the same source and yet they do different things. So it is with Jesus. He is the power in the Christian life – Коли ми робимо сніданок – у нас є тостер і вафельниця, підключені до розетки. Вони отримують живлення від одного джерела, і все ж вони роблять різні речі. Так само і з Ісусом. Він є влада в християнському житті [5].

3) Конвенціонально-аргументативна стратегія являє собою пряме посилення у релігійному тексті на авторитет Писання. Саме так у слухачів проповіді може формуватися почуття довіри, оскільки, коли вони усвідомлюють, що основою для духовних роздумів та побудови проповіді слугує безпосередньо Священне Писання, вони не можуть піддавати сумніву авторитет Книги книг – Біблії:

When the Scriptures tell us that the heart of man is deep they speak of that depth which escapes geometry, which is a third dimension of eternity and immensity.. – Коли Писання говорить нам про те, що серце людини глибоке, то кажуть, що глибина сягає геометрії, яка представляє собою третій вимір вічності і безмірності [3].

4) Стратегія модифікації ілюктивної сили висловлювання передбачає використання прийому маніпуляції свідомістю, що досягається за допомогою засобів вираження модальності [1, с. 11].

1) *No doubt this is true in heaven itself* [5] – *Без сумніву, це істинно на небесах.*

2) *The first thing I believe we must remember here is that the freedom of the created being is not identical with the freedom of God* [3] – *По-перше, як я вважаю, ми повинні пам'ятати, що свобода створеного буття не збігається зі свободою Бога.*

Список використаних джерел:

1. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу/ І. О. Голубовська. – К.: Логос, 2010. – 284 с.
2. Никонова Ж. В. Фреймовый анализ речевых актов (на материале немецкого языка): автореф. дисс. на соискание науч. степ. докт. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / Ж. В. Никонова – Нижний Новгород, 2009. – 41 с.
3. Faith Anglican Church [Electronic source]. – 2012. – Access Mode: <http://www.faithanglicanchurch.org/sermons.htm>.
4. Kryon. Prayer and Meditation. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kryon.com/k_chanelreno04.html Sermons.com [Electronic source]. – 2012. – Access Mode: <http://www.sermons.com>.
5. Sermons. com [Electronic source]. – 2012. – Access Mode: <http://www.sermons.com>.

Pozdnyakova K. R.
Student

Sitko A. V.
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Foreign Languages
National Aviation University
Kyiv, Ukraine

TRANSLATION OF THE GERUND

The gerund can be translated in different ways as it can be expressed by a noun, a verbal noun, a noun with a preposition, an Infinitive, an adjective and a personal form of the verb in the subordinate clause. In the function of the subject the gerund may be translated as a noun or Infinitive:

I was very much flattered by his asking me to dance a second time. I did not expect such a compliment [5, p. 140]. – Мені було так приємно, коли він запросив мене до танцю вдруге. Я і не сподівалася на такий комплімент [4, с. 156].

The power of doing anything with quickness is always prized much by the possessor, and often without any attention to the imperfection of the performance [5, p. 38]. – Той, хто має здатність робити щось швидко, завжди вихваляє цю свою якість, часто не звертаючи ніякої уваги на недбалість виконання [4, с. 41].

The gerund is often used in the instructions and prohibitions after particle «но».

Translation of gerund in the function of the adverbial modifier depends on the type of the adverbial modifier and the preposition which the gerund is combined with. There may be distinguished the following ways of translation:

In the function of the adverbial modifier of manner gerund is used with the prepositions «in, by, without». It is sometimes translated by noun or the personal form of the verb in the subordinate clause (E. g. *Lady Lucas quieted her fears a little by starting the idea of his being gone to London only to get a large party for the ball; and a report soon followed that Mr. Bingley was to bring twelve ladies and seven gentlemen with him to the assembly [5, p. 146]. – Пані Лукас децю розвіяла її побоювання, висунувши ідею, що він поїхав*

до Лондона лише для того, щоб назбирати численне товариство для запланованого балу; незабаром поширилася чутка, що з собою містер Бінглі має привезти дванадцятьох дам і сімох кавалерів [4, с. 150]).

When gerund is used in the function of the adverbial modifier of attendant circumstances it can be used with the prepositions «without, besides, instead of, apart from» and is translated by the personal form of the verb. (E.g.: *A regard for the requester would often make one readily yield to a request, without waiting for arguments to reason one into it* [5, p. 229]. – *Повага до того, хто просить, часто змушує пристати на прохання, навіть не чекаючи раціональних доказів на його користь* [4, с. 234]).

Having used in the function of the adverbial modifier of time gerund is used with such conjunctions: «on (upon), after, before, since» and may be translated as noun or the personal form of the verb in the predicative subordinate clause (E. g.: *Much had been done and much had been said in the regiment since the preceding Wednesday; several of the officers had dined lately with their uncle, a private had been flogged, and it had actually been hinted that Colonel Forster was going to be married* [5, p. 34]. – *Коли вони пішли, то Елізабет, наче намагаючись якомога сильніше настроїти себе проти містера Дарсі, вирішила зайнятися перечитуванням усіх листів, котрі їй написала Джейн за час її гостювання в Кенті* [4, с. 38]).

As the adverbial modifier of cause gerund is used with prepositions «for, from, through, owing to, because, on account of, for fear of» and can be translated by noun with preposition, infinitive or personal form of the verb in the predicative clause (E.g.: *Last Christmas you were afraid of his marrying me, because it would be imprudent; and now, because he is trying to get a girl with only ten thousand pounds, you want to find out that he is mercenary* [5, p. 178]. – *На минуле Різдво ви боялися, що він одружиться зі мною, бо це було б з його боку нерозважливо, а тепер ви ладні вважати його пожадливым через те, що він упадає за дівчиною, котра має лише десять тисяч фунтів приданого* [4, с. 184]).

When gerund is used as the adverbial modifier of purpose with prepositions «for, for the purpose of, for the object of, with a view to» it is translated by noun or infinitive (E.g.: *Lady Catherine, it appeared, had actually taken the trouble of this journey from Rosings, for the sole purpose of breaking off her supposed engagement with Mr. Darcy* [5, p. 325]. – *Ясно було, що леді Кетрін здійснила свою подорож із Розінгса до Лонгберна з єдиною метою – розірвати їхні удавані заручини з містером Дарсі* [4, с. 330]).

In the function of the adverbial modifier of condition gerund is used with prepositions «without, but for, in case of, in the event of» and is translated as a noun or a personal form of the verb in the predicative clause (E. g.: *The hall, the dining-room, and all its furniture, were examined and praised; and his commendation of everything would have touched Mrs. Bennet's heart, but for the mortifying supposition of his viewing it all as his own future property* [5, p. 120]. – *Він ретельно оглядав, нахваляючи, і вітальню, і обідню кімнату – не забувши про меблі, що там стояли. Його захват, може, і вплинув би зворушливо на почуття місис Беннет, якби не гнітюче припущення, що оглядав він усе це як майбутній господар* [4, с. 123]).

In the function of the adverbial modifier of concession gerund is used with prepositions «despite, in spite of» and it is translated by a personal form of the verb in the predicative clause (E.g.: *Though he had detected with a critical eye more than one failure of perfect symmetry in her form, he was forced to acknowledge her figure to be light and pleasing; and in spite of his asserting that her manners were not those of the fashionable world, he was caught by their easy playfulness* [5, p. 301]. – *Хоча його прискіпливий пог-*

ляд і видивився деякі відхилення від бездоганної симетрії в її формах, він змушений був визнати, що вона має струнку та гарну фігуру; і, незважаючи на його наполягання на тому, що її манерам далеко до тих, які прийняті в модному товаристві, йому дуже сподобалась їх невимушена грайливість [4, с. 323]).

Therefore in this study the attention was payed to the gerund translation from English into Ukrainian. Because of the diversity of the ways of usage and individual characteristics of gerund methods of its translation into Ukrainian can be modified and got in touch with each other.

References:

1. Корунець, І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) / І. В. Корунець. – Вінниця: Нова Книга, 2000. – 448 с.
2. Турук, І. Ф. Посobie по переводу текстів с англійського на російський / І. Ф. Турук. – М.: Высшая школа, 1966. – 477 с.
3. Череднеко, О. І. Теорія і практика перекладу / О. І. Череднеко. – К: Либідь, 1995. – 477 с.
4. Остін, Дж. Гордість та упередження / Дж. Остін.; пер. з англ. Ганни Лелів. – К: Знання, 2009. – 382 с.
5. Austen, J. *Pride and Prejudice* / J. Austen. – Kyiv: Znannia, 2017. – 382 с.

Pushyna V. O.
Student

Sitko A. V.
*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of English Philology and Translation
National Aviation University
Kyiv, Ukraine*

LEXICAL AND GRAMMATICAL TRANSLATION TRANSFORMATIONS

The problem of transformations is one of the most urgent in modern translation. In order to render the content of the source text into the target one properly the translators should use various transformations that may change the structure of the original sentence completely or partially.

According to the definition given in the linguistic encyclopedia by O. Selivanova, the transformation is the basis of the most translation methods which idea is to change the formal or semantic components of the source text [6: 536].

According to V. N. Komisarov theory grammar translation transformations are divided into: syntactic assimilation, sentence splitting, sentence combining, replacement. Among lexical transformations the scientist distinguishes such as: transcription, transliteration, loan translation as well as concretisation, generalisation and modulation. In turn, lexical and grammatical transformations are divided into antonymic translation, descriptive translation, context replacement and compensation.

The phenomenon of antonymic translation as a component of transformations was studied by such scientists as: L. K. Latyshev, A. M. Fiterman, T. G. Levytska, and others.

Antonymic translation technique involves the concept of opposites transferring often with the negation that is the opposite to the target language. Antonymic translation is often used as the most convenient method of rendering the semantic and stylistic value of many expressions, for example: «*Take your time!*» – «*He nocniuaïme!*».

As V. Komisarov said: «The main idea of antonymic translation is making use of word or phrase which has the opposite meaning due to the source language» [3: 357].

In antonymic translation the replacement of the positive form in the source language to the negative is accompanied by the replacement of the lexical unit of the source language to lexical unit of target language with opposite meaning [5: 38], for example: «*Nothing changed in my home town*» = «*Everything remained the same in my hometown*». In English-Ukrainian translation this technique is especially used when the source language denotes a negative share of the word with a negative prefix. In Ukrainian language the forms of negative particle and negative prefix coincide and their common use is usually inappropriate.

Within the antonymic translation the text unit of the source language may be replaced not only directly by the opposite text unit of the target language, but also in other words and combinations that express the opposite meaning.

Explication or descriptive translation is lexical and grammatical transformation in which the lexical text unit of the source language is replaced by the phrase explicating its meaning in order to give more or less complete explanation or definition of this meaning in the target language [4: 173].

Such translation technique helps to render the meaning of any word which doesn't have its equivalent in the target language. The disadvantage of the descriptive translation is its complexity and verbosity. Therefore, the most successful way of translation is used in cases when it is possible to do a relatively brief explanation.

Transformation of compensation is a translation method in which elements of meaning lost in translation are transmitted in the target text by other means [2: 289], and it is not necessarily done in the same place as in the source text. The acceptance of compensation is that having failed to avoid the loss of a certain stylistic or semantic element, the translator reproduces this element using another word or elsewhere in the text where it is not in the original.

Descriptive translation is lexical-grammatical transformation, in which the lexical unit of the source language is replaced by a phrase, which reveals its meaning [1: 79]: for example, «*conservationist*» = «*supporter of environmental protection*», «*whistle-stop speech*» = «*candidate's speech during an election campaigning trip*». The disadvantage of descriptive translation lies in its verbiage. Therefore, this translation method is used the most successfully in case where it is possible to do a relatively short explanation.

Consequently, there are a lot of different kinds of translation transformations which help to get the most adequate and correct translation.

References:

1. Виноградов В. С. Перевод: Общие и лексические вопросы / В.С. Виноградов // Учеб. пособие. 2-е изд., перераб. – М.: КДУ, 2004. – 844 с.
2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури / В.І. Карабан // Учебный посібник. – Вінниця: Нова Книга, 2001. – 349 с.
3. Комисаров В. Н. Слово о переводе / В.Н. Комисаров – М.: Наука, 2000. – 427 с.

4. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства / І.В. Корунець // Підручник. – Вінниця: Нова Книга, 2008. – 261 с.
5. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу / І.В. Корунець. – Вінниця: Нова книга, 2000. – 448 с.
6. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О.О. Селіванова. – К.: Довкілля, 2011. – 621 с.

Слобоженко Р. А.
старший викладач кафедри іноземних мов

Куценко О. В.
старший викладач кафедри іноземних мов
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

Дана робота присвячена проблемі перекладознавства, а саме проблемі міжмовної інтерференції на лексичному рівні. Вибір цієї теми зумовлений тим, що, найбільше помилок студенти роблять саме на даному рівні, а це згубно впливає на якість перекладу.

За Бархударовим, «Перекладом називається процес перетворення мовного твору однією мовою в твір іншою мовою із збереженням незмінного плану змісту, тобто значення» [2, с. 6]. Текст перекладу ніколи не може бути повним і абсолютно еквівалентним до тексту оригіналу; і завдання того, хто виконує переклад полягає в тому, щоб зробити цю еквівалентність якнайповніше.

Отже, що ж таке «інтерференція»? Термін «інтерференція» – латинського походження і означає: «inter» між + «ferens» («ferentis») несучий, той, що переносить. У лінгвістиці термін «інтерференція» був запозичений з фізики вченими Празького лінгвістичного гуртка.

Однак широке визнання цей термін отримав після виходу в світ монографії У. Вайнрайха «Мовні контакти» (U. Weinreich Languages in Contact. Findings and Problems, NY, 1953). До останнього часу це поняття використовувалося в основному в порівняльній лінгвістиці, де воно позначало порушення мовної норми під впливом елементів іншої мови.

Проблема інтерференції однієї мови при контакті з іншою – одна з найважливіших проблем створення адекватного перекладу тексту. Слід зазначити, що характер інтерференції, ступінь її прояву і поширення залежать від різних факторів, зокрема: від виду двомовності, від способу придбання двомовності, від структури і системи контактуючих мов. Розуміння інтерференції як взаємопроникнення елементів однієї мови в іншу, яке призводить ці елементи до відхилень від норми, визначає стратегію методики навчання іноземним мовам.

Переклад адекватний тоді, коли він максимально наближений за своїм значенням до оригіналу [3, с. 108]. Перекладач в даному випадку відтворює єдність змісту і тексту. Тому, щоб уникнути негативного впливу інтерференції, потрібно володіти

необхідною інформацією як їй запобігти або в кращому випадку, як не допускати помилок в перекладі.

Хоч явище інтерференції в окремих випадках має і позитивний вплив, при навчанні мові необхідно приділити належну увагу інтерференції як джерела типових та несподіваних помилок. Наявність інтерференції залежить від компетенції перекладача, і перекладач може зменшити її за допомогою спеціальних поправок, усвідомлюючи ступінь розбіжностей між іноземною і рідною мовами.

Студенти, навіть при доброму володінні іноземною мовою часто припускаються помилок, причиною яких є міжмовна інтерференція – вплив системи рідної мови на іноземну, а згодом, при тривалому «зануренні» в мову, що вивчається мова починає впливати на рідну. В організації навчального процесу з вивчення іноземної мови подолання та попередження інтерференції є істотним моментом. При навчанні іноземних мов особливо доводиться мати справу з інтерференцією в мові. Тут успіх роботи залежить від уміння передбачити можливі прояви інтерференції.

Розмовляючи іноземною мовою 85-90% студентів думають рідною мовою, а потім викладають це іноземними реченнями. Тиск рідної мови навіть на підсвідомому рівні витісняє «іноземне» мислення. Або навпаки, думаючи іноземною мовою, ми вживаємо вирази рідної мови. Для того щоб позбавитися інтерференції рідної мови потрібно, опанувавши основами мови, що вивчається, переходити на мислення цією мовою хоча б простими фразами.

Найпоширенішими помилками при перекладі є помилки пов'язані з різними аспектами мови, проте ми розглянемо виключно типові лексичні помилки, що породжуються міжмовною інтерференцією. Студентам третього курсу були запропоновані для перекладу тексти, з яких методом вибірки були виділені основні помилки. Аналіз виконаних перекладів дозволив розробити класифікацію таких помилок. В нашому випадку це:

- а) калькування;
- б) плеоназми;
- с) пароніми.

На наш погляд, міжмовна інтерференція проявляється перш за все в калькуванні (буквальному перекладі). «Калькування – це спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин – морфем або слів їх лексичними відповідниками» [3, с. 108]. Калькування зустрічається частіше у студентів, які не вивчають теорію та практику перекладу. Вони дотримуються тексту буквально, навіть, якщо в результаті виходить нісенітниця. Семантичні кальки (напр., *Вони мали одного сина і одну доньку* або *У мене був костюм пошитий*) допускають студенти з невисоким рівнем володіння мовою. Семантичні кальки допускають майже всі студенти особливо при перекладі сталих словосполучень чи фразеологізмів таких, як наприклад *to cut the long story short, to have money to burn, to talk like a Dutch uncle i m. n.*

При аналізі таких перекладів, потрібно пояснити студентам, що калька може призвести до непорозумінь і створити користувачеві інформації додаткові труднощі. Тому перекладачеві, як посереднику між двома культурами, важливо не лінуватися і знаходити гідні еквіваленти іноземних слів у рідній мові.

Калькований переклад досить часто призводить до плеоназмів, які традиційно розуміються як мовні звороти, в яких без потреби повторюються слова, що частково чи повністю співпадають за значенням. Сюди також можна віднести слова, які несуть додаткову інформацію, нерелевантну для носія української мови. Типовими прикладами можуть бути такі переклади: *Вона обернула свою голову назад. Він заро-*

бляє дуже мало грошей. Ця інформація зберігається на CD дисках. Я спустився вниз доріжкою.

Відсутність еквівалента змушує перекладача калькувати або транслітерувати іноземне слово. Часто це трапляється при перекладі іношомовних слів. З'являються незвичайні слова-кальки, побудовані за тією ж схемою, що і іноземне слово, хоча в мові перекладу існують зовсім інші еквіваленти для даних понять.

Найбільш відомим класом провокаторів на лексичному рівні є «хибні друзі перекладача». Саме вони викликають найбільший інтерес, оскільки частіше за інших викликають помилки і приводять до перекладацьких помилок-ляпсусів.

The houses in the village are *concrete*.

He received several *buffets* about the head and shoulders.

It will be sold for old china and put in a glass *cabinet*.

He was writing at an old *bureau*.

The girl was pale in *complexion*.

або *champion* for women's rights.

В наведених прикладах слова *concrete*, *buffet*, *cabinet*, *bureau*, *complexion*, *champion* співзвучні з українськими словами *конкретний*, *кабінет*, *бюро*, *комплексія*, *чемпіон*, хоча мають зовсім інші значення в англійській мові.

Для того щоб отримати адекватний переклад, він повинен бути максимально наближений за своїм значенням до оригіналу. Щоб зменшити або запобігти впливу негативної інтерференції і використовувати позитивну в подальшій роботі при перекладі, інтерференцію необхідно вивчати. Знання типових помилок допомагає своєчасно запобігати їм та коригувати їх у процесі навчання, а аналіз конкретних прикладів уточнює семантику і лексичну сполучуваність, що не завжди може дати словник. Тоді ймовірність адекватного перекладу досягне позначки «максимально».

Список використаних джерел:

1. Асанова, Г. С. Проблемы интерференции в языке и речи. / Г. С. Асанова. – URL: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com/>.
2. Бархударов, Л. С. Язык и перевод: вопросы общей и частной теории перевода / Л. С. Бархударов. Изд. 2-е. – М.: Из-во ЛКИ, 2008. – 240 с.
3. Карабан В.І. Translation from Ukrainian into English. – Вінниця: Нова Книга, 2003. – 606 с.
4. Словарь литературоведческих терминов. / Л.И.Тимофеев, С.В.Тураев. М: Просвещение, 1994. – 510 с.

Стрілець В. В.
кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант кафедри методики
викладання іноземних мов
й інформаційно-комунікаційних технологій
Київський національний лінгвістичний університет
м. Київ, Україна

ПРОЦЕС ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ З ПОЗИЦІЙ КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Розширення міжнародних зв'язків у різних галузях і, відповідно, зростання попиту на перекладацькі послуги висуває досить високі вимоги до якості письмового перекладу й кваліфікації перекладачів, що в свою чергу спонукає науковців до дослідження процесу перекладу в контексті новітніх наукових парадигм.

Сучасні наукові розвідки, які все більше носять міждисциплінарний характер, спрямовані на з'ясування сутності процесу письмового перекладу, враховуючи сучасні досягнення лінгвістичних наук, зокрема, когнітивної лінгвістики, яка досліджує проблеми співвідношення мови і свідомості, роль мови в процесах сприйняття, осмислення, концептуалізації й категоризації світу.

Процес перекладу – складна й багатостороння діяльність, яка включає велику кількість різноманітних когнітивних операцій і проходить як на підсвідомому (інтуїтивному, автоматичному) рівні, так і на рівні свідомості. Оскільки перекладацька діяльність має яскраво виражений пізнавальний характер, вона привертає увагу представників когнітивної лінгвістики в плані дослідження особливостей протікання мисленневих операцій перекладача, які визначають розуміння тексту-оригіналу, вибір мовних і мовленневих засобів і їх застосування під час продукування тексту-перекладу.

Л. В. Кушніна вводить поняття «перекладацький простір», під яким розглядає відкриту систему, яка включає текст оригіналу, автора оригіналу, культуру автора оригіналу, перекладача, текст перекладу, культуру перекладача, реципієнта, картину світу кожного суб'єкта – автора, перекладача, реципієнта, їхні інтенції, пресупозиції, цінності, ідеї, світогляд тощо [2, с. 80]. Перекладацький простір пронизаний текстовими полями, де формуються актуальний, емотивний і культурологічний смисли, а також трьома полями суб'єктів перекладацького процесу (автора, перекладача, реципієнта), у кожному з яких формується свій модальний, індивідуально-образний і рефлексивний смисли. Смисли всіх полів перекладацького простору імпліцитні, осягнення їх потребує від перекладача суттєвих емоційних, інтелектуальних зусиль, спрямованих на декодування вихідних смислів, їх подальшого перекодування в мову й культуру реципієнта [2, с. 80-81]. Сутність перекладу як процесу авторка пояснює крізь призму синергетичності, розглядаючи створення тексту-перекладу як синергію всіх смислів, які аналізує перекладач, що передбачає створення нового смислу, співвідносного з культурою мови перекладу.

Як засіб позначення знань про світ і, відповідно, пізнання й відображення дійсності представниками когнітивної лінгвістики пропонується модель, яка базується на використанні фреймів – структур знань у формі пакетів інформації, які зберігаються в пам'яті або створюються в ній із компонентів, що знаходяться в пам'яті, і які забезпечує адекватну когнітивну обробку стандартних ситуацій [1, с. 31].

Ідею фреймової структуризації знань підтримує Д. І. Бакало, застосовуючи її для характеристики особливостей пізнання й відображення дійсності в свідомості перекладача в процесі його професійної діяльності. Згідно з дослідником, пізнання концептуальної системи іншої лінгвокультурної спільноти на основі фреймової моделі дозволяє перекладачу спостерігати, яким чином той чи інший концепт конвенційно формується в свідомості типової культурно-мовної особистості, які мовні асоціації з'являються у його свідомості під час виникнення того чи іншого концепту [1, с. 31].

І. М. Ремхе [3], розглядаючи сутність перекладацького процесу з позицій когнітивного підходу, робить спробу фреймової структуризації знань у рамках науково-технічного перекладу. Авторкою запропонована типологія фреймів:

– за критерієм віднесеності до знань мовного й немовного характеру – класифікаційні й ситуативні фрейми;

– за критерієм відношення до перекладу – динамічні й статичні фрейми.

Текст, призначений для перекладу, також представляється як ієрархія фреймів, що відображає закономірності текстотворення й розподілу інформації. Прототиповим елементом у тексті є його синтаксична структура як найбільш передбачувана частина, тоді як семантичне наповнення тексту належить до змінної частини прототипової фрейм-структури.

У результаті, три загальноприйняті етапи письмового перекладу наповнюються когнітивним змістом. На етапі розуміння тексту-оригіналу відбувається осягнення його смислу на основі пошуку фреймових відповідників знань, закладених у тексті, знанням перекладача. На етапі перекладу здійснюється створення динамічних фреймів (ситуативних і класифікаційних) на основі тексту-оригіналу і їх зіставлення з еквівалентними їм фреймовими структурами в мові перекладу, а також проводиться виокремлення прототипових відповідників. На останньому етапі фреймові відповідники, знайдені в результаті мисленнєвої обробки тексту-оригіналу під час двох попередніх етапів, вербалізуються мовою перекладу з урахуванням дотримання синтаксичної побудови речення [3, с. 24].

Використання окреслених підходів дозволить описати когнітивні стратегії перекладача, що становить перспективу подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел:

1. Бакало Д. И. Особенности познания и отражения действительности в сознании переводчика в процессе его профессиональной деятельности / Д. И. Бакало // Вестник Томского государственного университета. – 2007. – Вып. 298. – С. 29-31.
2. Кушнина Л. В. Языковая личность переводчика в свете современных научных парадигм / Л. В. Кушнина // Вестник ПНИПУ. Проблемы языкознания и педагогики. – 2016. – № 4. – С. 75-85.
3. Ремхе И. Н. Когнитивные особенности перевода научно-технического текста: на материале текстов металлургической промышленности: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.20 – сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание / И. Н. Ремхе. – Челябинск, 2007. – 27 с.

Тютюнник Г. В.
студент

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМ АВТОМАТИЗОВАНОГО ТА МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ ПРИ РОБОТІ З ВІЙСЬКОВОЮ ДОКУМЕНТАЦІЄЮ

Військові тексти традиційно розглядаються як дуже особливий тип текстів, складних, перекладених та розповсюджених професіоналами. В даний час, з урахуванням нинішньої геополітичної ситуації, зростає стурбованість громадськості з питань національної та транснаціональної безпеки. Рекламність, забезпечена військовими подіями, військовою освітою та підготовкою, військовими місіями засобів масової інформації, а також обізнаністю та зацікавленістю політиків у питаннях фінансування, підтримки, розподілу влади та наслідків військових операцій обумовили зростання обсягів військового дискурсу.

Проблеми українського військового перекладу досліджували такі науковці, як І. В. Андрусяк, В. В. Балабіна, А. Бурячок, Д. В. Василенко, Л. А. Волік, В. Задорожний, М. О. Зайцева, Ф. З. Лімбах, В. М. Лісовський, Л. В. Мурашко, О. Ю. Солодяк, О. О. Чернишов, О. Юндіна, С. Я. Янчук та інші.

Офіційні документи військового спрямування потребують насамперед точності та інформативності. При перекладі іншомовних текстів, що містять військові терміни та визначення, часто виникають складнощі через мовні невідповідності, викликані:

- відсутністю аналогії між поняттям і реалією (Army – це Сухопутні війська, а не армія);

- невідповідністю або неповним збігом термінів (Military Academy – це військове училище, а не військова академія);

- відмінностями в системах звань збройних сил різних країн; відмінностями в пристрої організаційно-штатних структур (troop в армії Великобританії – загін, а в армії США – розвідувальна рота);

- великою кількістю сленгових виразів (No joy – мети не виявлено) [3, с. 15].

Використання технологій для перекладу військової документації та спільне використання ресурсів і термінологічних баз в межах одного перекладу в першу чергу виконує основні завдання, які вимагає військовий переклад, а саме покращує якість, узгодженість, точність і скорочує час на виконання.

Робота людини-перекладача є, з одного боку, формальною в сенсі рутинного перекладу окремих слів і фраз, а з іншого – творчою, адже щоразу при якісному перекладі необхідно враховувати особливості граматики, лексики, традицій іноземної мови і навіть звичаїв народу, що говорить на ній. Формальну частину системи машинного перекладу (СМП) «засвоїли» дуже швидко, а от до кінця впоратися з творчим завданням їм не вдається й досі. Тому сьогодні програми-перекладачі не можуть повністю замінити людину в області професійного перекладу текстів, проте цілком здатні значно полегшити роботу перекладача і допомогти пересічному користувачеві зрозуміти зміст будь-якого тексту іноземною мовою [1, с. 22].

Для порівняльного аналізу було взято 10 офіційних документів з офіційного сайту НАТО, та їх перекладів українською [2].

Під час використання систем автоматизованого перекладу (MemoQ та LT Aligner) виявлено, що в більшості якості перекладу залежить від людини перекладача, адже всім процесом, розпочинаючи від дотримання термінології, закінчуючи форматуванням керує людина. Саме від людини перекладача та від наповненості Перекладацької пам'яті, залежить кінцевий продукт та якість отриманого перекладу. Під час дослідження систем автоматизованого перекладу (Google Translate та SDL Free Translation) було виявлено такі основні помилки:

1) неправильне керування («*share lessons learned and best practices*» було перекладено як «*ділитися досвід та найкращими практиками*», правильний переклад «*ділитися досвідом та передовою практикою*»);

2) неузгодження однини і множини («*fulfilmen*») *t of the NATO's core tasks*» переклав як «*виконання головного завдання НАТО*»;

3) транслітерація замість перекладу та навпаки («*functional ability*», була перекладена як «*функціонал уміння*», правильний переклад «*функціональних спроможностей*»);

4) неправильно підібраний еквівалент («*Mainstreaming Building Integrity*» перекладено як «*Впровадження інтегральної інтеграції*», правильний переклад «*Впровадження Політики з виховання доброчесності*»);

6) неперекладені аббревіатури («*PARP*» ((ППОС) Процес планування і огляду сил); «*BI*» ((ПД) Програма Доброчесності));

7) неправильно розставлені розділові знаки;

8) неправильний вибір частини мови при перекладі («*shooting*» перекладено як «*стрільба*», правильно повинно бути «*стріляло*»);

9) неправильний порядок слів («*the NATO Defence Education Enhancement Programme*» було перекладено як «*програми НАТО військової освіти покращення*», вірний переклад «*Програма НАТО із розвитку військової освіти*»);

Отже таким чином слід зазначити, що машинний переклад є методом перекладу, який фокусується на мові оригіналу, тоді як переклад людиною спрямований на розуміння цільової мови. Тому машинні переклади часто неточні, оскільки вони беруть слова з словника та дотримуються ситуаційних обмежень, встановлених дизайнером програми.

Як правило, реципієнтами перекладу є фахівці у певній області, які або не володіють іноземною мовою у достатньому обсязі, або не мають часу, щоб опрацювати значну кількість текстів. Як показує досвід, машинний переклад задовольняє цю вимогу у повному обсязі.

Список використаних джерел:

1. Мурашко Л. В. Українська військова лексика в її історичному розвитку. Військові звання та посади.: Автореферат канд. філ. наук. / Л. В. Мурашко. – 1997. – 38 с.
2. Організація північноатлантичного договору. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nato.int/cps/uk/natohq/index.htm>.
3. Янчук. С. Я. Особливості перекладу військової документації миротворчих місій ООН та НАТО: автореф. дис. .. канд. філол. наук / С. Я. Янчук. – Київ: Б. в., 2012. – 20 с.

Fedoriv L. I.
Student at the Department
of English Philology and Translation
Science advisor: **Sitko A. V.**
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
National Aviation University
Kyiv, Ukraine

PECULIARITIES OF ENGLISH PASSIVE VOICE CONSTRUCTIONS TRANSLATION

The translation of passive constructions into Ukrainian has always been a relevant topic for studying. The problems of passive structures translation in modern languages drew attention of many researchers such as: B. A. Ilyish, M. Y. Blokh, I. A. Zrazhevskaya, L. M. Belyaeva etc.

Since the subject of study in this work is the translation of passive constructions the main goal of the work lies in general characteristics of passive voice and definition of the basic ways and peculiarities of such sentences translation.

To achieve the objectives of the study the following tasks are required:

- to define the concept and forms of passive constructions;
- to determine the use of these structures;
- to identify the main stages and methods of translating the passive voice into Ukrainian language.

The category of voice is a verbal category showing whether the person or thing denoted by the grammatical subject of the sentence is the doer or the sufferer of the action denoted by the grammatical predicate [5, p. 55; 3, p. 27]. The category of voice in Modern English is based on a binary opposition of the so-called active form of the verb to the passive form, the latter being a marked member of the opposition [5, p. 72]. The passive voice is formed with the help of auxiliary *to be* followed by the Past Participle form of the notional verb [4, p. 141].

Passive forms of the verb are usually translated in few ways, depending on the lexical and syntactical characteristics of the sentence. To illustrate this we will use the novel by Lewis Carroll *Through the Looking-Glass, and What Alice Found There* and its translation, made by V. Kornienko, to show different translation solutions.

One of the most popular ways to translate infinitive construction is by using one of three indefinite-personal forms, which are 3rd person plural, reflexive form «-ся», and form «-но», «-то»:

... *the ball rolled down upon the floor, and yards and yards of it got unwound again* [7]. – ... *клубок скотився на підлогу і розсотався знову* [2].

Another way of translation is by using infinitive, especially in conditional clauses:

«*If this were only cleared away,*» *They said, «it WOULD be grand [7]!»* – «*Намילו ж тут піску! Його б у море вимести – Було б, як у вінку* [2]!».

We also translate by active voice, using all needed syntactical transformations when the doer is expressed in the function of an object [1, p. 34]:

For the white kitten had been having its face washed by the old cat for the last quarter of an hour (and bearing it pretty well, considering) [7]. – *Ось уже із чверть години ма-ма-кішка вмивала Сніжинку (яка, зрештою, не дуже й пручалася)* [2]!

Passive infinitive as a part of modal predicate is usually translated into Ukrainian by infinitive:

Then a very gentle voice in the distance said, «She must be labelled «Lass, with care» [7]. – В самому кінці вагона хтось лагідно проспівала: – На ній треба написати: «Тендітна дівчинка! Не кантувати [2]!».

Passive verb forms may be translated into Ukrainian by combinations of the verb «бути» (or without it) with Past Participle Passive:

Alice curtsayed again, as she was afraid from the Queen's tone that she was a LITTLE offended: and they walked on in silence till they got to the top of the little hill [7]. – Тут Аліса знову зробила реверанс, бо з голосу Королеви їй здалося, що та трішечки ображена [2].

Summarizing we can note that the scope of the passive forms in English is wider than in Ukrainian due to the fact that much larger number of English verbs are capable of expressing the category of passive voice. Hence, there arises the variety of possibilities of transferring English passive constructions into Ukrainian.

References:

1. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово – стилістичні проблеми. – Вінниця: Нова книга, 2002. – 564 с.
2. Керрол Л. Аліса в Країні Чудес. Аліса в Задзеркаллі. [Електронний ресурс]/ К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, В. Корнієнко (переклад), 2001. – Режим доступу: http://www.ae-lib.org.ua/texts/carroll_through_the_looking_glass_ua.htm.
3. Левицький А.Е. Порівняльна граматики англійської та української мов [Текст]: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. Е. Левицький; рец.: С. П. Денисова [та ін.]. – К.: Освіта України, 2007. – 137 с.
4. Паращук В. Ю. Практикум з граматики англійської мови [Текст]: навч. посібник для студентів старших курсів факультетів іноземних мов спеціальність «Англійська мова» / В. Ю. Паращук, Л. Ф. Грицюк. – Вінниця: Нова книга, 2002. – 239 с.
5. Потапенко С. І. Сучасний англійський синтаксис. Теорія і практика [Текст]: практичний посібник для студ. фак. інозем. мов вузів / С. І. Потапенко, І. К. Харитонов; Ніжинський держ. педагогічний ун-т ім. Миколи Гоголя. – Ніжин: [б. в.], 2000. – 106 с.
6. Харитонов І. К. Теоретична граматики сучасної англійської мови [Текст]: навч. посіб. для студ. ф-тів інозем. філол. ВНЗ / І. К. Харитонов. – Т.: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 349 с.
7. Carroll L. Through The Looking Glass, And What Alice Found There / L. Carroll. New York: MACMILLAN AND CO, 1872 [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: https://en.wikisource.org/wiki/Through_the_Looking-Glass,_and_What_Alice_Found_There – Title from the screen.

Хрін І. В.
кандидат педагогічних наук
викладач кафедри іноземної філології,
перекладу та методики навчання

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»
м. Переяслав-Хмельницький, Київська область, Україна

СИНОНІМІЧНИЙ РЯД АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ

Англійська мова, як і інші мови, багата на різні групи слів за значенням. Вона має величезний грандіозний словниковий запас, який ми використовуємо у процесі спілкування, коли описуємо свої почуття, навколишній світ. Якщо співрозмовник вправно володіє лексикою, то він легко підбере відповідні слова, які допоможуть чітко виразити його думки та враження. Тому володіння лексичними синонімами відіграє значну роль у процесі спілкування.

До дослідження синонімів зверталися такі науковці: Ю. Апресян, А. Уфимцева, А. Шапіро, О. Смирницький.

Англійська мова досить багата на синоніми. Синоніми – це слова однієї частини мови, що повністю або частково подібні за значенням або мають можливість взаємо замінитися в одному контексті. Виходячи з цього, можна дати визначення синонімічного ряду. Синонімічний ряд – це слова, що мають у своєму складі спільне значення і можуть об'єднатися у ряд за спільними ознаками.

Вживаючи синоніми у процесі спілкування, можна досягти додаткової виразності, тому що один із синонімів надає іншого відтінку. Синоніми застосовують для того, щоб уникнути монотонності мовлення, повторів.

Якщо говорити про семантику синонімічного ряду, то можна сказати, що тут фігурують дві особливості [2, с.472]:

- синоніми – те, що ми описуємо;
- семантичні ознаки – те, що допомагає описувати.

Якщо взяти до уваги класифікацію синонімічного ряду за В. Виноградовим, то можна розрізнити такі три типи синонімів:

- ідеографічні – передають те ж саме поняття, але з різними відтінками значень;
- стилістичні – слова різняться за стилістичними характеристиками;
- абсолютні – слова збігаються за всіма відтінками та за стилістичними характеристиками.

Стилістичні синоніми не мають особливої відмінності, але сфера вжитку різна. Наприклад, *father, dad* – сфера вживання нейтральна. *Батько* – сфера вживання офіційна, а *tato* – розмовна сфера вживання.

Щодо абсолютних синонімів, то вони не часто зустрічаються в англійській мові. Потрібно зауважити, що синоніми не завжди можуть взаємо замінитися. Вони можуть підходити за значенням в одному контексті, але не підходити в іншому [5, с. 256].

Наприклад, слова-синоніми *to blaze, to sparkle* перекладаються як горіти, блищати, але значення вони мають різні. Наприклад:

The sun is blazing brightly today. – Сьогодні сонце світить яскраво.

The diamonds sparkled on her finger. – Діаманти виблискували на її пальці.

Перекладачеві варто визначити правильний синонім для перекладу відповідно до вживаної сфери.

Синоніми застосовуються для того, щоб підсилити висловлювання, щоб підсилити поняття для уникнення повторення. В англійській мові синоніми вживаються так широко, що утворюють синонімічні парні сполучення, що трапляються в усіх стилях мови. Наприклад, *unusual, not eccentric*. Unusual означає незвичайний. Для милозвучності можна перекласти як *не такий як усі* [3, с. 248].

Можна зробити висновок, що в основі перекладу лежить не підлаштування до тексту до чийогось сприйняття, а збереження функцій, змісту, стильових, стилістичних та комунікативних особливостей оригінального слова чи словосполучення. Якщо дотримуватися даних відповідних правил, то переклад буде сприйматися відповідно до оригіналу. Якщо перевищити рівень комунікативного чинника, то втрачається внутрішній зміст тексту, суть тексту, що перекладається.

Отже, синоніми ставлять перед викладачем особливі завдання, адже перекладач має підлаштувати текст під чиєсь сприйняття і зберегти художні властивості оригіналу. Перекладач має вибрати відповідне слово, що найповніше відповідає відповідному перекладу, який буде доступний співрозмовнику.

Список використаних джерел:

1. Англо-русский синонимический словарь English-Russian Dictionary of Synonyms / Ю. Апресян, В. Ботякова, Т. Латышева и др.; И. Розенман, Ю. Апресян (под руководством). – М.: Рус. яз.: Медиа, 2004. – 543 с.
2. Апресян Ю. Избранные труды. 2 изд., испр. и доп. – М.: Школа «Языки рус. культуры», 1955. – (Языки). Т.1: Лексическая семантика: синонимические средства языка. – 472 с.
3. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської і української мов / Л. Г. Верба. – Вінниця: Нова Книга, 2008 – 248 с.
4. Векуа Н. Поняття протилежності / Н. Векуа // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: Збірник наукових праць. – Випуск 8: Збірник пам'яті професора Василя Добоша. – Ужгород, 2005. – С. 345-355.
5. Драб Н. Л. Common English Usage Problems = Типові проблеми англійського слововживання: навчально-методичний комплекс / Н. Л. Драб. – Вінниця: Нова Книга, 2012. – 256 с.

Царук А. О., Почапський В. Р.
студенти

Калініченко А. І.
кандидат філологічних наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
м. Вінниця, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Зміни у політиці держави, перехід до демократії, до реальних подій у політичному житті країни привертають увагу до цієї області соціальних комунікацій. Політичний дискурс є відображенням суспільно-політичного життя країни, несе елементи її культури: загальні, національні, специфічні та культурні цінності. Інтерес до ви-

вчення політичного дискурсу виявляють представники різних професій і різних наукових дисциплін, а також найширші маси громадян. Разом з тим розглядаються всілякі проблеми, що пов'язані з функціонуванням мови в політичній сфері. Аналіз політичного дискурсу дозволяє виділити концепти й концептуальні опозиції, що є актуальними для певного етапу суспільного життя, вивчити тактики й стратегії спілкування, визначити універсальні й національно-специфічні особливості політичного дискурсу.

Класичними працями, в яких досліджуються проблеми дискурсу, можна назвати твори Ю. Габермаса, Т. ван Дейка, М. Фуко та М. Гайдегера. Деякі аспекти політичного дискурсу знаходять своє відображення в роботах закордонних та вітчизняних науковців, серед яких слід відзначити П. Кузьміна, М. Ільїна, Є. Шейгал, О. Міхальову, Є. Переверзева, Є. Кожем'якіна, Г. Почепцова, В. Павлуцьку, М. Гаврилову, Дж. Сейдел та М. Гейса.

Метою даної роботи є визначення поняття та особливостей політичного дискурсу.

Центральним поняттям політичної лінгвістики є політичний дискурс, який є особливим різновидом дискурсу і має на своїй меті завоювання і утримання політичної влади.

В лінгвістичній літературі термін «політичний дискурс» використовується в двох значеннях: вузькому і широкому. В широкому значенні він включає такі форми спілкування, в яких до сфери політики відноситься хоча б одна з складових: суб'єкт, адресат або зміст повідомлення. У вузькому значенні політичний дискурс – це різновид дискурсу, метою якого є завоювання, збереження і здійснення політичної влади [2, с. 153].

Політичний дискурс містить у собі спрямування на питання влади. Адже політика є цілеспрямованою діяльністю у сфері взаємовідносин між різними суб'єктами суспільного життя безпосередньо пов'язаній з боротьбою за здобуття та утримання влади. Він служить інструментом боротьби за владу конфліктуючих сил та інтересів.

Суспільне призначення політичного дискурсу полягає в тому, щоб навіяти адресатам – громадянам необхідність «політично правильних» дій та оцінок. Тобто, метою політичного дискурсу є не опис, а створення ґрунту для переконання адресатів, спонукання до дії, це й визначає ефективність політичного дискурсу. Мова політичного дискурсу насичена символами, а успіх і ефективність визначається тим, наскільки ці символи співзвучні з масовою свідомістю: політик повинен вміти доторкнутися до потрібної струни у свідомості, висловлювання політика повинні бути спрямовані на «споживачів» політичного дискурсу. Не завжди така пропаганда є аргументованою і не завжди є логічно зв'язаною [3, с. 240].

Тож проаналізуємо переклад наступної фрази:

The Senate may vote on the governor's confirmation during the lame-duck session, but the House will probably postpone its vote until next year.

Сенат, можливо, висуне на голосування питання про ствердження губернатора на своєму засіданні з приводу передачі повноважень новообраному складу. Стосовно палати представників, вона, можливо, відкладе голосування до наступного року.

Словосполучення lame-duck доводиться перекладати описово, через те, що воно являє собою реалію відсутню в українському суспільно-політичному житті. Для того, щоб надати адекватний переклад, перекладач повинен володіти потужною базою фонових знань, або у разі можливості звертатися до додаткових джерел інформації. Кожні два роки у листопаді місяці, в США, відбуваються перевибори однієї третьої

сенату і всього складу палати представників. Однак, після перевиборів до 20 січня старий склад конгресу продовжує свою роботу. І оскільки його діяльність в цей період обмежена, і він не виносить на обговорення кардинальні питання, то називається lame-duck.

Окрім такого значення це слово фігурує і в іншому контексті з іншим перекладом:

By now Britain had become mostly a diplomatic and economic lame-duck.

На сьогоднішній день Великобританія у галузі дипломатії та економіки у значній мірі почала відігравати другорядну роль.

У цьому прикладі слово lame-duck взагалі перекладається розгорнуто, згідно з локальним контекстуальним значенням. Адже в англійській мові lame-duck означає, також, той, що втрачає позиції або по відношенню до країни або впливово політичного діяча, як, той, що втратив колишню силу впливу, владу.

Наступний приклад пов'язаний з наявністю і реалії, і алузії одночасно:

Teddy Kennedy was holding his press conference to bow out of the 1976 presidential race. Not only was he facing the constant threat of assassination and beset by Job's own variety of family problems, but ghost of Chappaquiddick threatened a messy, mudslinging campaign.

Під час перекладу слід брати до уваги три наступні моменти. По-перше у англійській пресі дуже часто державного діяча називають зменшеним ім'ям, а прізвище позначають заголовними літерами. Так як у нашій друкованій літературі це не власиво, то під час перекладу ми передаємо повне ім'я та прізвище. По-друге, у висловлюванні згадується ім'я біблійного патріарха Іова, який мав велику родину, і постійні клопоти з грошима, тому став символом бідності, і потерпання від горя. Асоціація Кеннеді з Іовом проводиться на основі того факту, що Кеннеді також стерпів немало бід, і мав велику родину. І по-третє, у цьому реченні згадується Chappaquiddick – місце, де затонула машина, за кермом якої був Т. Кеннеді, і загинула колишня секретарка Дж. Кеннеді. То ж, врахувавши перелічені моменти маємо такий переклад:

Т. Кеннеді провів прес-конференцію, щоб заявити про те, що він не висуватиме свою кандидатуру для участі у президентських виборах 1976 року. Це рішення зумовлене не лише тим, що його життю постійно загрожує небезпека, як біблійному Іову, і він не здужає сімейні клопоти, але й тим, що все ще існуючий привід Чаппаквіддіка створює загрозу брудній та обмовницькій кампанії проти нього [1].

Слід додати, що не всім читачам цільового тексту може бути відомо про випадок у Чаппаквіддіці, а тому враховуючи аудиторію, на яку направлений текст можна розширити переклад, додавши часткове пояснення наступним чином: все ще існуючий привід жахливої аварії у Чаппаквіддіці.

Отже, політичний дискурс формує і відтворює владні відносини в суспільстві. Тому його можна розуміти як особливий тип спілкування, метою якого є боротьба за владу та для якого характерний високий ступінь маніпулювання. Політичний дискурс розуміється як мовленнєві утворення, що стосуються сфери політики, реалізуються вербально та невербально, актуалізуються в певному ситуативному контексті, мають певну мету та орієнтовані на обслуговування сфери політичної комунікації. Дискурс є практикою комунікативних взаєвзаємин для досягнення суспільної узгодженості та соціальної згоди.

Список використаних джерел:

1. Звернення Джона Маккейна на Національному з'їзді членів республіканської партії. – www.ua-reporter.com.ua.

2. Каліщук Д.М. Лінгвокультурні особливості перекладу політичного дискурсу // Вісник СумДУ. – 2006. – Т. 1. – № 11 (95). – С. 153-159.
3. Харламова Т.В. Политический дискурс как отражение общественных процессов // Романо-германская филология. – Саратов: изд-во Саратовского университета. – Вып. 4. – 2004. – С. 240-245.

Yasinska O. V.

*Ph. D., Associate Professor at the Department
of Foreign Languages for the Students
of Natural Sciences and Mathematics*

Lesya Ukrainka Eastern European National University
Lutsk, Ukraine

SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH LEGAL TERMINOLOGY

Terminology as a subsystem of a language lexical system is an object of investigation in modern linguistics. The development of terminological theory began in the early 1930s with the publication of a work by an Austrian scholar E. Wuster [10], who laid the foundations of terminology as a science. A great deal of research has been undertaken in the study of this subject by Ukrainian scholars (Borysenko [2], Kvytko [6], Prach [7]), representatives of the Prague school of terminological theory and others.

The problem of term status was once a hotly debated issue due to constant attempts to contrast terms with regular expressions used in languages. It was not until the 1970s that a certain re-orientation of linguistic investigation occurred. This led to the perception of a term as a word or word-combination connected with a concept related to a specific field of knowledge.

Areas studied within the science of terminology are:

- the general mechanism of the formation of notions, definitions and terms;
- the way they can be fitted into classifications;
- the ways in which concepts can be named using different term structures;

The current scientific value of the study of terminology in general is connected with both the recent emergence of new terms and the formation of terminological systems (TSs) as new objects of research.

The topicality of the topic that we have chosen is related both to practical activity (upgrading the TSs of different branches of science in order to make them more logically synchronized) and the theoretical one dealing with the understanding of the peculiarities of nomenclature in the sphere of science and technology.

The object of our research is legal terminology, which is viewed as a distinct system. Any specific terminology is a mirror of the conceptual system of a given branch of science in the form of a TS included in a terminological dictionary. That system performs the function of the lexical system of a language within a particular science.

The subject matter is the analysis of systemic relationships within the legal TS.

Thus, the goal of our research is to define the potential forms of terms, the limits of their meanings, the terminological organization of the terms and creation of a TS after pointing out the various connections existing between separate terms.

In order to accomplish this goal we have focused on the following tasks:

- providing the definition of a term in modern linguistics and defining its principal features;
- indicating different approaches in this area of study;
- focusing on the legal terminology as a system;
- analyzing the systemic relationships inside the TS;
- stating the reasons for polysemy of a term;
- indicating the connection between polysemy and homonymy;
- dealing with the issue of synonymy and establishing the types of synonymous relationships which exist;
- identifying antonymy as a specific type of polar opposition.

While completing the tasks set out above, we examined different viewpoints of scholars in this field of study.

The operational definition of a term in this paper is a language unit that expresses a specific concept within a concrete professional sphere and that characterizes and identifies this sphere. Therefore, language units that express specific concepts that pertain to the theory and practice of jurisprudence and serve to characterize and identify it are regarded as legal terms.

The main issues involved with terms are: professional usage, terms associated with specific concepts, the preciseness of meaning, existence of a definition, stylistic neutrality and the issue of a term's association with a TS.

We have indicated 4 main approaches to the investigation of legal terminology:

1. diachronic or historical (Zhyvulin [5], Shevchenko [8]) dealing with visualization of the concepts of social and political life within a language;
2. structural (Borysenko [2]) describing such types of term formation as affixation, word-composition and abbreviation;
3. semantic (Dorda [4], Shylo [9]) devoted to division of terms into semantic groups and the interrelationships between the components of those groups;
4. functional (Humovska [3]) considering actual cases of term usage in different discourse settings.

In this paper we regard legal terminology as a system. (A system is regarded as a unit that consists of logically coordinated elements).

A terminological system corresponds to a term field in terms of its systemic relationships. The latter comprise polysemy, homonymy, synonymy and antonymy.

Polysemy is a great source of a TS enrichment. The reason for this is that the more deeply a particular phenomenon is investigated, the more likely one can observe that different concepts are hidden under one and the same word. When a term is polysemous it provides the possibility for economy of language means for a more effective functioning of a specific sublanguage.

One of the reasons of polysemy of a legal term is its intercategoryality.

When the semantic content is to some extent variable, it can remain for some time within the old form of a word. When the semantic link is broken, however, we can observe the breakdown of polysemy and the appearance of homonymy. The main feature of polysemy is similarity of features while homonymy is based on their dissimilarity.

Homonyms are members of different semantic fields.

We have encountered various cases of terminological homonymy in legal terminology:

- H of a term and a word belonging to the language of general use;
- H of terms belonging to distant branches of science;

- H of a general and narrow scientific term;
- H of terms belonging to closely-related terminological fields;
- Interfiled H (the most common one).

In contrast to polysemy, which involves variation on the level of meaning/content, synonymy involves variation on the level of form/expression. The issue of term synonymy is one of the most nagging/pressing ones in terminology. Some linguists consider the absence of synonymy to be an essential feature of a term. Others, e. g. Akhmanova [1], emphasizes that term synonyms provide the greatest depth of meaning to a concept.

Synonyms in terminology are terms belonging to one and the same concept but differing in the conceptual sphere, in the semantics of their constituent elements, in their etymology, in their degree of up-to-dateness and in the specific cases of functioning.

In the basis of the points that have been presented above, it is evident that semantic relationships are characteristic not only of terms found in generally used vocabulary but also of the legal TS in particular.

Beyond any doubt, terminological vocabulary is enjoying a high level of development in recent times, the evidence of which is the emergence of new terms and the formation of TSs as new objects of research.

References:

1. Ахманова О.С. Очерки по общей лексикологии / О.С. Ахманова. – М.: Учпедгиз, 1957. – 295 с.
2. Борисенко И.И. Английский язык в международных документах и дипломатической корреспонденции: учеб. пособие / И.И. Борисенко, Л.И. Євтушенко. – К.: Вища школа, 1992. – 343 с.
3. Гумовська І.М. Дослідження юридичної психолінгвістики та атрибуція тексту / І.М. Гумовська // Наукові записки Вінницького педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (Мовознавство). Збірник наукових праць / гол. ред. Н.Л. Іваницька. – 2016. – № 23. – С. 198-203.
4. Дорда С.В. Складності перекладу юридичної термінології, за станом на 24 грудня 2012 р. [Електронний ресурс] // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2011. – № 6. – С. 39-43. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvnu/filolog_mov/2011_6_2/R1/Dorda/pdf.
5. Живулин В.П. Становление общественно-политической лексики США в сфере государственного управления в XVII – XX вв.: 10.02.04. Спб., 1997. – 182 с.
6. Квитко И.С. Термин в научном документе / И.С. Квитко. – Львов: Издат. Объед.«Вища школа», 1976. – 127 с.
7. Прач В.И. Семантическая структура английских общеупотребительных слов и процессы их терминологизации (на материале лексики по лесотехническим специальностям): дис...канд. филол. наук: 10.02.04. – Львов, 1990. – 211 с.
8. Шевченко М. Структурне моделювання сучасної терміносистеми українського речового права / Марія Шевченко // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2004. – № 503. – С. 121-125.
9. Шило Н.І. Структурні типи українських технічних термінів (на матеріалі деревної та деревообробної термінології) / Н.І. Шило // Питання словотвору. – К., 1979. – С. 28-42.
10. Wüster E. Einführung in die allgemeine Terminologielehre und Terminologische Lexikographie / Eugen Wüster // hrsg. v. L. Bauer. – Wien: Technische Universität, 1979. – 145 S.

СЕКЦІЯ 6. УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Горпинченко О. М.
*студентка факультету іноземної
та слов'янської філології (слов'янське відділення)*
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка
м. Суми, Україна

ХУДОЖНЯ МАТРИЦЯ ВІДЧУТТІВ У РОМАНІ ЄВГЕНА ПОЛОЖІЯ «5 СЕКУНД, 5 ДНІВ»

Різноманітна українська література активно реагує на сучасні реалії в нашій державі. Антитерористична операція в Україні знаходить відображення в художній та документальній літературі. Художня література представляє події АТО як у віршованій, так і в прозовій формі, що вмотивовано індивідуальним баченням письменника, метою, ідеєю, особливостями сюжету твору тощо. Скажімо, посилена увага до звуків і яскравих художніх деталей у романі «5 секунд, 5 днів» Є. Положія викликана прагненням письменника якомога точніше й правдивіше відтворити реальність АТО на сході України. Є. Положія представляє події російсько-української війни XXI століття шляхом відтворення слухових, дотикових, больових, кінетичних та інших відчуттів героїв АТО. Роман «5 секунд, 5 днів» побудований на реальних історіях, що їх розповіли Віталій Бунчиков, Ігор Павлов (БТО «Кривбас»), Володимир Мазур та його товариші (БТО «Херсон»), бійці 51-ї бригади, сестра Влада Ковальова (БТО «Херсон») Алевтина та її чоловік Олег Зайченков. Актуальність теми визначається тим, що, попри існування ряду вагомих праць, присвячених дослідженню літератури про АТО, все ж існує відчутна потреба в аналізі художніх текстів, які відображають реалії російсько-української війни XXI століття. Студіювання такої прози залишаються актуальним.

Мета статті – з'ясувати особливості художнього відображення відчуттів у романі Є. Положія «5 секунд, 5 днів».

У романі «5 секунд, 5 днів» письменник охудожнює відчуття й сприймання героїв АТО, не позбавляючи твір правдивості. Як відомо, відчуття – це «пізнавальний психічний процес відображення в мозку людини окремих властивостей предметів і явищ при їх безпосередній дії на її органи чуттів» [1]. Ідеться про відчуття світла, кольору, запаху, смаку, дотику, шуму, вібрації, рівності або шорсткості, вологи, тепла чи холоду, болю, розташування тіла в просторі тощо; це елементарний чуттєвий (сенсорний) образ. Відчуття є своєрідним підґрунтям, на якому будується образ світу, чуттєва тканина свідомості людини. Утрата здатності відчувати – це «втрата каналів зв'язку людини зі світом...» [1]. Є. Положія не перевантажує свій текст відчуттями і відкрито не акцентує на них, проте вони в романі письменника виконують головну роль – відображають, констатують, увиразнюють кожен подію війни та реакцію героя.

Для передачі реалій російсько-української війни автор мав схопити й правильно опрацювати миттєві враження героїв. Так, скажімо, Є. Положія удаю наповнює текст звуковими деталями, необхідними при відтворенні лету снарядів, пересування

бойових автомобілів, роботи техніки тощо. Найбільш уживаними у творі «5 секунд, 5 днів» є слухові відчуття: «Над головами скрекотіли кулі, зрізуючи листя і обрубуючи гілля» [2, с. 67]; «...неймовірний цокіт куль по броні» [2, с. 49]; «...гуркіт, кулі свистять, міни вже лягають поруч...» [2, с. 52]. Кожна частина роману, в якій залучена звукова деталь, констатує факт, що герой «чує бій» [2, с. 59]. Війна є потенційною загрозою для життя й утрати відчуття. Скажімо, представлений у творі персонаж, після виходу з оточення не сприймає звуки: «...щось відбувалося не так, як завжди – кудись зник і противний звук безпілотників, який переслідував із самого ранку, і всі інші звуки – Мудрий нічого не чув, ось що» [2, с. 57]. Герой утратив одне з базових відчуттів – слух. Письменник відображає реалії, показує наслідки «гібридної війни», констатує ситуації, в яких людина якщо не втрачає життя, то отримує іншу його якість.

У тексті звукова палітра представлена «говорінням» і людей, і техніки. Так, наприклад, «автобус стрімголов із ревінням пораненого звіра, шкутильгаючи на праве заднє колесо і вистовбичивши хвіст-пилуку, тікає...» [2, с. 53]. Є. Положій представляє техніку, яка «реагує» на війну, є її активним учасником. Найчастіше слухові відчуття є відгомонам і ознакою фізичного болю героїв: «...майже не дихав, а лише свистів, захлинаючись кров'ю» [2, с. 62]; «Несамовитий біль пронизав голову і хребет. Замість булькання тепер він видавав лише свист...» [2, с. 48]; «Мудрий почув звірині крики людей, що горіли живцем всередині бехи...» [2, с. 63-64]. Якщо фізичний біль проявляється не словами, а стогоном, свистом, «звіриним криком», то біль розпачу й відчаю переростає в «дикий крик» людини на межі: «– Хто знає, куди далі їхати? – знову почувся дикий крик механіка-водія з відкритого люку» [2, с. 62]. Упродовж усього твору не зникають звукові деталі, які є засобом передачі емоційного стану героїв і роботи техніки.

Подекуди на противагу звукам представляється кардинально інше: «...не знав, що робити далі, як терпіти цю гробову тишу» [2, с. 46]. «Гробова тиша» в такому контексті виступає емоційно забарвленим засобом моделювання дійсності АТО; така тиша презентується стадією після гучного крику розпачу й зневіри.

У романі «5 секунд, 5 днів» представлено синтез відчуттів. Автор не тільки майстерно будує цілісну картину бою, а й показує можливості й надможливості українського героя: «Шушушу... – зашушукали кулі над головою, збиваючи траву. Дивно, але цей звук він добре розчув, ні, швидше, відчув шкірою» [2, с. 59]. Атовець адаптувався до умов війни та почав використовувати всі функціональні можливості організму; боєць «відчуває шкірою» кулю, що пролітає поруч. Почасти у творі слухові відчуття плавно переростають у дотикові й больові: «Раптом у голові почувся звук, наче репнув сталевий кавун – дзвінкий, сильний, жодного разу в житті він не чув такого. Щось кольнуло під правим оком, вколело у роті, покришило зуби і ляснуло майже на потилиці. Куля» [2, с. 47-48]. Боєць відчуває «ураження» кулею, коли спочатку «почувся звук», тоді «щось кольнуло», «ляснуло».

Багатство відтінків у змалюванні АТО представлено синтезом слухових, зорових, дотикових, больових і температурних відчуттів, скажімо, в одному короткому фрагменті: «...почув дивний хлопок – зовсім незвичний звук, він одразу навіть і не зрозумів, що саме трапилось, а за мить відчув, як на шиї щось запекло, з обличчя від поштоуху злетіла захисна маска і на спину впало щось важке і вогке. Він заплющив очі, а коли відкрив, то побачив, що маска, яку він спіймав рукою, наповнена людськими мізками» [2, с. 65]. Автор не прикрашає текст художніми вигадками й не уникає картин «над-правдивості», пропонуючи таким чином усвідомити весь жах АТО.

Широко представлені в романі кінетичні й статичні відчуття. Статичні, або гравітаційні, відчуття фіксують розташування тіла в просторі – лежання, стояння, сидіння, рівновагу, падіння. Кінетичні відчуття відображають рухи та стани окремих частин тіла – рук, ніг, голови, корпусу. Кінетичні відчуття, даючи знання про силу, швидкість, міру рухів, сприяють координації дій [1]. Найуживанішими в романі «5 секунд, 5 днів» є кінетичні відчуття. Є. Положій, презентуючи динаміку дій героїв, одночасно показує, як за найнесприятливіших умов боєць не залишає зброю: «Він встав і помалу, як міг, знову побіг далі, нагору, не випускаючи з рук обидва гранатомети» [2, с. 57]; «Мудрий, тяжко дихаючи, перейшов із бігу на швидкий крок, перекинув гранатомети з плеча на плече і огледівся» [2, с. 54]. Автор подає відомості про фізичну силу персонажів і разом із тим показує координацію їх дій («помалу, як міг, знову побіг далі», «тяжко дихаючи, перейшов із бігу на швидкий крок» тощо).

Кінетичні відчуття представляють у творі динаміку дій героїв. Бійці постійно перебувають у русі: «Поворушив руками і ногами, стиснув кулаки і для впевненості ретельно огледів себе, бо інколи буває (розповідали на курсах медицини), що людина, втрачаючи кінцівки, не відчуває, що вже не ціла, гає час і помирає від втрати крові» [2, с. 57]; «Він біжить під дзижчання безпілотників і шелест куль, і бачить, як вдалині розсипалися живими мішенями по неораному полю танки, бетеери, беємпе, бачить, як горять вантажівки...» [2, с. 53]; Бійці зірвалися на ноги і побігли назустріч (танку)...» [2, с. 55]. Є. Положій гармонійно поєднує кінетичні відчуття зі слуховими («шелест куль»), зоровими («бачить, як горять вантажівки») відчуттями. Динаміка дій героїв відповідає динаміці розгортання подій війни, адже бійці постійно знаходяться на межі життя й смерті: « – Влучив! – ще раз здивувався Мудрий неймовірній вдачі, і стрімко побіг вгору, за батальйоном» [2, с. 54]; «...Мудрий лише краєм вуха встиг зафіксувати підлий шиплячий звук і каменем впасти в суху траву...» [2, с. 56]. Можливе поєднання слухових і кінетичних відчуттів.

Статичні відчуття в романі представлені не широко. Герой головно завжди знаходиться в русі. Статичні відчуття зустрічаються лише почасти: «...сидів на рештках меблів посеред казарми і розгублено роззирався»; «Бойченков, не встаючи з розламаного табурету, сказав навмисне грубо, підвищуючи голос» [2, с. 26]. Як бачимо, Є. Положій акцентує, що герой «сидів на рештках меблів», перебуваючи в цей час у стані відчаю, морального й фізичного знесилення. Бійці, коли «довго стояли, чекали чогось, шикувались у дві колони, аж поки не почався хаотичний мінометний обстріл» [2, с. 46-47], зображені чи то в очікуванні наказу наступати на противника, чи то наступу противника на них або, можливо, й смерті.

Є. Положій завдяки відображенню відчуттів бійців АТО досягає ефекту переконливості й ореальності при відтворенні фактів і подій. Письменник доносить найтонші відтінки настрою учасників бойових дій, передати внутрішні переживання героїв та описати їх моральний стан. Автор будує сюжет за допомогою синтезу слухових, больових і кінетичних відчуттів, передаючи переживання, емоції та напругу патріотів, учасників російсько-української війни на сході України.

Список використаних джерел:

1. Відчуття, сприймання як початкові рівні пізнання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://posibnyky.vntu.edu.ua/psihologiya/r223.htm>.
2. Положій Є. П'ять секунд, п'ять днів: роман / Євген Положій. – К.: Нора-Друк, 2016. – 176 с.

Зарудняк Н. І.
*викладач кафедри української літератури,
українознавства та методик їх навчання*

Заленський В. О.
член Малої академії наук України
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
м. Умань, Черкаська область, Україна

ВИКРИТТЯ БАНДИТСЬКОЇ СУТІ ВОРОЖОЇ УКРАЇНСЬКОМУ СЕЛУ БІЛЬШОВИЦЬКОЇ ВЛАДИ В П'ЄСІ ІВАНА БАРЧУКА «НАКАЗ ЧЕРГА ДВА»

П'єса Івана Барчука має лише одну дію. Сюжет розгортається навколо історії з викраденням «Наказу», виданого революційною військовою радою, згідно з яким громадяни зобов'язані охороняти порядок військового комунізму на території свого населеного пункту. За порушення порядку вибрані чекістами представники розплачувалися власним майном і життям.

«Наказ» прикріплений на двохметровому стовпі у центрі села на відкритому найвищому місці майдану (де найвітрянніше і найхолодніше). Читач відразу, ще з ремарки, якою починається твір, дізнається, що «заложники (ответчікі)» і вдень і вночі змушені були вартувати стовпа, час від часу перечитуючи «Наказ», а неграмотні ще й були зобов'язані знати його напам'ять.

Часові рамки тексту обмежені однією ніччю зими 1920–1921 року. Автора не цікавить конкретна дата, він зазначає період, коли більшовики, які ввели в Україну майже всі свої війська, намагалися встановити на її території повний контроль. Не випадковим, на нашу думку, є вибір І. Барчуком часу доби у творі. Ніч – найкраща пора для злодіїв і бандитів, якими і бачив автор більшовиків («чекістська банда... гіршої банди в світі нема» [1, с. 458]). Вночі трудяща людина мала б відновлювати сили, відпочивати, а не замерзати біля стовпа, якого селяни називають «диявольським», «ленінським», «шибеницьким», «драконівським», голова комнезаму величає «стражею комуністичної революції», а Налімов (голова повіту) – «столбом необикновенним». Ніч взимку є найхолоднішою порою доби, та врешті – і встановлення більшовицької влади в Україні не можна вважати чим іншим, як темним періодом в історії держави. Стовп із рамкою, біля якого і з допомогою якого по суті більшовики розпинають село, і є символом нової влади, «чортовою печаткою». Схильний до жарти навіть в найтрагічніших ситуаціях Яким перефразовує: ««Наказ» чи «Наказаніє»?» [1, с. 458] Інший селянин Семен також з гіркою іронією підсумовує: «Не вміли берегти себе, тепер мусимо рятувати цю «Штуку» [1, с. 458].

Автор створює, на перший погляд, безглузду ситуацію: охороняти змушують папір, який нікому не потрібний і який ніхто не розуміє. Текля обурюється: «Не будь смішним. Кому цей стовп потрібний, щоб на нього хтось полакомився...» [1, с. 450] Проте уже навіть не безглуздим, а справді трагічним видається повернення Якіма до стовпа, з якого вже вкрали «Наказ». «Не гоніть Якіма додому: ми охороняємо «революційний порядок»...», – підтримує його односельчанин Семен, обороняючи від дружини, після чого та цікавиться, чи й у нього самого є щось у голові [1, с. 464].

Автор ще в ремарці інформує читачів про практику викрадення самими комуністами «Наказів», щоб примусити громадян боятися, познущатися над ними і пограбу-

вати: за втрату «чортової печатки» чекісти отримували від селян контрибуцію. Відразу з перших сторінок читач робить висновки про окупаційний характер більшовицької влади, оскільки автор на означення всіх владних структур і посад використовує російські, часом деформовані назви, що ріжуть вухо, і не залишають у читачів сумнівів щодо їх недоцільності в українському середовищі.

Власне п'єса розпочинається монологом Якіма, з якого читач дізнається і про ставлення до нової влади – «дідьки», і про оцінку її діяльності – «придумали на нашу погибель» [1, с. 449], і про соціальне становище «заложників» – «Хіба в постолах можна загріти?» [1, с. 449]. Устами Якіма автор висловлює власну оцінку значення завоювання і підпорядкування більшовиками України: «Тут – кругом фронт і вірна смерть» [1, с. 449]. Письменник розуміє, що радянська влада налаштована на знищення села. Яким за два з половиною роки в окопах не намучився так, як вдома під більшовиками.

Антилюдський і антигуманний характер нової влади автор майстерно розкриває через діалог Якіма з Теклею. Дружина оцінює дійсність з позиції здорового глузду, і тому може не зрозуміти, чому хазяї не поставлять куріня біля стовпа, щоб було затишніше (у чоловіка зуб на зуб не попадає, задубіли пальці навіть у рукавицях, «мороз протиснувся до ніг і обіймає все тіло» [1, с. 450], він просить розв'язати хустину на горщиківі, бо вже не володіє пальцями); чому за те, що вона назвала стовпа Ленінським, чоловікові можуть пришити контрреволюцію; чому вона має ходити з києм навколо стопа, поки Яким їсть поряд. «Хіба я божевільна?» – запитує [1, с. 450]. Проте й сама починає діяти нелогічно, коли вислуховує пояснення чоловіка. «Отак би зразу зробила і не робила б мене божевільним», – підсумовує Яким [1, с. 451]. Автор робить сцени охорони стовпа карикатурними: Текля, ходить навколо стовпа повільно, потім – проворніше, і після того, коли Яким повідомляє, що в інших громадах чекісти уже викрадали Накази, бігає, поглядаючи по сторонах, аж чоловік починає спиняти: «Так прудко не бігай, бо відкинеш ноги» [1, с. 451]. Як виявляється, кругом стовпа навіть бігати треба не будь-як, а в певний спосіб: дружина надто голосно тупає. Здатний у всьому побачити комічне, Яким жартує: «Ти, жінко, ще не навчилася танцювати під музику диктатури» [1, с. 451].

Охрещуючи чекістів «красними ідолами», Яким впевнений, що нова влада є вогом простої людини; на його думку, більшовики, «щоб так могли, ще лютіший мороз напустили б ... і заставили б голими глядіти» [1, с. 450]. Він розуміє, що місцеве керівництво навмисне не дозволяє нічого поставити біля стовпа, аби охоронці не могли сісти.

У розмові з дружиною проявляються такі риси Якіма, як гордість, відповідальність, турботливість, набожність. З'ясовується, що його зарахували до куркулів і примусили охороняти стовпа за те, що товаришує з гарними господарями і в церкві часто читає «Апостола». Дружина пропонує попросити у багатших одягу і взуття, щоб не замерзнути, навіть свою хустину віддає йому, але Яким не згоджується, бо вважає, що жебрати принизливо: «Нехай думають, що ми маємо» [1, с. 452]. Він не розповідав дружині про нові порядки, щоб уберегти від паніки, сина теж не зве на допомогу, щоб хоч той міг спокійно спати. Стовпа теж не може покинути не лише тому, що боїться за себе, а й тому що можуть постраждати односельці.

Яким сподівається на прихід найближчим часом «Наших», тобто – Петлюри з українськими козаками. Він так роздумує про становище при своїй владі: «Своє як не заплаче, то хоч скривиться» [1, с. 451].

Автор наділяє Якіма неабияким почуттям гумору. Так на дружинину пораду про бажаний затишок куріня біля стовпа він гірко-іронічно закидає: «На печі ще затишніше...» [1, с. 450]. Не забуває «похвалити» і автора, на його думку, «Наказу»: «Ленінова головка придумала» [1, с. 449]. Комізм він вбачає і в своєму куркульському

статусі: «Бачиш, як воно вийшло..., – іронізує. – Ми цілий вік не були багачами, а тепер Ленін проізвів нас у кулаки. Це означає, що ми багаті. До ліворуцї платили великі гроші за те..., а Ленін і Троцький без однієї копійки зробили» [1, с. 452].

Представники влади є Якимовими моральними антиподами. Голову комітету незаможників не лише не турбує доля інших людей, він навіть рідного брата видав більшовикам на смерть. Він навмисне проганяє дружину Якіма, оскільки розуміє, що тому поруч з нею затишніше, а варта має бути покаранням. Крім того, Текля дратує голову своїми запитаннями і навіть погрозами, він обзиває її перед чоловіком язика-тою. Тепла шуба, валянки, які мають лише «більшовики», очільника незаможників різко контрастують із постоломи і хустиною «куркуля». Голова прийшов запропонувати домерзаючому Якіму звільнення за ціну (треба всім вищестоящим дати за клопотання), яку Яким не спроможний заплатити навіть продавши всю худобу. Взяти частину викупу тепер, а частину у жнива голова відмовляється, бо він не жид, щоб торгуватися: «Більшовицька революція не любить торгуватися і відкладати на коліс: ми куємо залізо, поки воно гаряче» [1, с. 456]. Схильний до демагогії голова на запитання про причини покарання Якіма, відповідає, що то не покарання, а диктатура пролетаріату. Із діалогу читач дізнається, що Яким свого часу голосував за Леніна, сподіваючись отримати від нього 5 десятин, а от стовпа охороняти не сподівався.

Здирництво постає у творі як типове явище: не лише Якіму пропонулося відкупитися, а й Семен зізнається про прихід голови ревкому, який сподівався «підлататися». Семен відмовився, бо з нього також заправили непомірну ціну, а крім того, він знав, що довіряти чекістам не можна.

Кульмінаційною у творі є сцена відбирання «Наказу», коли більшовики починають стріляти. Вони зброєю примушують Якіма відвернутися, викрадають «Наказ», а потім вимагають сказати, де він дівся. Яким знав про зброю («Голими руками диктатура не завоювала б нас і не тримала б у такій покорі...» [1, с. 4567]), але протистояти їй не міг.

Вражена Текля зневажає чоловіків за бездіяльність, за те, що дозволяють знущатися над собою, і за те, що не підтримали Петлюру, коли мали можливість.

Якщо темою твору є викриття бандитської суті ворожої українському селу більшовицької влади, то ідеєю – заклик до боротьби з нею.

Символічного звучання у п'єсі набуває фраза Якіма: «Банда викрала наше життя» [1, с. 4563].

Список використаних джерел:

1. Барчук І. Г. Драматичні твори / І. Г. Барчук. – Лондон: Чайка, 1976. – 589 с.

Іщенко О. А.
аспірант кафедри української літератури
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка
м. Суми, Україна

ПРОБЛЕМА САМОТНОСТІ В РОМАНАХ МИРОСЛАВА ДОЧИНЦЯ

Проблема самотності людини належить до актуальних питань філософії, психології творчості, етики, естетики, літературознавства тощо. На переконання дослідників, самотність допомагає непересічній особистості у формуванні оригінального світобачення, і не має трактуватися виключно як негативне явище. К. Река у своєму дослідженні аналізує філософське тлумачення явища і виокремлює дві тенденції: «з одного боку, самотність, що розуміють як відчуження людини від світу та якій надають негативного значення, з другого ж, самотність як усамітнення, що веде до можливості пізнання істинності власного буття» [6, с. 264]. В. Андрусенко звертає увагу на розвиваючу роль самотності, адже «душевна самотність – необхідний етап у визначенні можливостей свого «Я», як вільного самовизначення та самоствердження у світі» [1, с. 20].

У світовому літературному процесі екзистенційна проблема самотності є однією з найважливіших. Вона знайшла своє відображення наприклад, у творчості Ф. Кафки, Г. Маркеса та ін. До означеної проблеми долучився також сучасний український письменник М. Дочинець. Письменник створює у романах модель непересічної особистості, яка у процесі самовдосконалення сягає вершин не доступних іншим і ділиться набутим досвідом. «Головне, аби ти був радий. Світ належить тим, хто йому радий. Ти заслуговуєш се. Бо, творячи свій світ, служиш людям, а отже, й Господу», – зауважує головний герой роману «Мафтей. Книга написана сухим пером» [4, с. 78]. Це домінуюча для творчості М. Дочинця ідея. У романі «Світован. Штудії під небесним шатром» Андрій Ворон відкриває таємницю своєї «мудрості серця»: «Будь уважним – і все узрієш сам. Усе відкриється. І зокола, і зсередини... А якщо не будеш судити, то довіряться тобі й прихована краса. Чекай, коли очі при звичаються. Тоді просвітліє голова. А далі – й зряче серце» [5, с. 28]. Усамітнення допомагає героям зберігати душевну рівновагу, формувати внутрішній простір, тому вони уникають людського суспільства.

Осягнення вічних істин не можливе без ідентифікації себе як частини оточуючого світу. У досягненні духовної гармонії протагоністам допомагає природа: «Світ заціпенів у полуденній дрімоті, навіть тиша заснула, тільки зрідка тривожив її ревінням літака самотній джміль. <...> Тут кінчається суєта і дихає ґрунт і доля. Богоприсутній світ» [5, с. 28]. Необхідною умовою для цього процесу є самотність героя, яка не дозволяє відволікатися на сторонні речі, перейматися буденними клопотами, а допомагає сконцентруватися на процесі духовного самовдосконалення. «М. Дочинець у романі «Світован. Штудії під небесним шатром» створив образ героя зі своєю, складеною і перевіреною впродовж життя філософією переживання природи, з відповідальною екологічною поведінкою. <...> У творі художньо представлений герой із внутрішньою гідністю, екологічно компетентний, зі шляхетною душею, самособоюнаповнений. Він щиро переймається своєю репутацією, бо звітує про власні вчинки Богові, собі, природі, людям», – зауважує Л. Горболіс [2, с. 105]. Головні герої письменника хоча і відокремлюються від суспільства (проживають у лісі, горах), проте завжди готові залишити комфортний для себе простір заради допомоги іншим людям.

У прозі М. Дочинця створено модель сильної особистості, яка мужньо витримує життєві випробування. У романі «Горянин. Води Господніх русел» розповідається сповнена прихованого філософського змісту історія про боротьбу літньої самотньої людини зі стихією. Письменник зображує свого героя, незважаючи на поважний вік, не тільки духовно, але й фізично сильним. Старий постійно тяжко працює задля збереження свого родового гнізда від руйнації: зрубує дерева, копає землю, возить каміння тощо. Протагоніст вважає, що збереженню сил сприяє близькість з природою та вміння з пошаною використовувати її ресурси. Наприклад, «зір йому зберіг ліс, його щоденний зелений світ, що неначе мастив очі живлющим лєм. А ще – річкова вода, якою радо змивав твар упродовж дня. Вчував її помічність. Ця вода протинала гори, обтісувала брили і оббілювала коріння, – що тоді казати про мізерні шкалинки людських очей?!» [3, с. 7]. Працюючи, Старий намагається позбутися почуття розгубленості, яке з'явилося після смерті дружини. Поступово, герой усвідомлює, що його самотність існує лише «на фізичному рівні», але не на духовному. Навколишнє середовище зберігає пам'ять про померлих рідних, духовний зв'язок з нами мотивує протагоніста.

Отже, важливою рисою творчості М. Дочинця є потрактування самотності не як негативного явища, а як необхідної умови для досягнення духовної свободи реалізації життєвого потенціалу. Кожен з його героїв – непересічна особистість, яка не боїться фізичних і психологічних випробувань. Письменник переконаний, що лише залишившись на самоті з собою, можна пізнати навколишній світ і знайти своє місце у ньому, досягти духовної досконалості. За цієї умови зникає необхідність «носити соціальні маски», відповідати нав'язаним стереотипам.

Список використаних джерел:

1. Андрусенко В. Словарь душевных и духовных терминов / В. Андрусенко. – Екатеринбург, 1993. – 30 с.
2. Горболіс Л. Екотілесний аспект осмислення взаємин людини і природи в романі Мирослава Дочинця «Світован. Штудії під небесним шатром» / Л. Горболіс // Філологічні трактати. – Том 9. – 2017. – № 3. – С. 98-107.
3. Дочинець М. Горянин. Води Господніх русел. Роман / М. Дочинець. – Мукачево: Карпатська вежа, 2013. – 312 с.
4. Дочинець М. Мафтей. Книга, написана сухим пером. Роман / М. Дочинець. – Мукачево: Карпатська вежа, 2016. – 352 с.
5. Дочинець М. Світован. Штудії під небесним шатром. Роман / М. Дочинець. – Мукачево: Карпатська вежа, 2014. – 232 с.
6. Река К. Самотність особистості в контексті антропологічних ідей А. Камю / К. Река // Гілея: науковий вісник. – 2013. – № 74. – С. 263-266.

Любічева І. О.

студентка

Маріупольський державний університет
м. Маріуполь, Донецька область, Україна

ВИВЧЕННЯ ФЕНТЕЗІЙНИХ РОМАНІВ ДАРИ КОРНІЙ «ГОНИХМАРНИК» ТА «ЩОДЕННИК МАВКИ» НА УРОКАХ ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ У ШКОЛІ

Досліджуючи дитячу літературу ХХІ століття треба відмітити, що шкільна програма обмежує перелік українських творів у жанрі фентезі, та в основному на уроках вивчаються класичні твори. Беручи до уваги вподобання учнів стає зрозуміло, що особливе місце серед так званого «літературного рейтингу» займає фантастична література, а особливо її піджанр «фентезі».

У наш час на уроках української літератури виділяється не так багато часу, щоб охопити повністю фентезійний матеріал, не всі письменники введені у шкільну програму. Завдання вчителя, у цьому випадку – популяризувати сучасні українські твори та їх авторів.

Мета статті показати, у який спосіб можливо вивчати фентезійні романи української письменниці Дари Корній «Гонихмарник» та «Щоденник Мавки» у освітніх закладах. Досягти названої мети можливо шляхом звернення до уроків позакласного читання. Школярі отримують більш широкі знання про жанрові можливості фентезі, дізнаються про творця літературного твору та до цього невідомі можливості літературних процесів [1, с. 42].

Вважаю, що дітям буде цікаво вивчати романи «Гонихмарник» та «Щоденник Мавки». Незважаючи на те, що у текстах використано фольклорні та міфологічні образи, легенди, манера їх художнього зображення відповідає сучасним нормам: динамічний сюжет, елементи неземних можливостей, магічні атрибути, містика у поєднанні з коханням. Головні героїні Аліна («Гонихмарник») та Магда («Щоденник Мавки») – звичайні люди, але обдаровані, розумні та талановиті, стикаються з потойбічним світом. У боротьбі зі злом героїням допомагають щирі друзі, а також замальовується підліткове кохання. Отже, на позакласних уроках діти можуть проговорювати речі, притаманні для «літератури дорослої».

Мета позакласного уроку з осмислення фентезійних романів Дари Корній «Щоденник Мавки» та «Гонихмарник»: дослідження жанрових модифікацій сучасного українського фентезі; розвиток в учнів навичок до самостійного оволодіння знаннями та критичного мислення; поєднання класичних уроків з освітніми інноваціями у дослідженні української літератури.

У процесі проведення позакласних уроків з вивчення фентезійних романів Дари Корній «Щоденник Мавки» та «Гонихмарник» вчитель реалізуватиме такі завдання: формування активного читача; поглиблення літературної освіти учнів; формування творчих здібностей учнів; виховання любові до української літератури; організація дозвілля учнів.

Я пропоную виділити тематичні блоки для позакласних уроків з дослідження романів Дари Корній та ознайомити попередньо учнів з планом роботи, надати список рекомендованої літератури, надати завдання для самостійного опрацювання. Такі блоки можуть бути наступними: 1) «Розвиток та джерела сучасного українського фентезі»; 2) «Життєвий шлях Дари Корній»; 3) «Аналіз та проведення паралелей між творами «Лісова пісня» Лесі Українки та «Щоденник Мавки» Дари Корній»; 4) «Слов'янська міфологія у романі «Гонихмарник» Дари Корній»; 5) «Заключне творче заняття».

Тематичний блок «Розвиток та джерела сучасного українського фентезі» передбачає самостійне ознайомлення вдома з історією розвитку фантастичної літератури і дослідження жанрових модифікацій фентезі за поданими уривками з тексту, простеження особливостей фентезі та його відмінностей від фантастики.

Другий тематичний блок «Життєвий шлях письменниці Дари Корній» передбачає самостійне знайомство з біографією письменниці. Завданням до цього блоку може бути опрацювання інформації зі СМІ та складання вдома цитатного плану на основі знайденої інформації з інтернет-джерел.

Наступний тематичний блок «Аналіз та проведення паралелей між творами «Лісова пісня» Лесі Українки та «Щоденник Мавки» Дари Корній» познайомить школярів з поняттям «інтертекстуальності». На такому уроці діти визначатимуть та порівнюватимуть жанри обох творів, познайомляться із засобами інтерексту.

Твори різняться своєю жанровою своєрідністю, але при цьому ми можемо провести багато паралелей між текстами. Серед казкових і земних персонажів драмифеєрії Лесі Українки «Лісова пісня» центральне місце займає Мавка. Цей образ зустрічаємо і у романі Дари Корній «Щоденник Мавки» – Магда.

У «Щоденнику Мавки» опрацьовується досить відомий літературний фольклорний образ Мавки – жінки, зрадженої чоловіком – Чугайстром. Отже, у «Щоденнику Мавки» змодифікована модель відносин фольклорно-міфологічних істот. У такий спосіб Дара Корній зображує власне бачення проблеми стосунків, через проекцію на сучасних чоловіка і жінку».

Четвертий тематичний блок «Слов'янська міфологія у романі «Гонимарник» Дари Корній» особливо буде цікавим прихильникам вампірської саги «Сутінки». Роботу на позакласному уроці можна поєднати з переглядом уривків фільму «Сутінки», порівнюючи з ними роман Дари Корній «Гонимарник». Також, дітям буде цікаво обговорювати тему кохання, проводячи паралелі з власним юним досвідом.

Мотивацію навчальної діяльності можна втілити через перегляд ряду відеороликів про такі природні явища, як гроза, дощ. У такий спосіб у дітей можна викликати яскраві асоціації в уяві.

Отже, бачимо, що Дара Корній зображує у своїй книзі два простори: один з них реальний – це показ життя сучасних підлітків, інший фантастичний – опис потойбічного світу, магічних дивовижних пригод Сашка-Градобура та Аліни-характерниці. Із справжньою містикою тут переплітається магія першого поцілунку, а ці теми є цікавими для підлітків.

У останньому тематичному блоці «Заключне творче заняття», можна провести вечір з творчим завданням на вибір: «Підготувати театралізовану виставу улюбленого уривку з романів «Щоденник Мавки» чи «Гонимарник»»;

«Підготувати презентацію про романи Дари Корній; «Проілюструвати уривок з романів «Щоденник Мавки» чи «Гонимарник». Емоційна сторона процесу навчання на психологічному рівні дає змогу краще засвоїти та запам'ятати матеріал.

Впровадження позакласних уроків з вивчення романів Дари Корній для сучасної освіти має такі позитивні сторони, як мотивація учнів до самонавчання, змога поєднувати знання, отримані на уроках з практичною діяльністю на позакласних уроках.

Поглиблене вивчення літератури учням відкрити інтерес до сучасних письменників, а для дітей, які у майбутньому збираються пов'язати свою професією з професією вчителя чи філолога – самовизначитися та розширити знання з дисципліни.

Список використаних джерел:

1. Мірошниченко Л. Ф. Зарубіжна література. Позакласні заходи. 9-11 класи: Посібник для вчителя / Л. Ф. Мірошниченко. – Харків: «Ранок», 2004. – С. 42-43.

Манзак І. С.
магістр факультету
філології та журналістики

Мельник І. А.
доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

СПЕЦИФІКА ТРАНСПОЗИЦІЇ ПРИКМЕТНИКІВ У СФЕРУ ІМЕННИКІВ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ВОЛОДИМИРА ЛИСА «МАСКА»)

Тема субстантивації – одна з найактуальніших у новітній лінгвістиці. На сучасному етапі явище переходу слів однієї частини мови в іншу опрацьовують І. Р. Вихованець [2], К. Г. Городенська [1], М. Я. Плющ [9], О. П. Кушлик [5], Ю. О. Карпенко [4], І. А. Мельник [7], А. Ю. Габай [3] та ін. Проте, попри ґрунтовні напрацювання в царині транспозиційної граматики, проблеми, пов'язані з усебічним вивченням переходу прикметників у сферу іменників сьогодні залишаються остаточно не розв'язаними і потребують докладного вивчення на конкретному фактичному матеріалі сучасної української літературної мови.

Частина слів за певних умов можуть переходити з однієї частини мови в іншу. Це відбувається у зв'язку з різними змінами синтаксичного, морфологічного, семантичного або стилістичного функціонування частини мови. Одним із виявів транспозиції, що полягає в переході лексико-граматичних класів слів до класу іменників, є субстантивація [10, с. 661].

Явище субстантивації в науковій лінгвістичній літературі потрактовано неоднозначно. Зокрема, Д. Х. Баранник розглядає повну (або лексичну) і неповну (або синтаксичну) субстантивацію прикметників. До першої групи належать прикметники, які цілком утратили прикметникове значення і виконують граматичну функцію іменників, зберігши лише мовну оболонку прикметника [8, с. 230-235], напр.: *Конарський колись мав необережність знехтувати її прихильністю...* [6, с. 12]. До другої групи належать прикметники, які можуть передавати значення або прикметника, або іменника, що визначається контекстом і їхньою граматичною роллю в реченні [8, с. 230-235], напр.: *...новоприбулий зняв із пальця обручку...* [6, с. 17].

Інша думка на аналізоване явище представлена у студіях І. Р. Вихованця [2] та його послідовників К. Г. Городенської [1], І. А. Мельник [7], А. Ю. Габай [3]. Вихованець зазначає, що в частиномовній транспозиції потрібно розрізняти три ступені: синтаксичний (початковий), морфологічний та семантичний (завершальний) [2, с. 76].

Прикметник транспонується в іменник синтаксичним способом за особливих умов. Для цього потрібна вихідна синтаксична одиниця-конструкція – субстантивне словосполучення, у якому опорним компонентом є іменник, а залежним – прикметник, що транспонується [2, с. 77]. Відповідно можемо стверджувати, що речення: *Присутні розступилися і пропустили молоду вродливу жінку* [6, с. 17] дериваційно пов'язане з реченням: *Присутні люди розступилися і пропустили молоду вродливу*

жінку. Прикметник *присутні* у першому реченні втрачає прикметникові характеристики і набуває ознак іменника: відповідає на питання хто?; указує на особу, на відміну від прикметника, що виражає ознаку; може мати при собі узгоджене означення; у реченні виконує синтаксичну роль підмета.

Умовою для синтаксичного переходу прикметника в іменник є наявність словосполучення, у якому прикметник – залежний від опорного іменника компонент. За впливу контексту в словосполученні відбувається опущення опорного іменника, внаслідок цього прикметник, потрапивши в позицію останнього, перебирає на себе його функції [1, с. 139]. Але субстантивовані прикметники не утворюють похідних суб'єктивної оцінки, що притаманне для більшості іменників, пор.: чоловік (чоловічок, чоловічище), люди (людоньки, людиська) і без'язикий, знайомий. Отже, за синтаксичної субстантивації прикметник виконує синтаксичну функцію іменника, але морфологічно в категорію іменника не переходить.

Морфологічна транспозиція прикметника в іменник, на переконання І. Р. Вихованця, не відбувається безпосередньо, оскільки проміжну ланку між вихідним прикметником і похідним іменником становить предикативний прикметник, тобто синтаксична сфера дієслова [2, с. 78]. Пор.: *Пан <...> похвалив Трохима за хазяйновитість...* [6, с. 29-30]. ← *Трохим був хазяйновитий.* ← *Хазяйновитий Трохим.* Морфологічна субстантивація супроводжується появою в прикметникові шляхом афіксації або конверсії усіх структурно-морфологічних ознак іменника, що засвідчує повний перехід у категорію субстантива, при цьому похідне слово, зберігаючи попередню лексичну прикметникову семантику, набуває граматичної предметності та категорій роду, числа і відмінка [1, с. 140]. Отже, за морфологічної субстантивації прикметник і похідний від нього іменник тотожні за семантикою, однак для процесу субстантивації прикметника необхідно, щоб останній перейшов у позицію дієслова, а потім морфологізувався: *невідоме життя* → *життя невідоме* → *невідомість життя*.

На матеріалі роману В. Лиса «Маска» визначаємо ступінь продуктивності словотворчих засобів у відприкметниковій морфологізації іменників. Найпродуктивнішим суфіксом, за допомогою якого утворюються іменники від прикметникових основ, є суфікс – ість: *Більшість висловлювали свої почуття...* [6, с. 15]. Менший ступінь продуктивності у суфіксів -об(а): *...його спалює жадоба діянь і нових пригод* [6, с. 237]; -ин(а): *...чи побачив би себе у тій <...> глибині?* [6, с. 265]; -ств(о): *Все багатство небіжчика – це стіл, ліжко та невеличка стара шафа...* [6, с. 50]; -от(а): *Тим дошкульніше спікала гіркота його душу* [6, с. 247]. Своєрідним видом афіксального словотворення відприкметникових іменників є нульова афіксація: *Але хоч як він вдивляється у чужу бездонну блакить* (від прикм. блакитний) *<...>нічого не бачить на чистому небі* [6, с. 234].

Семантичний ступінь субстантивації прикметників представлений рідше. Аналізуючи семантичну субстантивацію, І.Р. Вихованець наголошує на асоціативних зв'язках між ознакою, яку передає прикметник, і предметом, для якого ця ознака основна, визначальна, напр.: *Назустріч їй ідуть прачки з випраною білизною...* [6, с. 298]. Іменник *білизна* утворившись від прикметника білий, зберігає асоціативні зв'язки з білим кольором.

На нашу думку, семантичного ступеня субстантивації зазнали географічні назви та прізвиська. Адже ці слова не лише синтаксично функціонують як іменники, а й набули нового лексичного значення: *Спроба захопити Київ силою...* [6, с. 166]; *Уперше Кульчинський побував у Німеччині 1778 або 1779 року* [6, с. 232].

Найчастіше, перехід прикметника в іменник пов'язаний зі звуженням і конкретизацією його значення: у ролі прикметників слова називають ознаку саму по собі, тобто таку ознаку, що має стосунок до багатьох предметів або понять (*стара книга, старий друг*). Перейшовши в розряд іменників, слово *старий* починає виражати конкретний предмет, що має відповідну ознаку, тільки одне певне і вузьке поняття «старша за віком людина»: *Скоро помру, так я й цю халупину старшій віддам...* [6, с. 95].

Субстантивовані іменники – назви предметів, (а не назви властивостей, ознак) – втрачають здатність відмінюватись за родами: вони закріплюються за одним із трьох родів (за чоловічим, за жіночим або за середнім родом), напр.: *Бо мав Трохим заповітну мрію – викупитися, отримати «вільну» і зажити на окремому хуторі* [6, с. 29].

Характерно, що частина прикметників, субстантивуючись, набувають нового лексичного значення. Зокрема, прикметники *молодий* та *молода* функціонують із семантикою «людина, що збирається взяти шлюб»: *Ні, вона <...> не боялася, що її молодий пустить все це за вітром* [6, с. 113].

Субстантивацію прикметників не завжди можна пояснити зникненням іменників. Деякі слова ніколи не перебували в означальній функції. Напр., слова *ланкова, іздовий, підданий тощо*, зразу ввійшли в українську мову як іменники – назви осіб за характером роботи, яку вони виконують, напр.: *...піддані поважають і навіть люблять свого князя* [6, с. 252].

У досліджуваних реченнєвих конструкціях виокремлюємо групи прикметників, які найчастіше зазнають субстантивації. У романі найбільше представлено відприкметникових субстантивованих іменників, що набули синтаксичного ступеня переходу. Вони здебільшого позначають: 1) осіб за професією, родом занять (вартовий, підданий) і т. п., напр.: *...мертвий вартовий виявився красномовнішим за будь-які слова* [6, с. 44]; 2) осіб за спорідненістю (коханий, наречена) тощо, напр.: *«Цей чоловік забрав у мене коханого...»* [6, с. 171]; 3) осіб за перебуванням їх у певній ролі, ситуації (знайомий, присутній) та ін., напр.: *Присутні розступилися і пропустили молоду вродливу жінку* [6, с. 17]; 4) осіб за зовнішніми ознаками (без'язикий, бородатий) тощо, напр.: *Раптом без'язикий, щось уторопавши, перестав мукасти і махнув рукою...* [6, с. 37]; 5) осіб за місцем проживання (міський, сільський) і т. д., напр.: *Ніхто тебе з наших, сільських не бачив?* [6, с. 34]; 6) осіб за емоційним станом (веселий, нещасний) тощо, напр.: *Ні, графиня не стала знущатися з неї або якось вкорочувати життя нещасній...* [6, с. 249]; 7) приміщення, кімнати (прихожа, туалетна) та ін., напр.: *Вранці ж вона встала <...> пішла в туалетну...* [6, с. 48].

Отже, субстантивація прикметників безпосередньо пов'язана з процесом опредметнення ознаки, за якого прикметник набуває лексико-семантичних і граматичних ознак іменника: самостійних категорій роду, числа й відмінка. У реченнєвих конструкціях, дібраних із роману Володимира Лиса «Маска», представлені прикметники, що зазнали синтаксичного, морфологічного та семантичного переходу в іменник. Значного поширення набули слова синтаксичного та морфологічного ступенів субстантивації, менш репрезентований – семантичний ступінь переходу, що є наслідком змін у семантиці морфологічних субстантивованих транспозитів. Проведене дослідження не вичерпує всього комплексу проблем, пов'язаних з іменниковою транспозицією. Поза увагою залишається субстантивація інших самостійних та службових частин мови, у чому вбачаємо перспективу подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія: [підручник] / О.К. Безпояско, К.Г. Городенська, В.М. Русанівський. – К.: Либідь, 1993. – 336 с.
2. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті: монографія / І.Р. Вихованець. – К.: Наук. думка, 1988. – 256 с.
3. Габай А.Ю. Синтаксична прислівникова транспозиція в сучасній українській літературній мові: [монографія] / А.Ю. Габай. – К.: Інститут української мови; Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – 232 с.
4. Карпенко Ю.О. Ще раз про критерії виділення частин мови / Ю.О. Карпенко // Мовознавство. – 2001. – № 3. – С. 76-80.
5. Кушлик О.П. Комплексне визначення частиномовного статусу «перехідних» одиниць / О.П. Кушлик // Мовознавство. – 1997. – № 4–5. – С. 45-49.
6. Лис В.С. Маска: роман / В.С. Лис; худож. Н. Переверзева. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2012. – 320 с.
7. Мельник І.А. Транспозиційна граматики українського дієслова: монографія / І.А. Мельник. – Луцьк: Надстир'я, 2015. – 476 с.
8. Сучасна українська літературна мова. Морфологія: [підручник] / за заг. ред. І.К. Білодіда. – К.: Наук. думка, 1969. – 584с.
9. Сучасна українська літературна мова: [підручник] / М.Я. Плющ, С.П. Бевзенко, Н.Я. Грипас та ін.; за ред. М.Я. Плющ. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Вища школа, 2000. – 430 с.
10. Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В.М. (співголова), Татаренко О.О. (співголова), М.П. Зяблюк та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М.П. Бажана, 2004. – 824 с.

Мотько М. В.

студент магістратури філологічного факультету

Східноєвропейський національний університет

імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

ЖАНРОВА СВОЄРІДНІСТЬ РОМАНУ ВАСИЛЯ СЛАПЧУКА «КНИГА ЗАБУТТЯ»

Для сучасної української літератури характерний процес пошуку нових форм шляхом трансформації традиційних жанрів. У генології зазвичай враховують історичні ознаки жанрів, «горизонти очікування» для читача, та «моделі писання» для авторів. Що стосується постмодерного періоду, то він однозначно слугує підтвердженням гнучкості жанрових форм, їхній відкритості до різноманітних впливів та видозмін. Найкраще подібні процеси можна спостерегти в епічних зразках літератури. Зокрема, значних жанрових змін зазнав роман. Як пише Цв. Тодоров, ламання і розхитування романної форми повинно сприйматися не як «породження незугарних творів, без законів і без чіткості, а шляхом провокування виключно винятків до самої себе, які утворюють закон і водночас його ліквідують» [6, с. 24].

Яскравим зразком такої трансформації у сучасній українській літературі слугує роман В. Слапчука «Книга забуття», який за визначенням самого автора є романом-автокоментарем. Серед дослідників твору доцільно згадати Г. Левченко [1], О. Михеда [2], Л. Оляндер [3], Н. Сахарук [4], Г. Яструбецьку [8]. Науковці звертали увагу на тематику, проблематику художнього тексту, характеристику образів та індивідуальний стиль письменника, однак жанрові особливості роману не отримали достатнього опрацювання. Актуальність роботи зумовлена активними генологічно-трансформаційними процесами, які відбуваються у сучасній українській літературі, неможливістю адекватної інтерпретації будь-якого художнього тексту без урахування категорії жанру. Мета дослідження – на прикладі конкретного твору прослідкувати модифікацію романного жанру.

Досліджуючи творчість В. Слапчука, Г. Яструбецька зауважує: «Це митець, що відчуває час і оперативно реагує на суспільні запити. Психологічні, ідейно-естетичні аспекти його діяльності – синтез найсучасніших тенденцій, які виявляються у виборі тем, визначенні ціннісних пріоритетів персонажів, у жанрово-стильових конструкціях» [8]. Роман «Книга забуття» слугує чи не найкращим підтвердженням вищесказаного. Художній текст можна означити як твір-спогад про війну в Афганістані, учасником якої довелось бути В. Слапчуку. Автор шукає відповідей на питання, головне з яких є не стільки прагнення зрозуміти, хто винен у виникненні тієї чи іншої війни, а спроба осягнути, навіщо війни потрібні взагалі. «Війна – це камінь», – говорить письменник вустами однієї з героїнь свого твору [5, с. 9]. Митець утверджує думку про те, що війна є чи не найбільшою людською трагедією.

Що стосується жанрового втілення, то В. Слапчук пропонує новий тип романного мислення. Письменник пояснює: «Це мав би бути роман у новелах. Зразків безліч... Однак мені захотілося посилити текст вставками, які мали б документальну основу. Так з'явилися автокоментарі, а звідси і жанрове визначення – «роман-автокоментар». У процесі роботи ці коментарі почали виступати наперед, лягаючи в основу твору, а новели стали відігравати роль ілюстрацій. Відбулася така своєрідна смислова інверсія. Якщо розглядати роман не за формою, а за змістом, то я б не відносив його до воєнних. Радше філософський, соціально-психологічний, у розділах, що є коментарями, – автобіографічний» [7]. Така жанрова характеристика автором свого твору є доволі об'єктивною, та зважаючи на багату палітру роману потребує деякого доповнення.

Уже на початку твору перед читачами постає ліричне alter ego митця, в монологах якого дистанція між В. Слапчуком і оповідачем скорочується, виникає ілюзія стирання меж у просторі «реальність – художня дійсність». У романі автор коментує далі: «Коли я зрозумів, що новели межуватимуть із монологами автора, то перша фраза, яка мала засвідчити присутність письменника-творця, мусила звучати так: «Вимикаю комп'ютер». І наступним рядком: «Цю річ я мушу написати від руки». З цих слів читач повинен здогадатися, що роман, який я розпочинаю, відрізняється від всього написаного мною, настільки, наскільки приватний лист відрізняється від офіційного,... мені здається, літери, написані від руки, оживляють текст, зближуючи адресата з адресантом» [5, с. 9-10]. У діалогах із дружиною та сином герой розповідає про багаторічний задум написати книгу. Ця лінія – увиразнений метарівень оповіді, що складається з нав'язливого автокоментування, рефлексії процесу створення роману й детального змалювання всіх сумнівів, які супроводжують автора [4]. Усе це, як підтвердив сам В. Слапчук, втілює беззаперечну автобіографічну складову твору.

Аналізуючи специфіку війни, міркуючи над її філософією, письменник створює багатослівну конструкцію з численних цитат. Таким чином виникає висока інтертекстуальність твору. Використаними алюзіями, цитатами, ремінісценціями автор насичує свій текст різноманітними філософськими роздумами про війну – від античних мудреців до сучасних політиків, письменників, військових; від відвертих прихильників, котрі вбачають у війні можливість людського прогресу, до різких противників, які засуджують війну як ганебний досвід людства. Таким чином автор спирається на погляди людей різних культур та епох. У романне тло вписані уривки з текстів не лише художньої літератури, а й наукової, епістолярної та документальної, що нагадують філософський трактат в діалогах. Г. Левченко підкреслює: «Це проза есеїстична, проблемно густа, насичена думками і різними світоглядними позиціями. Письменник міг би укласти із цих розділів окрему книгу есеїв про війну» [1]. Чимала кількість інтертекстуальних фрагментів сприймається не як хаотична невпорядкованість тексту, а навпаки, вони логічно перемикаються переживаннями-споминами автора. Будуючи свій роман таким чином, В. Слапчук уникає моралізаторства, дидактичності, дає змогу кожному читачеві сформулювати власне ставлення до війни.

Загалом у творі можна виділити дві сюжетні лінії. Умовно центральний сюжет – це художня хроніка життя вихідця з української родини Миколи Корнелюка, котрому довелося стати солдатом: дитинство, участь у бойових діях в Афганістані, демобілізація, лікування у військовому шпиталі та повернення додому. Інший пласт твору, який обрамлює центральний сюжет і розділи якого послідовно чергуються із розділами основного сюжету, – вищезазначені автокоментарі, що розкривають процес написання роману, діалоги з різними джерелами, в яких осмислюється досвід війни та її феномен. Це формує своєрідну бінарність роману. Дає нетипову можливість знайомитись з художнім текстом, паралельно спостерігаючи за процесом його творення.

Художньому текстові притаманна фрагментарність, відсутність традиційної лінійності. Деякі з п'ятнадцяти розділів, з яких загалом складається роман, можуть читатися як окремі новели. Л. Оляндер зауважує, що на перший погляд така побудова тексту не може бути реалізована «без утрати цілісності самої конструкції твору, яка за цих умов має просто розпастися надвоє. Проте цього не відбувається: структура роману гармонізована вже самою постаттю автора / наратора, котрий водночас є протагоністом у структурі художнього цілого» [3].

Отже, визначаючи особливості роману «Книга забуття», можна спостерегти деякі жанрові зміни. У творі поєднуються власне романний жанр з його художньою основою та біографічні, документальні, історичні коментарі, внаслідок чого постає визначений В. Слапчуком жанр – роман-автокоментар. Твору притаманна автобіографічність, інтертекстуальність, бінарність, фрагментарність, есеїстичність. Використовуючи у своєму тексті таку багату палітру художніх прийомів текстотворення, письменнику вдалося зберегти цілісну структуру твору, а головне – втілити ідею засудження війни, важливу як для нього особисто, так і для людства загалом.

Список використаних джерел:

1. Левченко Г. Прощай поразко!: (рец. на роман В. Слапчука «Книга забуття») / Г. Левченко // Scripta manent. – Луцьк, – 2016. – Вип. 3. – С. 84-87.
2. Михед О. «Між перемогою та поразкою»: марафон цитат Василя Слапчука [Електронний ресурс] / О. Михед // Літакцент. – Дата публікації: 17.01.2014. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2014/01/17/mizh-peremohoju-ta-porazkoju-marafon-cytat-vasylja-slapchuka/> (дата звернення: 03. 11. 2017).

3. Оляндер Л. Багатоголосся роману Василя Слапчука «Книга забуття» [Електронний ресурс] / Л. Оляндер // Золота пектораль. – Дата публікації: 14.08.2014. – Режим доступу: <http://zolotapektoral.te.ua/lujiza-olyander-bahatoholossya-romanu-vasylyu-slapchuka-knyha-zabuttya/> (дата звернення: 03.11.2017).
4. Сахарук Н. Ю. Суб'єктивно-авторское осмысление боли войны в прозе В. Слапчука: повесть «Проклятие» и роман «Книга забвения» / Н. Ю. Сахарук // Потенциал современной науки. – № 1. – С. 116-122.
5. Слапчук В. Книга забуття / В. Слапчук. – К.: Ярославів Вал, 2013. – 368 с.
6. Тодоров Цв. Поняття літератури та інші есе / Цв. Тодоров. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 162 с.
7. Шудря А. Василь Слапчук: не думаю, що пам'ять про війну потрібно культивувати: інтерв'ю [Електронний ресурс] / А. Шудря // BBC Україна. – Дата публікації: 05.12.2013. – Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2013/12/131127_book_2013_interview_slapchuk_im (дата звернення: 03.11.2017).
8. Яструбецька Г. Міф Сізіфа, або епістемологічна відвертість (романи «Книга забуття» й «Та сама курява дороги» В. Слапчука) / Галина Яструбецька // Слово і час. – 2016. – № 5. – С. 61-69.

Розінкевич Н. В.
аспірант

Інститут філології

Київського університету імені Бориса Грінченка

викладач

Університетський коледж

Київського університету імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

МАНДРІВНА ПРОЗА НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Початок ХХІ століття – це початок нової перехідної епохи від індустріального до інформаційного суспільства, що характеризується естетичною переорієнтацією та продовженням змін у плюралістичній соціально-культурній дійсності людства й абсолютно новими рефлексійними процесами «в метагеографічній і метаісторичній площинах» [14, с. 82] нової реальності, що відкривають шлях до змін і у мистецтві.

«Інформаційне суспільство є більш складним, ніж попередні соціальні утворення: відбувається поява нових видів діяльності, укріплюється міжнародна співпраця та відповідальність, на перший план виступає не кількісна, а якісна характеристика суспільного буття» [3, с. 110-111]. Художній дискурс, будучи відкритим, активно взаємодіє з дискурсами інформаційного суспільства: критикою, публіцистикою, рекламою, піаром і, як наслідок, сучасні автори досить активно експериментують з жанровими модифікаціями, шукають нові художні форми. «Принцип жанрової та тематичної колажності, різноманіття географічних «місць», виявлення нової культурно-історичної, геополітичної, землепрохідної, метафізичної і навіть туристичної «реальності», яка змінює як свідомість людини, так і її повсякденне існування» [5, с. 375] проявляється в творах мандрівної прози ХХІ століття.

Завдяки своїй пластичі та комунікативній функції, мандрівна проза як корпус літератури, має здатність відобразити реалії часу і реагувати на зміни у ментальному

та реальному просторі людства. У ній, як мистецтві слова, активно здійснюються трансформаційні перетворення, що призводять до утворення нових жанрових модифікацій. Ця проза розвивається в контексті змін естетичних принципів художніх систем, відображає процес культурного самовизначення.

Отож, орієнтація на цінності інформаційного суспільства впливає на зміну мандрівної прози (рос. *путевая проза*, англ. *travel prose*) як метажанру, що є епічною частиною й синтетичним типом художньої організації мандрівної літератури, літератури, присвяченої мандрам. Тезисно означимо ці зміни, які відбуваються в метажанрі мандрівної прози на початку XXI століття.

Мандрівна проза вживається на позначення комплексу жанрів *fiction*, *non-fiction*, *velles non-fiction* в основі, яких лежать спільні жанрові механізми: динамічні аспекти відображення простору, плюс – передача дорожніх вражень мандрівником. Можемо з упевненістю твердити, що мандрівна проза є метажанром, подібно до інтелектуальної прози, філософської есеїстики, соціальної фантастики, філософсько-наукової лірики, «які виникають на стику естетизації філософії та філософічності, екзистенційності літератури і конкретизовані метажанровими змістоформами» [11, с. 133].

У мандрівній літературі початку XXI століття відбувається переосмислення ідеї подорожі: від засобу самопізнання до світопізнання. Мандрівна проза переорієнтовується з «фігури автора на процес зміни жанрових форм і більших наджанрових утворень» [9, с. 63]. Погоджуємося з думкою дослідниці І. Савельєвої, що «мандрівна проза пропонує читачеві не тільки захоплюючи історію, але також спонукає його до роздумів над багатьма складними і нерідко гострими проблемами суспільства і культури, осмислення власної ідентичності» [10, с. 8], тобто у сучасному культурному просторі дана проза фіксує зміни та зрушення. Наприклад, українські мандрівники по-новому вивчаючи, досліджуючи відомі й маловідомі та відмінні культурні поля регіонів, намагаються висвітлювати різноманітні теми не тільки своєї епохи, а й минулих, і водночас передбачити майбутнє. Тематика мандрівної прози початку XXI століття різноманітна: вигнання, номадизм, діаспора (М. Гримич «Бранзолія»), переселення, еміграція, подорож-віднаходження національної ідентичності (О. Дробаха «Українські таємниці Франції», О. Гаврош «Блукаючий народ»), пошуки втраченої, справжньої України (А. Чапай «Подорож із Мамайотою. В пошуках України», С. Жадан «Anarchy in the UKR»), екзистенціальна подорож, повернення до Чорнобиля (М. Камиш «Оформляндія або Прогулянка в Зону»), відкриття автентичної країни-побратима (О. Бобровников «Краями Грузії. У пошуках скарбу країни вовків»), подорож з дітьми (І. Карпа «Baby travel. Подорожі з дітьми або, як не стати куркою»), подорож-гра (Л. Кантер, П. Солодько «З табуретом до океану») та ін.

У пострадянську добу мандрівна проза в Україні позбулася «ідеологічних нашарувань, так званих фігур умовчання в змалюванні життя інших народів чи гострих проблем, що мали місце на рідній землі» [1, с. 144]. Зникла потреба «читати між рядків, щоб збагнути потаємний смисл написаного» [1, с. 144]. Автори за допомогою когнітивних операцій почали ламати, спростовувати, деконструювати стереотипи, моделювати імагеми, пропускаючи їх через власні світоглядні орієнтації, перевіряючи і співвідносячи з власним досвідом сформовані, звичні, зафіксовані в книжках погляди. Яскраво стала виявлятися авторська позиція (патріотизм, любов до батьківщини і т. ін.). Письменники екзистенціально почали звільнятися від заборон, обмежень, традиційних канонів і настанов та формувати нові уявлення про них. «Вигляд багатьох руїн разуче контрастував із тим, що про них писали, – констатує Максим Кідрук у травелозі «На Зеландію!» і додає: – Мені вдається сприймати руїни древніх цивілізацій безпосередньо – бачити їх своїми очима, а крізь окуляри загальноприй-

нятої думки. Я сприймаю рештки давніх споруд такими, які вони є, а не такими, якими їх подають у книгах» [6, с. 12].

Яскравим прикладом є також подорожні записки Марини Гримич «Бранзолія», де авторка запитує: «Чим є Бразилія для нас, українців 21-го століття? Країною, де мріяв побувати Остап Бендер? Де пляжі в мегаполісах – це не ландшафтна краса, а повсякдення, спосіб життя? Де карнавал є чи не головною подією року? Країною з покладами дорогоцінних камінчиків – рубінів, сапфірів, ізмаргдів, аквамаринів?» [2, с. 5]. Протягом твору вона спростовує найбільш поширені стереотипи колишньої радянської та пострадянської людини про далеку країну «діких абізьян», про країну карнавалу: «Переді мною відкрилася інакша Бразилія. <...> Там, у далекій бразильській глибинці я потрапила в спільноту трудяг, роботяг, які в епоху неефективності одноосібного господарювання, все-таки тримаються за прадідівський шмат землі» [2, с. 7].

Ірен Роздобудько у свою чергу на сторінках травелогу «Мандрівки без сенсу і моралі» зізнається, що «стосунки зі світом дуже схожі на будь-які інші людські стосунки. Коли ти це розумієш, то вже не приховуєш того, що... ну, не вразив тебе той чи інший об'єкт, а привернуло увагу щось зовсім інше. Так, уперше побачивши колосів Мемнона, була вражена видовищем... звалища банок з-під «пепсі» довкола їхніх ніг. А славнозвісний Сфінкс, перед яким чесно збиралася заплакати сльозами захвату, не викликав жодних емоцій, адже доводилося щохвилино відбиватись від жвавих торговців-бедуїнів» [8].

Аналізуючи постмодерний травелог польської письменниці О. Токарчук «Бігуни» О. Калинюшко зазначає: «Перенесення основного об'єкта зображення зі сфери зовнішнього простору у внутрішній призвело до нівеляції того, що раніше у травелозі було основним об'єктом зображення, – опис місця. Не стільки опис побаченого під час подорожі, скільки реакція на побачене стає основою жанру. <...> постмодерний травелог видозмінюється, руйнуючи основні ознаки жанру – авторитет оповідача та пізнавальність [4, с. 91].

М. Шультун, вивчаючи травелог сучасного російського письменника В. Голованова «Гярьб, Вітер зі Сходу», помітила, що «ідейне новаторство і вектори художнього експерименту <...> розширюють межі сучасного травелогу» [13, с. 91]. Описи переживань героя, психологізм, суб'єктивізм, індивідуалізм відходять на другий план, тому що автор ставить у творі надзавдання, які «виводить його за межі традиційного травелогу, тим більше постмодерних туристичних нотаток про мандри без цілі» [13, с. 83]. «Подорож, <...> має змінити уявлення про світ і розширити межі свідомості людей» [13, с. 84], також налагодити діалог культур між «своїми» і «чужими» «у світі, що радикально змінився» [13, с. 84], і нарешті – дослідити феномен «перетинання різних культурних кодів» [13, с. 84].

Водночас, дослідниця аналізує жанровий різновид – роман-травелог (Т. Шеховцова¹ інтерпретує твір як метароман, роман-шарада і роман-автопортрет) московського прозаїка Д. Данилова «Опис міста» і помічає, що: «Зазнає деконструкції хронотоп травелогу. Якщо в традиційній подорожі він лінійний, здійснюється прямий рух до мети в просторі й опис послідовно змінюючи один одного місць у часі, то в творі Д. Данилова реалізований круговий рух, повернення, петляння, постійно звучить мотив відсутності змін, що як би встановлює нерухомість часу. Так, щоб описати місто, мандрівник вертається в нього дванадцять раз (по числу місяців), дискредитує саму ідею мандрівки в невідомі землі й випробовуючи ідею відкриттів» [12, с. 264]. Таким чином, підсумовує дослідниця, «Д. Данилов випробовує тра-

¹ Шеховцова Т. А. Роман с городом, или возвращение к себе (о романе Д. Данилова "Описание города") / Т. А. Шеховцова // Русская филология. Украинский вестник. – 2012. – № 4. – С. 72-76.

диційні структурні принципи травелогу й одночасно оновлює код метажанру» [12, с. 264].

Процеси розширення тематико-проблемного діапазону жанрово оновлюють і видозмінюють змістові та естетичні маркери мандрівної прози. До інваріантних характеристик жанру додаються і закріплюються нові характеристики та нові засоби розкриття простору на межі інших видів творчості (наприклад, літератури і журналістики). Внаслідок таких варіацій виникають жанрові модифікації, що специфічно моделюють простір: подорож «без подорожі», «лабіринт», подорож без мети, примусова подорож, передчуття уявної подорожі, подорож по рідному краю, травелог із прозорою іміджевою функцією та ознаками маркетингової комунікації, «бібліотравелог» (подорож по літературному чи книжковому світі), подорож-гра, подорож як «спосіб самопізнання» (як «подорож до себе»), роман мандрівний щоденник, жанр філологічної подорожі, інтелектуальний травелог, жанр «іденті» («книга-експедиція і книга-розслідування»), травелог у вигляді автовимеслу [5, с. 376-377].

Більше, ніж у попередні роки, українські автори не тільки описують побачене, а привертають увагу до тих життєвих національно-українських проблем, які ще належить розв'язувати, послуговуючись, у тому числі, й досвідом інших народів, а й звертають увагу на глобальні, міжкультурні проблеми. Наприклад, І. Роздобудько у травелозі «Мандрівки без сенсу і моралі» піднімає важливу проблему сучасної України – торгівлю українськими жінками.

Таким чином, мандрівна проза в процесі становлення і рефлексії продовжує кращі свої традиції та здобутки, але й осмислює глобальні зміни сучасного життєвого процесу, що неминуче впливають на її переорієнтацію.

Список використаних джерел:

1. Глушко О. К. Художня публіцистика: європейські традиції і сучасність / О. Глушко. – К., 2010. – 188 с.
2. Гримич М. Бранзолія: подорожні записки / Марина Гримич. – К.: Дуліби, 2015. – 156 с.
3. Іовчева А. М. Інформаційне суспільство в умовах глобалізаційного розвитку / А. Іовчева // Наукові праці [Чорноморського держ.ун-ту ім. П. Могили]. – Сер.: Політологія. – 2014. – Т. 236, Вип. 224. – С. 108-111.
4. Калинюшко О. А. Жанрові модифікації травелогу в романі Ольги Токарчук «Бігуни» / О. Калинюшко // Молодий вчений. – 2014. – № 6(2). – С. 88-92.
5. Капцев В. А. Трансформации жанра «путевой прозы» в современную эпоху / В.А. Капцев // Журналістыка-2013: стан, праблемы і перспектывы: матэрыялы 15-й Міжнар. навук.-практ. канф. – Мінск, – 2013. – Вып. 14. – С. 373–377.
6. Кідрук М. На Зеландію! / М. Кідрук. – Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2014. – 256 с.
7. Кузык Б. Н. Цивилизации: теория, история, диалог, будущее. – Т. V. Цивилизации: прошлое и будущее / Б.Н. Кузык, Ю.В. Яковец. – М.: Институт экономических стратегий, 2008. – 576 с.
8. Роздобудько І. Мандрівки без сенсу і моралі / І. Роздобудько. – К.: Нора-Друк, 2011. – 192 с. – Режим доступу: <http://www.rulit.me/books/mandrivki-bez-sensu-i-morali-read-356216-1.html> (Дата звернення 24.11.17).
9. Пономарев Е. Р. Типология советского путешествия: «Путешествие на Запад» в русской литературе 1920-1930-х годов: диссертация. .. доктора филологических наук: 10.01.01 / Е. Р. Пономарев. – Санкт-Петербург, – 2014. – 577 с.

10. Савельева И. Г. Поэтика путевой прозы Лоренса Даррелла: автореферат диссертации. .. кандидата филологических наук: 10.01.03 / И. Савельева. – Коломна, – 2012. – 19 с.
11. Снітовська О. Й. Метажанрові особливості інтелектуалізованої літератури / О. Снітовська // Мова і культура. – 2013. – Вип. 16, т. 1. – С. 130-136.
12. Shulgun M. E. Genre dynamics: method of study (based on the «The city description» by D. Danilov) / M.E. Shulgun // Economics, management, law: socio-economical aspects of development: Collection of scientific articles. Volum 2. Psychology. Pedagogy and Education. – Edizioni Magi – Roma, Italy. – 2016. – P. 262-265.
13. Шульгун М. Е. Художнє надзавдання і жанрова своєрідність травелогу В. Голованова «Гярб, Вітер зі Сходу» // IntellectualArchive Vol. 5, №. 1, January – 2016. – с. 82-92.

Сольвар О. В.
студент магістратури
факультету філології й журналістики
імені Михайла Стельмаха
 Науковий керівник: **Завальнюк І. Я.**
доктор філологічних наук, професор
 Вінницький державний педагогічний університет
 імені Михайла Коцюбинського
 м. Вінниця, Україна

ГРАМАТИЧНА СПЕЦИФІКА ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ ВОЛОДИМИРА ЛИСА

Одним із важливих напрямів розвитку сучасної філології є дослідження мови художньої літератури. Художній текст, функціонуючи в комунікативному просторі, репрезентує такі різновиди діяльності людини, як: прагматичну, естетичну, комунікативну. З огляду на це, текст стає не лише матеріальним утіленням і здобутком світової культури, а й носієм сутнісних характеристик існування людини в культурному середовищі [1, с. 93].

Художній текст як у змістовому вияві, так і у формальному трактуємо як словесне естетичне ціле з власними законами організації. Характерною рисою сучасної лінгвопоетики є те, що всі елементи художнього тексту насичені образним сенсом, умотивовані та функціонально співвіднесені.

Мова художнього твору (тобто поетична мова) – це мовна система, яка функціонує в художній літературі як засіб створення естетичної реальності, найповніше виявляє творчі можливості кожної національної мови [6, с. 327]. У художньому тексті не тільки слова, а й будь-яка мовна одиниця (звук, морфема тощо) може набувати особливого естетичного значення. Завдання письменника – індивідуалізувати текст твору, зосередившись на поетичних символах, мовленнєвих формах, що передають емоційний стан героя чи автора.

Поетичний текст – не просто складно вибудована модель. Він немислимий без мовної особистості автора, без репрезентації світоглядно-естетичних позицій пись-

менника через систему образів і символів. Отже, єдність мисленнєвої та мовленнєвої субстанції опосередкована свідомістю суб'єкта творення тексту [1, с. 94].

Нові лінгвістичні підходи дають можливість аналізувати художній текст з урахуванням текстової цілісності екстра– та інтралінгвістичних факторів, особливостей художнього дискурсу, а також граматичної специфіки.

Предметом нашого дослідження є граматична специфіка художніх текстів Володимира Лиса.

Дослідники вважають, що проза Володимира Лиса репрезентує якісно нові аспекти національного письменства, а вивчення його в контексті естетично-філософських параметрів неомодернізму та екзистенціалізму є одним із важливих завдань сучасного літературознавства. Зауважимо, що творчість письменника цілісно не аналізувалася, дослідники – В. Агеєва, О. Герасим'юк, О. Забужко, І. Зінчук, О. Клименко, О. Кравчук, В. Погорецький, Л. Якимчук – виокремлювали загальні проблеми його творчої спадщини.

У творчому доробку Володимира Лиса – більше п'ятнадцяти романів, «романів симптоматичних» у контексті української масової літератури: розраховані на широке коло читачів, вони свідчать про самодостатнє письмо автора, принциповість його творчого підходу, тому завжди новаторські, багатоаспектні (поліфонічно, наративно, проблемно-тематично, образно тощо), подекуди парадоксальні. Претендуючи водночас на альтернативність й елітарність, романи В. Лиса – експериментальні, оскільки творчо модифікують мистецькі надбання попередників й інтенсивно засвоюють жанрово-стильові новації («І прибуде суддя», «Камінь посеред саду», «Іван та Чорна Пантера», «Століття Якова», «Соло для Соломії») [3].

Творчість Володимира Лиса приваблює художньою вираженістю, автор дуже тонко вловлює читацькі запити саме сьогодні. Тому не пориває з кращими традиціями вітчизняної прози, а синтезує їх із новим художнім світобаченням і мисленням. Проза Володимира Лиса – це постійне й безперервне експериментування з формою та стилем, вона пружна й позбавлена будь-якої незрозумілості.

У своїх прозових творах автор демонструє якими різноманітними є синтаксичні моделі української мови, вводить до тексту кілька семантико-граматичних типів однієї синтаксичної конструкції.

Структурно-граматичний рівень художнього тексту Володимира Лиса презентований такими одиницями: *перший тип* єдностей має в своїй основі прості речення. Такі побудови невеликі за обсягом і складаються з двох-трьох невеликих простих речень. Напр.: *Могла б. Звісно, він так не мав учинити, як вчинив. Але того не вернеш. Не розкрутиш назад день чи рік, як те колесо. Колесо тожже назад не побіжить* [4, с. 4]. *Поштарка Ніна ступає на подвір'я під вечір* [4, с. 4]. *Але гнів з голови витісняє якась тепла хвиля* [4, с. 6]. *Приблудився хто до його господи ци кіт на тиньок заскочив?* [4, с. 7]. *З того дня він за трави взявся* [4, с. 13]. *Офіційно центр губернії до Житомира перенесуть лише через три роки* [5, с. 6]. *Недобра слава про грабіжника в помаранчевій масці наприкінці минулого, вісімнадцятого століття гуляла кількома східними воєводствами Речі Посполитої* [5, с. 8].

Такі єдності змістовно досить невиразні, тому В. Лис використовує їх для відтворення другорядної інформації, яка не вимагає застосування значного мовного матеріалу, або як семантико-граматичний місток між монологіями чи репліками діалогу.

Інший структурний тип побудовано зі складних речень, що відтворюють події, переживання, описують і слугують переходом між частинами діалогу. Напр.: *Тільки як наблизився, то побачив, що невисоке, худе, як трясця, дівча трощить його мак* [4, с. 8];

А дівчина-пляма виставила руку-патичок і закричала, ніби й закричала, а швидше зашипіла: – Не підходи, стрельну. Відіш, у мене пістолет. Він уже збагнув – тая, наркоманка, бачив уже таких, навідувалися до його маку. Тільки ті – двоє балбесів, коли їх угледів, торгуватися почали, щоб продав, а ця, бач, лякає [4, с. 9]. «Гадості» він багато на ній перепробував. І цвйдрубал, і кропивицю лісову, розмай-траву, і квіт ушку цибуляну, і сік молоді бульби, на сироватці настояний, і той-таки ломикамінь, що каміння дробить, але й кісткам і нутрошам допомогти може [4, с. 14]. Мені належало ще роздивитися її між хвилями, виловити, очистити від слизу і водоростей, які випадково до неї прилипли, відшліфувати і прочитати напівстерті письмена [5, с. 2]. Я почув доволі неспіливий стукіт у двері мого кабінету, одірвав очі від паперів, незадоволено подумав, кого ще дідько припер так невчасно, бо якраз працював над черговим матеріалом про чергову пляму місцевої історії [5, с. 4].

Найчастіше Володимир Лис використовує в художніх творах комбіновані в структурному плані єдності, які складаються з простих та складних речень: І раптом тоді, коли з Оленкою сидів, як і тепер, чогось ота розмова постала, матері його, Параски, і сусідки, Федотихи. Тая розмова... [4, с. 13]. – Знаю, кумо, що ми для вас бідота драна, – сказала Яшкова мати з важким зітханням, присвистом, мовби версту пробігла перед тим. – Дежби нам до вас рівнетися... Знайся кінь з конем, а віл... Ой, кумо, міні в хаті поратися тре'... [4, с. 16]. Він і його мовчазний супутник пішли до виходу. І тут сталася подія, що потрясла присутніх. Грабіжники були вже біля порогу, коли у дверях з'явився гість. Чоловік у масці ступив до нього і виразно простягнув руку, новоприбулий зняв із пальця обручку і поклав у простягнуту долоню в чорній рукавичці. Потім швидким порухом зірвав маску з обличчя злочинця [5, с. 19].

Мовна майстерність Володимира Лиса виявляється у створенні нових та використанні вже відомих мовних засобів у нехарактерному для них семантичному та граматичному напрямках, він майстерно будує текст творів з одиничних речень або з їх об'єднань, структурно-семантичних єдностей. Існування кількох типів єдностей на кожному рівні дає змогу авторові при відборі засобів змалювання використовувати в кожній конкретній семантико-граматичній, стилістичній ситуації найяскравішу структурно-семантичну побудову. Наявність в одному тексті різнотипних структурно-семантичних єдностей створює основу для емоційно-експресивного, значенневого та стилістичного різнобарв'я і водночас поглиблює виражальні можливості тексту, наближає світ героя твору до читача.

Дослідження граматичної специфіки мовотворчості Володимира Лиса, його індивідуально-авторського стилю сприяє поглибленню уявлень про творчість митця, риси його мовної особистості на тлі культурних традицій.

Перспективою подальших досліджень є аналіз граматичних особливостей інших творів письменника, які розкривають мовно-поетичну картину світу В. Лиса.

Список використаних джерел:

1. Губа Л. Художній текст як об'єкт лінгвістичних досліджень / Л. Губа // Наукові записки національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна. – 2015. – Вип. 58. – С. 93-96. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2015_58_37.
2. Забужко О. Напрочуд добра книжка / О. Забужко // Лис В. Століття Якова. – Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2012. – С. 5-6.

3. Клименко О. Кілька слів про «Століття Якова» Володимира Лиса [Електронний ресурс] / О. Клименко. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2010/10/29/dvi-recenziji-na-bestseleg-volodymyra-lysa/>.
4. Лис В. Століття Якова / В. Лис. – Харків: Клуб сімейного дозвілля. – 2010. – 280 с.
5. Лис В. Маска / В. Лис. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2015. – 310 с.
6. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. – Т. 2 / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – Київ: ВЦ «Академія», 2007. – 624 с.
7. Рецензії на книгу В. Лиса «Століття Якова» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.livelib.ru/book/1000458092>.
8. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: [підручник] / К. Ф. Шульжук. – Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. – 408 с.
9. Янченко К. Володимир Лис: «Українською мовою, холера, можна творити класну літературу!» / К. Янченко // Високий замок. – 2014. – 8 січ.

Танабаш Е. О.
студентка кафедри
української мови та літератури
Маріупольський державний університет
м. Маріуполь, Донецька область, Україна

ФОРМУВАННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІСТОРИЧНОГО РОМАНУ ЮРІЯ КОСАЧА «РУБІКОН ХМЕЛЬНИЦЬКОГО»

Для становлення людської особистості велику роль відіграє знання свого минулого. «У громах і бурях знищень, в бурхливих зламах творився український народ, що став таким, яким ми його знаємо нині...», – писав Віктор Петров у своїй книзі «Історія українського народу» [3, с. 125].

З історією своєї Батьківщини має бути обізнана кожна освічена людина. Ми лише тоді стаємо повноцінними членами суспільства, коли добре знаємо, хто ми, якого роду, де наше коріння, яка історична доля. Про це нам розповідає наука історія. Однак існує такий доступний і захоплюючий шлях у минуле рідної країни, як ознайомлення з творами художньої літератури. Історія України стала невичерпним джерелом натхнення українських письменників. В їх творах відбилися події далекого минулого – від доби Київської Русі до переломних подій ХХІ століття.

Історія нашої держави завжди давала підстави для аналізу. Саме через критичне сприйняття свого минулого ми страхуємо себе від допущених у ньому помилок, вчимося у наших предків. Людина, байдужа до історії, культури, традицій, звичаїв, не хоче й не може продуктивно працювати. Вона ніби й працює, але прагнення споживати в ній домінує над прагненням продукувати. «Після мене хоч потоп», – таким є життєве кредо людини, «вільної» від історії, від відповідальності перед нащадками, минулим і майбутнім. Така людина не обтяжена моральністю. Те, що Україна впродовж століть не мала, за деякими винятками, свого погляду на власну історію, за останні десятиліття часто обговорювалося в колах науковців.

Відповідно до Концепції національної освіти України, сучасні науковці покликані реалізувати нові тенденції розвитку середньої освіти, її змісту і якості, зокрема завдання формування й розвитку освітнього інтелектуального потенціалу нації.

Українська література для 10-11 класів розглядається у хронологічній послідовності. Крім того, програма поділяється на окремі хронологічні розділи і «жанрові» підрозділи. Наприклад, у 11 класі: «Українська література 1920–1930 рр.» має підрозділи: «Поезія», «Проза», «Драматургія»; «Література в Західній Україні (до 1939 р.)», «Еміграційна література»; «Українська література 1940–1950 рр.»; «Українська література др. пол. ХХ – поч. ХХІ ст.»: «Поети-шістдесятники», «Проза другої половини ХХ ст.», «Українська історична проза»; «Сучасна українська література». Кожен клас старшої школи закінчується уроками: «Література рідного краю», «Узагальнення та систематизація вивченого», які дають широкий простір для вибору як учителя, так і учнів.

Із цього випливають основні завдання вивчення літератури в школі: прищеплення учням інтересу до української книжки, любові до літератури, формування читацьких навичок у школярів; виховання засобами художнього слова на основі гуманістичних ідеалів, які пропагує художня література, сучасного естетично розвиненого читача зі сформованими почуттями національної самосвідомості та власної людської гідності; формування наукового світогляду, самостійного, критичного, творчого мислення учнів на основі засвоєння ними необхідної системи знань з історії та теорії літератури в процесі аналізу художнього твору через самостійну його оцінку, дискусійне обговорення, висловлення власного ставлення до прочитаного; розвиток літературнотворчих здібностей школярів, їхнього загальнокультурного рівня, усебічно розвиненої особистості, здатної до самоосвіти, самопізнання та пізнання навколишнього світу, самоаналізу, самовираження та самодосконалення, через ознайомлення учнів із світом прекрасного, через розкриття краси мистецтва слова, високих моральних якостей людини, утілених у художніх творах.

Історію історичного роману як жанру започаткували ще свого часу твори про Олександра Македонського, Троянську війну з I ст. н. е., а також французькі псевдоісторичні романи XVII ст.: у них історія була лише тлом для змалювання незвичайних пригод персонажів, а історичні факти – «фантазувалися». Перший справжній історичний роман створив В. Скотт, який зумів поєднати історичний факт з художнім вимислом, користуючись при цьому як романтичними, так і реалістичними способами зображення, і це вплинуло на розвиток історичного роману в європейських літературах. В епоху романтизму історичний роман став одним із найбільш поширених літературних жанрів. Для історичного роману XIX – XX ст. вірність історичній правді не виключає звернення до злободенних проблем сучасності, тому нерідко і виконує певне ідеологічне призначення. В українській літературі зразками історичного роману вважаються «Чорна рада» П. Куліша, «Сагайдачний», «Корнієнко» А. Чайковського, «Упирі» Ю. Опільського, «Людолови» Зінаїди Тулуб, «Диво», «Роксолана», Павла Загребельного, «Під вічним небом» Василя Шевчука, «Рубікон Хмельницького» Юрія Косача та ін.

Ю. Косач виявив себе у різних жанрах, проте найвагоміший його доробок – прозовий. Це насамперед низка оповідань і повістей з української минувшини. Збірка «Чарівна Україна» вийшла 1937 р. як перший том «історичних оповідань». Другим томом стало оповідання (власне, невелика повість) «Глухівська пані» (1938). Хоча в центрі творів, які склали ці книжки, – реальні історичні постаті, автор у передмові зауважив, що його оповідання не вкладаються в рамки традиційної історичної прози, його цікавлять більше характери, ніж достовірне відображення історичного тла. Піс-

ля ряду оповідань, повістей, присвячених українській минувшині, Ю. Косач зважився звернутися до ширшого романного полотна, в центрі якого – національно-визвольна війна українського народу під орудою Богдана Хмельницького. Першим наближенням до теми став опублікований в роки другої світової війни «Рубікон Хмельницького».

Роман Ю. Косача «Рубікон Хмельницького» постав на реальних історичних подіях, він «промовляє» багатим джерельним матеріалом, над яким серйозно попрацював автор. Читаючи мову універсалів, дипломатичної кореспонденції, гетьманських інструкцій тощо, Ю. Косач прагнув знайти там печать Богданової особистості. І він її знаходить. «Ця особистість, – як пише згодом письменник, – незвичайно скомплектована, різногранна, пребагата несподіваними вибухами пристрасти і з кам'яним монументальним спокоєм маєстату» [4, с. 203].

На уроках української літератури роман Ю. Косача відкриє сприйняття учнями образу головного героя – Богдана Хмельницького. Автор підносить його як людину, яка чекає свого правдивого висвітлення, вільного від приниження й легковажності чужинців.

Джерелами історичного роману «Рубікон Хмельницького» є ціла низка архівних матеріалів, історичних розвідок, на які спирається письменник. Основна думка, яку позиціонує Ю. Косач, про те, що, Хмельницький вже в 1646 році шукав розв'язки польсько-українського питання, маючи в своєму загоні вишколених в Тридцятилітній війні козаків.

Ю. Косач подав у романі нову інтерпретацію образу гетьмана Богдана Хмельницького. Учні дізнаються про геніальність гетьмана-політика, який зумів загнущати українську стихію та повести її через Жовті Води, Корсунь і Берестечко під Львів та Замістя.

У романі Ю. Косача переважають пейзажі, в яких зображено певні емоції, хвилині настрої та почуття. У пейзажі поглиблюється вражальність, змінюється ракурс бачення: письменника цікавить більше те, що діється в душі персонажа у переломний момент, ніж те, що навколо нього. На перший план Ю. Косач виводить окремо акцентовані пейзажні образи, що увиразнюють риси персонажа зсередини. Наприклад, «Хмельницький задумався. Чутно було шепіт моря, що все ближчало» [4, с. 199].

Характерне занурення у власний внутрішній світ, що майже завжди пов'язується зі спогадами та мріями про Ганну, старшу доньку гданського майстра Гондіюса. У романі представлені риси сюрреалізму, адже наявні сновидіння, галюцинації, марення та містичні видіння героїв твору.

Творчий доробок Юрія Косача поступово повертається до українського читача. Видані в Україні та поза її межами художні твори і літературно-критичні статті письменника дають змогу по-новому досліджувати та інтерпретувати його творчу спадщину. Учні повинні дізнатися про видатного письменника, визначити його особливості написання творів та проаналізувати специфіку його художнього слова.

Список використаних джерел:

1. Андрусів С. Мости між часами (Про типологію історичної прози) / С. Андрусів // Українська мова і література в школі. – 1987. – № 8. – С. 14-20.
2. Косач Ю. Історичні твори: в 3 кн. Книга 1: Рубікон Хмельницького / Передм. Р. Радишевського та Г. Семенюка. – К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2010. – 586 с.

3. Куцевол О. Особливості творчої методичної діяльності вчителя літератури / О. Куцевол // Дивослово. – 2006. – № 12. – С. 17-22.
4. Нагаєв В. Методика викладання у вищій школі: Навч. Посібник. / В. Нагаєв. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – С. 193-206.
5. Петров В. Походження українського народу / В. Петров. – К.: МП «Фенікс», 1992. – 192 с.

Шевченко Л. Л.
кандидат філологічних наук,
завідувач відділу лінгвістики
Український мовно-інформаційний фонд
Національної академії наук України
м. Київ, Україна

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ЗМІСТУ ТЕКСТОВИХ КОНЦЕПТІВ

В останні десятиліття основною одиницею у наукових працях, присвячених вивченню та експлікації мовної картини світу, став термін «концепт», який вважають основною формою категоризації знання і головним засобом концептуалізації дійсності. На думку дослідників, це обумовлено цілим рядом факторів: «Необхідність створення нового терміна, який синтезує лексикографічну та енциклопедичну інформацію, в семантиці якого зливалися б денотація і конотація, «ближче» і «дальше» значення слова, знання про світ і суб'єкт, який його пізнає, пояснюється в тому числі потребами когнітології, зокрема, когнітивної лінгвістики, яка зосереджує увагу на співвіднесенні лінгвістичних даних із психологічними, для якої оперування категорією поняття в класичному, «безобразному» уявленні виявилось явно недостатнім [1, с. 12].

Метою такого дослідження є побудова моделей текстових концептів через відтворення їх змістового наповнення. Концептуальна інформація семантично виводиться з усього тексту як структурно-сислового і комунікативного цілого. Суть запропонованого методу складає система прийомів моделювання змісту концептів, яка має поетапний характер і базується на виведенні компонентів концептів із текстової матерії, їх аналізу і формування у концептуальні структури. У нашій роботі ми виходимо з уявлення про концепт як інформаційно-когнітивну сутність, яка є носієм або концентратором смислів певного дискурсу або певної системи знань. Лише актуальне і цінне в смисловому відношенні явище, яке в результаті цього отримує мовну фіксацію у парадигматично і синтагматично в значній кількості мовних засобів, демонструє якості концепту.

На першому етапі нашого дослідження текстових концептів здійснюється виділення ключових слів у системі лексико-семантичних засобів твору. Опора на них зумовлена тим, що вони формують систему лейтмотивів, які мають високий ступінь «під'єднання» до текстових смислів завдяки потужній мережі зв'язків та відношень, які індукує повторюване слово, а отже, вони є провідними носіями смислу, утворюючи своєрідний смисловий каркас, на яких тримаються основні ідеї тексту. Як такі, що ведуть лейтмотив (тему), вони характеризуються динамікою смислового наповнення – від звичайного номінативного значення слова до текстового значимого, виконуючи функцію категоризації певних компонентів мовної картини світу твору.

Оскільки ключовим словам як змістово-тематичним домінантам тексту «притаманна властивість утворювати смислові згустки, своєрідне семантико-тематичне поле, але поле, релевантне лише в цьому тексті, об'єднаному темою і основною ідеєю твору» [3, с. 158]. то саме вони служать одиницями номінації текстових концептів. Через сполучуваність ключового слова – номінанта концепту – виявляються властиві йому зв'язки з текстовими компонентами. Моделювання такої сполучуваності здійснюється через узагальнення регулярної сполучуваності ключових лексем. Аналіз класів слів, з якими поєднується ключове слово, дозволяє встановити найважливіші риси відповідного концепту, які об'єднані в концептуальні поля. Л. Чернейко пише, що текстовий концепт формують концептуальні ознаки (сенси), склад яких організований за принципами польового утворення. Дослідниця так описує зміст концептуального поля: «Концепт – це конструкт, який репрезентує асоціативне поле імені, але не рівний йому. Концепт – це парадигматична модель імені, що включає і логічну структуру його змісту, і сублогічну. Ці структури виводяться відповідно і з вільної сполучуваності імені, і з невольної, тобто з синтагматичних відношень імені, фіксованих у тексті» [5, с. 513]. Н. Болотнова вбачає в застосуванні польового підходу основний засіб вивчення концептуального змісту: «Вважаємо, що виділення концепту (концептуальний аналіз) можливий на основі текстових асоціативно-смислових полів, організованих концептуально і стимульованих лексичними структурами різних типів» [2, с. 83].

У нашому дослідженні поняття «концептуальне поле» застосовується до впорядкованої множини мовних одиниць – концептуальних компонентів, пов'язаних між собою системними відношеннями, що об'єднуються на основі спільного смислу, формують один із аспектів концептуального змісту і згруповані навколо ключового слова. Засобами експлікації концептів є текстові компоненти, що синтагматично чи парадигматично пов'язані з ключовою лексемою й розміщені в найближчому контексті, які, повторюючись у певних фрагментах, об'єднують їх у рамках типових змістових ситуацій (полів), тобто «виявлення структури концепту можливе через спостереження за сполучуваністю відповідних мовних знаків» [4, с. 31]. Моделювання концептів здійснюється на основі узагальнення і систематизації регулярно повторюваних у тексті однорідних концептуальних засобів, що їх репрезентують, які формують польові утворення, демонструючи їх суттєві риси – концептуальні ознаки.

Таким чином, при аналізі конкретних концептів звичайно береться до уваги однотипний в семантичному відношенні матеріал – сукупність мовних (головним чином лексичних-фразеологічних) одиниць, об'єднаних спільністю змісту, що відображають понятійну, предметну чи функціональну подібність позначуваних явищ, які формують відповідні поля – складники концептосфери. Концептуальне поле представляє собою відкриту модель, склад компонентів якого визначаються інтегративним компонентом – структурувальною смисловою домінантою поля, яка об'єднує їх в одне семантичне ціле і називається мінімальною смисловою концептуальною ознакою (або мінімальним концептуальним компонентом смислу). Кінцевим підсумком опису концептів є матеріалізація їх змісту через мовний опис із словесним представленням усіх концептуальних ознак.

Список використаних джерел:

1. Бабушкин А.П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка. Воронеж: Изд.-во Ворон. гос. ун-та, 1996. – 104 с.
2. Болотнова Н. С. Филологический анализ текста: пособие для филологов: в 4-х ч. Ч. IV: Методы исследования. – Томск: ТГПУ, 2003. – 119 с.

3. Караулов Ю. Н. Словарь Пушкина и эволюция русской языковой способности. – М: Наука, 1992. – 168 с.
4. Пименова М.В. О типовых структурных элементах концептов внутреннего мира (на примере концепта душа) // Язык. Этнос. Картина мира: сб. науч. тр. – Кемерово: Графика, 2003. – С. 28-39.
5. Чернейко Л. О. Лингво-философский анализ абстрактного имени. М.: Изд-во МГУ, 1997. – 320 с.

Шум К. О.
студентка магістратури
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна

ОКАЗІОНАЛЬНІ УНІВЕРБАТИ ЯК ЗАСОБИ ЕКОНОМІЇ МОВНИХ ЗУСИЛЬ

Постійний розвиток суспільства вимагає від мови відповідного рівня, оскільки вона повинна задовольняти потреби людей, що нею користуються. Зміни в різних сферах життя суспільства: суспільно-політичній, економічній, науково-технічній, духовній породжують для мови нові об'єкти називання й формують потребу в новотворах, зокрема, і тих, які кваліфікують як «оказіоналізми (від лат. *occasionalis* – випадковий) – новостворена одиниця, відсутня в системі мови, невідома її носіям, переважно не відтворювана, а утворювана в процесі мовлення, спродукована для конкретної ситуації спілкування» [2, с. 3]. Такі одиниці не лише називають нову реалію й надають змісту експресивного забарвлення, але й сприяють мовній економії. За нашими спостереженнями таку властивість мають okazіональні лексеми, утворені шляхом універбації. Невпинне поповнення інноваційного шару лексики вимагає постійної уваги та усебічного вивчення. Це й визначає актуальність обраної теми.

Мета розвідки – проаналізувати з позицій мовної економії okazіоналізми, утворені шляхом універбації. Матеріалом для дослідження слугували словники за загальною редакцією А. Нелюби «Лексико-словотвірні інновації» (Харків, 2014 [3]; 2015–2016 [4]).

Питання мовної економії часто розглядалося ще мовознавцями ХІХ – поч. ХХст.: І. Бодуен де Куртене, О. Потебня, О. Єсперсен, Л. Блумфільд, Р. Будагов та ін. У сучасній вітчизняній лінгвістиці її вияви досліджували А. Нелюба, І. Думчак, О. Стишов, О. Турчак, Г. Віняр.

Лінгвістичну економію визначають як «закономірність мови й мовлення, зумовлену прагненням носіїв мови полегшити власні мовленнєві зусилля, оптимізувати передачу інформації» [5, с. 440]. У прагматичному аспекті дослідження теорії економії зумовлене тим, що економія мовних засобів є наслідком прагматичних інтенцій адресанта, який, у свою чергу, прагне економії зусиль у процесі формування думки [6, с. 140]. Реалізація цієї установки досягається шляхом згортання двох слів в одне (процес універбації) із використанням тих чи тих словотворчих засобів.

Універбація (з латин. *unum verbum* – «одне слово») – спосіб утворення слова на основі словосполучення, при якому в похідне слово входить основа лише одного з членів словосполучення, тобто за формою похідне співвідносне лише з одним сло-

вом, а за змістом – з цілим словосполученням. У мовознавчих розвідках цей спосіб словотворення називають по-різному: включення, стягнення, семантична конденсація, утинання, еліпсис, згортання найменувань, але найчастіше – універбація. Важливими факторами створення універбатів можуть стати спонтанність мовленнєвого акту, прагнення до стислості та компактності висловлювання.

Процес універбації спрямований на створення однослівних синонімічних назв (здебільшого розмовного характеру) до аналітичних узуальних номінацій [1, с. 77]. Найчастотнішою лексико-семантичною групою універбованих похідних є «назви осіб за професією та родом діяльності», що утворюється за допомогою таких суфіксальних словотворчих засобів: *-ик(-ник)*: *гуманітарник* ← *гуманітарний конвой* (особа, належна до «гуманітарного конвою»), *давник* ← *давня література* (особа, пов'язана з давньою літературою), *нацик* ← *Національна гвардія* (солдат Національної гвардії), *океанник* ← *Океан Ельзи* (учасник гурту Океан Ельзи), *сивик* ← *сиивий чоловік*, *ситуативник* ← *ситуативна кімната*, *фізик* ← *фізична особа*, *юрик* ← *юридична особа або студент юридичного факультету*, *чайник* ← *театр на Чайній* (учасник театру), *штучник* ← *штучне запліднення* (дитина, народжена шляхом штучного запліднення); *-івець*: *альянсівець* ← *Демократичний Альянс* (учасник партії «Демократичний Альянс»), *лесінківець* ← *театр імені Лесі Українки* (учасник театру), *ханенківець* ← *музей Ханенка* (працівник музею); *-ець*: *евтаназієць* ← *церква Евтаназії* (особа, пов'язана з церквою Евтаназії), *самопроголошенець* ← *самопроголошена республіка* (житель самопроголошених ДНР чи ЛНР); *-овець*: *телерадіотюшовець* ← *телерадіокомпанія Тиса* (працівник телерадіокомпанії «Тиса»); *-овик*: *фронтовик* ← *Національний Фронт* (особа, пов'язана з Національним Фронтом); *-ач*: *контрач* ← *контрактна служба* (солдат контрактної служби); *-ік*: *мобік* ← *мобілізований солдат*; *-ер*: *гамбургер* ← *гамбурзький рахунок* (особа, пов'язана «гамбурзьким рахунком»); *-янк(а)*: *союзанка* ← *Союз українок Австралії*.

Продуктивно утворюються й назви, що позначають суспільні реалії життя: *-к(а)*: *запобіжка* ← *запобіжний захід*, *раптівка* ← *раптова акція*, *альтернативка* ← *альтернативна історія*, *ментівка* ← *ментівська автівка*, *нормативка* ← *нормативна база*; *-ик*: *щонічник* ← *щонічний нотатник*, *студрик* ← *студентська республіка*, *сонячник* ← *сонячна електростанція*; *-як*: *залізник* ← *залізна бригада*; *-ок*: *молоточок* ← *коктейль Молотова*; *-ак*: *одинак* ← *одиначний розряд*; *-ізм*: *кацапізм* ← *кацапська мова* (пор. *полонізм, латинізм*).

Наступну групу становлять назви культурних та політичних явищ, у творенні яких бере участь формант *-к(а)*: *аваківка* ← *мова Аваков(а)*, *азіровка* ← *яблуко Азаров(а)*, *мономашка* ← *шапка Мономах(а)*, *скрипниківка* ← *час Скрипник(а)*, *кагановичівка* ← *правопис Каганович(а)*, *ягеллонка* ← *Ягеллонський університет*, *віденка* ← *Віденська кав'ярня*. За аналогією до існуючого *азіровка* за допомогою форманта *-івка* утворилося й нове актуальне на сьогодні поняття *кличківка* ← *мова Кличка* (Пор. *Азіровка – то є минуле, починається епоха кличківки*).

Спостерігаємо й універбацію складних запозичених назв порід собак: *-ик*: *йорик* ← *йоркширський тер'єр*; *-иц(я)*: *нюфциця* ← *нюф-аундленд*.

Знаходимо поодинокі приклади нульсуфіксальної універбації. Такі похідні створюються «шляхом усічення мотивувальної основи прикметника, який виконує роль означення в стійкій складеній назві» [1, с. 79]. *Безвіз* ← *безвізовий режим*, *Опа* ← *Опозиційний блок*, *пересіч* ← *пересічний твір*, *олива* ← *оливкова форма* (форма солдатів Національної гвардії).

Отже, універбація як явище словотворення займає помітне місце у процесі продукування okazionalizmів сучасної української мови. Компактність та лаконічність універбованих слів прискорює темп мовлення, полегшує сприйняття та передачу інформації без шкоди для логіко– та ефективно-комунікативної функції. Тенденція до економії мовних зусиль сприяє подальшому розширенню сфери дії цього способу словотворення в українській мові.

Список використаних джерел:

1. Думчак І. М. Універбація як засіб творення лексичних інновацій (на матеріалі словників А. Нелюби «Лексико-словотвірні інновації») / І. М. Думчак // Прикарпатський вісник НТШ. Слово. – 2016. – № 2 (34). – С. 77-83
2. Колоїз Ж. В. Неузале словотворення: [монографія] / Ж. В. Колоїз. – Кривий Ріг: НПП Астерікс, 2015. – 156 с.
3. Лексико-словотвірні інновації (2014). Словник / А. Нелюба, Є. Редько; [загальна редакція А. Нелюби]. – Харків: Харківське історико-філологічне товариство, 2015. – 219 с.
4. Лексико-словотвірні інновації (2015–2016). Словник / А. Нелюба, Є. Редько; [загальна редакція А. Нелюби]. – Харків: Харківське історико-філологічне товариство, 2017. – 204 с.
5. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2011. – С. 440-441.
6. Турцуненко І. І. Явище мовної економії в сучасній німецькій мові / І. І. Турцуненко, А. А. Зуборева // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»: збірник наукових праць / укладачі: І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2016. – Вип. 61. – С. 139-142.

СЕКЦІЯ 7. РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ І ЛІТЕРАТУРА

Варчук Л. В.
аспірант

Науковий керівник: Волкова С. В.
доктор філологічних наук, професор

Київський національний лінгвістичний університет
м. Київ, Україна

ОБРАЗ ОПОВІДАЧА В ЕТНОКУЛЬТУРНОМУ НАРАТИВІ СУЧАСНОЇ АНГЛОМОВНОЇ АМЕРІНДІАНСЬКОЇ ПРОЗИ

Постановка проблеми. Аспекти теорії художнього образу й образності художнього тексту завжди залишаються актуальними в лінгвістичному ключі. Комплексний підхід до розв'язання таких завдань, як побудова моделі художнього образу, типологізація образу персонажа / наратора / читача відкривають нові горизонти для пошуку універсальних методів характеристики художніх образів. Відповідно до зростаючої заглибленості світової лінгвістики і поетики у когнітивні аспекти моделювання наративних моделей, образу наратора / оповідача у роботі висуваються і вирішуються питання аналізу етнокультурної специфіки нарації в англомовних амеріндіанських прозових текстах

Метою даної роботи є визначити лінгвокультурологічні критерії характеристики образу оповідача / наратора в етнокультурному наративі прозових текстів сучасних амеріндіанських [11] письменників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Із багатьох концептуально значущих сфер поетики художнього тексту питання своєрідності наративної організації його прозових різновидів все більше привертає увагу вітчизняних і зарубіжних дослідників (U. Margulin, W. Schmid, D. Shen, M.-L. Ryan, I. Бехта, О. Ткачук та ін.). При цьому ключовими для обговорення залишаються такі поняття наратології, як «повісткування / наратив», «оповідач/наратор», «оповідні/наративні компоненти».

Виклад основного матеріалу дослідження. Наратив, слідом за В. Шмідом, розуміємо як репрезентацію змін станів чи ситуацій [2, с. 2]. Стан, як пояснює В. Шмід, виявляється крізь призму рис, властивих оповідачеві, або подій, про які йдеться в оповіді [там само], що формують певні моделі нарації (інтертекстуальну, фентезійну, ігрову, автобіографічну та ін.), в яких задіяно й образ оповідача. Особливим виявом такої зміни може вважатися етнонаратив [8, с. 1062], контекст якого пливає на смисл цілого тексту. Префікс етно- означає включення етнокультурних компонентів у наративну модель тексту [8, с. 1064]. Розглядаючи контекст як основний матеріал для генерування смислу художнього тексту, сучасними наратологами (D. Barry, V. Carroll, H. Hansen) запропоновано етнонаративний підхід, що поєднує герменевтичний, етнографічний і наративний методи, і висвітлює численні способи конструювання наративних моделей з урахуванням впливу контексту на смисл тексту [8, с. 1090].

У роботі етнонаратив визначаємо як низку подій, представлених у наративних компонентах художнього тексту (вставки, коментарі, епістолярні тексти), в яких роз-

гортаються етномотиви, актуалізуються етноконцепти й цінності етносу, носіями яких є оповідач / оповідачі.

Образ оповідача як лінгвістично маркована текстова категорія, яку треба відрізнити від суміжної з нею категорії автора [10, с. 646], формує об'єкт розповіді, художній світ, різною мірою дистанціюючись від самої оповіді та персонажів [1, с. 83]. Залежно від функції, що оповідач виконує в тексті, він постає нарративним актантом, фокалізатором і власне наратором [3, с. 45] або послідовно розгортає оповідь, у якій сказане «інсценізується» для читача, в уяві якого створюється ілюзія, що оповідач сам бачить і чує те, що відбувається [6, с. 43].

Розробляючи типологію образу оповідача в англомовних амеріндіанських романах ми спираємось на вже запропоновані критерії типологізації оповідача у художньому тексті (П. Лаббок, Н. Фрідман, В. Бут, В. Шмід та ін.): експліцитність – імпліцитність, дієгетичність – міметичність, ієрархічність, ступінь маркованості, особовість – безособовість, гомогенність – гетерогенність, наближеність до автора або персонажа – віддаленість від них.

За наведеними критеріями схарактеризовано такі типи оповідачів, як-от: наратор-очевидець; наратор-персонаж; колективний наратор; одиничний наратор; драматичний наратор; ракурс [5, с. 1160-1184]; наратор, віддалений від імпліцитного автора або персонажів; імпліцитний наратор, віддалений від читача; [4, с. 153-154]; експліцитний – імпліцитний, дієгетичний – недієгетичний, первинний – вторинний – третинний, явно маркований – неявно маркований, об'єктний – суб'єктний [2, с. 66-67].

Матеріалом для характеристики лінгвокультурної специфіки образу оповідача у контексті даної роботи слугують тексти сучасних амеріндіанських прозаїків (Л. Ердріч, Л. Оуенса та Т. Кінга). Завдяки амеріндіанському походженню цих письменників у їх творах віддзеркалено особливості автохтонного світосприйняття та світорозуміння американських індіанців, національний колорит їхньої міфопоетики. Творчість амеріндіанських письменників XX – XXI ст. привернула увагу американських літературознавців (К. Linkoln, S. Lundquist, R. McFarland), етнолінгвістів (S. Bronner, J. H. Brunvand), культурологів (R. Dorson, H.B. Alexander, L. Zunshine). Так, наприклад, американська дослідниця Сюзен Лундквіст зазначає, що в різножанрових наративах творів амеріндіанських письменників висвітлюються етнокультурні цінності мультикультурного амеріндіанського етносу, їх традиції, вірування, що актуалізується в системі етноконцептів і розгортається в низці етномотивів [9, с. 2].

З огляду на це образ оповідача в аналізованих у роботі романах тлумачиться як мультинарративний, різнотипний залежно від жанру наративу й етнокультури, представником якої він постає у тексті, а сам наратив розглядається як етнокультурний.

Як показав попередній інтерпретаційно-текстовий аналіз амеріндіанських романів оповідач/оповідачі можуть бути «одягнені» в різні маски і залежно від функції, яку він/вони виконують у тексті, поставати: оповідачем-путівником, як наприклад, у романі Томаса Кінга «Truth and Bright Water»: «*Truth and Bright Water sit on opposite sides of the river, the railroad town on the American side, the reserve in Canada*» [14, p. 1]; оповідачем-філософом, як у романі Льюїс Ердріч «Tales of Burning Love»: «*We are conjured voiceless out of nothing and must return to an understanding state. What happens in between is an uncontrolled dance, and what we ask for in love is no more than momentary chance to get the steps right, to move in harmony until the music stops*» [13, p. 98]; оповідачем-ментором, як, до прикладу, у романі Луїса Оуенса «The Sharpest Sight»: «*Most people think dreams is only for the time we're asleep, they don't know that dreams is how we see in the dark*» [15, p. 112].

Окремим виявом специфіки етнонарративу є поліфонія (за М. М. Бахтіним) оповідачів у межах одного твору, що спостерігається у романах Льюїс Едріч і не є випадковим, оскільки у всіх своїх працях авторка пропагує ідею «сімейної динаміки», яка розкривається у взаємовідносинах між членами сім'ї як нащадками різних племен, у морально-етичному вихованні молодого покоління. Так, у її романі «Love Medicine», який складається з 16 частин (назви яких подано в дужках), оповідь у кожній наступній частині веде новий оповідач, яким є як персонаж (жінка або чоловік), так і сторонній спостерігач, який розповідає про події, що стосуються того чи іншого члена великої амеріндіанської сім'ї. Сама назва роману є метафоричною, оскільки в амеріндіанському розумінні *medicine* інкорпорує знання релігії, філософії, охорони здоров'я, психології, екології тощо, а *love* як прикметник у цьому словосполученні, за визначенням С. Лундквіст, має значення мотивуючої сили [9, с. 100].

Отже, автор художнього тексту, перебуваючи в межах етномовної картини світу, творить свій неповторний мовний світ відповідно до світосприймання та власної психології і трансформує його етнореалії через мову оповідача та інших персонажів. Через ключові концепти етнокультури у художньому прозовому тексті відображено і концептуально картинні аспекти свідомості автора-письменника. У такий спосіб відбувається «накладання» етнокультурних на індивідуальні (суб'єктивні). Тобто, досвід етносу, його мовно-культурна чи концептуальна картина накладається на свідомість особи, яка формується в атмосфері цієї культури.

Перспективою нашого дослідження є конструювання образу оповідача / наратора етнокультурного нарративу.

Список використаних джерел:

1. Ткачук О.М. Наратологічний словник / Олександр Ткачук. – Тернопіль: Астон, 2002. – 173 с.
2. Шмид В. Нарратология / Вольф Шмид. – М.: Языки славянской культуры, 2003. – 312 с.
3. Bal M. Notes on Narrative Embedding // Poetics Today. – 1981. – Vol. 2. – P. 41-59.
4. Booth C.W. The Rhetoric of Fiction / Wayne C. Booth. – Chicago: University of Chicago Press, 1961. – P. 153-154.
5. Friedman N. Point of View in Fiction. The Development of a Critical Concept / Norman Friedman // Publications of the Modern Language Association of America. – 1955. – Vol. 70, – № 5. – P. 1160-1184.
6. Fludernik M. Natural Narratology and Cognitive Parameters / Monika Fludernik. – Stanford: CSLI Publications, 2003. – P. 43-67.
7. Hansen H. To text or context? Endotextual, exotextual, and multitextual approaches to narrative and discursive organizational studies / D. Barry, B. Carroll, H. Hansen // Organizational Studies, – 2006. – 27 (8). – P. 1091-1110.
8. Hanson H. The Ethnonarrative Approach / Hans Hansen // Human Relations, 2006. – Vol. 59. – P. 1049-1075.
9. Lundquist S. Native American Literatures: an introduction / Suzanne Lundquist. – New York-London: Continuum International Publishing Group, 2004. – 309 p.
10. Margolin U. Narrator / Uri Margolin [in Handbook of Narratology]. – Berlin – New York: Walter De Gruyter, 2014. – P. 646-667.
11. Volkova S.V. Reverse perspective as a narrative technique in Amerindian prosaic texts / S.V. Volkova // Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. The Journal of

Список джерел ілюстративного матеріалу:

1. Eldrich L. Love Medicine / Louis Eldrich. – N.Y.: Henry Holt and Company, 1993. – 332 p.
2. Eldrich L. Tales of Burning Love / Louis Eldrich. – N.Y.: Harper Collins, 1996. – 34 p.
3. King Th. Truth and Bright Water / Thomas King. – N.Y.: Atlantic Monthly, 1999. – 266 p.
4. Owens L. The Sharpest Sight / Louis Owens. – Norman: University of California Press, 1992. – 263 p.

Вишницька Я. С.

викладач кафедри іноземних мов

Запорізький державний медичний університет
м. Запоріжжя, Україна

ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ КОЛЬОРОНІМІВ У ЛІНГВІСТИЦІ

Проблема кольору була актуальна у всі часи. Колір цікавив людину та впливав на її емоційний стан, не існує такої сфери в житті людини де не існувало б колірної складової. Колір відіграє значущу роль у житті та побуті людини. Колір та кольороніми вивчаються багатьма науками, такими як лінгвістика, психологія, етнологія, філософія.

У російській, також як і в українській мові розрізняють сім основних хроматичних кольорів: червоний, помаранчевий, жовтий, зелений, блакитний, синій та фіолетовий, а також ахроматичні – сірий, чорний, білий. Що стосується англійської мови, то тут шість основних кольорів: purple, green, blue, yellow, orange, red.

Вивчаючи вербалізацію кольорового сприйняття, лінгвісти поділяють кольороніми на 4 групи:

- 1) Основні кольори (хроматичні, ахроматичні);
- 2) Відтінкові.

Абсолютні кольоропозначення поділяються на хроматичні, які називають сім кольорів райдужного спектру (червоний, помаранчевий, жовтий, зелений, голубий, синій, фіолетовий), та ахроматичні (чорний, білий, сірий). Всі інші кольороніми є тими, що мають відтінок, їх розрізняють за способом передачі відтінків.

Прикметники-кольороніми, які зустрічаються у сучасній мові ми можемо розділити на певні групи:

- 1) прикметники, які набувають вторинної номінації (малиновий, персиковий, бурштиновий, гірчичний, аквамариний, шоколадний);
- 2) прикметники, що не мають чіткої етіології (бурий, вороний, алий);
- 3) неологізми та архаїзми (смарагдовий, кораловий);
- 4) прикметники з обмеженою сполучуваністю (білявий, карі очі);
- 5) запозичені прикметники (індиго, хакі, охра);
- 6) термінологічні (кобальт, ультрамарин);
- 7) оказіональні або авторські прикметники.

Макеєнко І. В. виділяє групу кольоропозначень, уточнюючих відтінки кольору:

а) складні, з формантами яскраво-, світло-, темно-, ніжно-, які уточнюють інтенсивність забарвлення;

б) двоскладові кольороназви, які є назвами змішаних кольорів або різнокольорових об'єктів: синьо-білий, жовто-зелений [1]. Крім того, виділяють конструктивно-складні (генетивні) кольоропозначення (кольори меду, кольори слонової кістки) та порівняльні звороти (щічки як маковий цвіт).

Іваровська В. І. [2, с. 104-109] називає десять основних кольорів: білий, червоний, синій, зелений, жовтий, коричневий, сірий, чорний, помаранчевий, фіолетовий. До основи класифікації покладено польовий принцип поділу: всі перераховані кольори мають здатність входити до складу кольорових полів. Окрім того, всі кольороніми розглядаються вченим з позиції мотивованості – немотивованості.

У класифікації, яка розроблена у психології, виділяють дві групи кольорів: перша з них включає теплі, «стимулюючі» кольори, пов'язані з процесами асиміляції, активізації та напруження (червоний, помаранчевий, жовтий та білий), а друга група складається з холодних кольорів, які співвідносяться з процесами дисиміляції, пасивізації та розслаблення (синій, індиго, фіолетовий та чорний); зелений колір може відноситися до обох груп, може наділятися статусом перехідного.

Також всі кольороніми можна умовно розділити на: цільнооформлені (lemon, shrimp) та роздільнооформлені (milky white, light green). З лексико-семантичної точки зору кольороніми можна розділити на узуальні (загальноживані) та оказіональні (не зафіксовані у словнику).

Серед однослівних термінів кольору виділяються наступні структурні типи кольоронімів:

1. Непохідні слова. Даний тип може бути представлений прикметниками, іменниками: brown, mauve.

2. Похідні або деривати

1) Морфологічні деривати: silvery, speedy, Canadian, parchment, seductress.

2) Складні слова або зрощення, які складаються з двох або більше основ або слів bittersweet, off-white, buttercream, limelight.

3) Складнопохідні, які створені шляхом складання коренів та деривацією: firecracker.

Окрему групу створюють кольороніми, в основі яких лежить лексико-семантичний спосіб створення, головним чином метафора.

Іванова Ю.В., в залежності від структурного типу, розділяє кольороніми на прості та складні. До складу групи простих кольоронімів входять переважно основні кольороніми: white, black, blue та інші. Групу складних прикметників на позначення кольору створюють відтінкові прикметники. Серед яких є наступні типи:

1. Складно-похідні одиниці. Які мають в якості першого компонента простий прикметник кольору, а у якості другого компонента ад'єктивний дієприкметник з суфіксом -ed та значенням частини об'єкта, що описується (purple-stemmed, white-tailed, black-scarved).

2. Складно-похідні одиниці компаративного характеру з другим компонентом – coloured, типу wheat-colored, whisky-colored.

3. Складні компаративні одиниці з другим компонентом – прикметником, який описує колір предмета за подібністю з іншим предметом (apple-green, earth-brown, sky-blue). В таких кольоронімах окрім зорового сприйняття кольору, підключаються інші органи почуттів, такі як смак, нюх, тактильні почуття.

4. Складні прикметники, які представлені двома основами простих одиниць типу red-brown, scarlet-red, blue-grey, які або передають постійну колірну ознаку предмета, або ознаку ситуативно обумовлену. Інтенсифікація колірної ознаки може досягатися вживанням першого компонента – прикметник у найвищому ступені порівняння (reddest red).

5. Атрибутивні структури з другим компонентом – основним прикметником кольору та першим компонентом – конкретизатором, частіше з точки зору інтенсивності кольору (pale pink), та, з іншого боку, метафорично забарвленою одиницею, типу bitter red hard yellow [3].

Таким чином, вивчення найменувань кольору уже має досить довгу дослідницьку історію та великий аналітичний результат. Багатоаспектність кольоронімів, яка є відображенням їх цінності у реальному житті мовного колективу, дозволяє вивчати кольороніми з нових та нових сторін.

Список використаних джерел:

1. Макеенко И.В. Семантика цвета в разноструктурных языках: Автореф. дисс. канд. филол. наук. Саратов, 1999. – 22 с.
2. Иваровская В.И. Лексическое значение цветowych прилагательных в синтагматико-парадигматическом и словообразовательном аспектах // Вестник СПбГУ: Сер. 2. – 1998. – С. 104-109.
3. Иванова Ю.В. Роль цветообозначений в англоязычном стихотворном тексте: автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.04 / Ю.В. Иванова – М.: Московский гос пед. ун-т, 2008. – 21 с.

Вовк І. Л.

старший викладач кафедри іноземних мов
Запорізький державний медичний університет
м. Запоріжжя, Україна

COLOR NAMING «BLACK / SCHWARZ» AS A SECONDARY NOMINATION IN GERMAN POLITICAL DISCOURSE

Throughout the world, political parties associate themselves with different colors, mainly to stand out in the elections. The main parties in Germany are also characterized by a certain color, that is, the name of the party in the mass media can be replaced by an adjective with a color value. They are actively used in newspaper articles, on television, especially during the period of election campaigns.

The aim of our study is to analyze the color field «*black / schwarz*» in German political discourse. In our opinion, this achromatic color is very frequent.

The adjective *schwarz* is used primarily in its main nominative meaning – conveys the color quality of coal that is most similar to the color and can mean «dark,» that is, dark in color, intensity, color saturation, for example, color, footwear: *schwarze Striche, schwarzer Schatten, Schwarzer Scheriff, schwarzer Präsident (Barack Obama)*.

«*Franz Müntenfering hat eine schwarze Aktentasche dabei, als käme er beruflich von irgendwoher oder müsse noch irgendwohin*» [3].

Such a connotation can also be found in the following phrases: *schwarze Anzüge, schwarzer Pullover, Schwarzbrot, schwarzes T-Shirt, schwarzer Vollbart, schwarze Tassen* [1; 2; 3; 4].

The adjective *schwarz* stands for not only «dark», but also «dirty». But also this value is not the main nominative meaning of *schwarz* in modern German, but acts as one of the features in the semantic structure of the adjective.

In the future, the semantic structure of the adjective *schwarz* expands, and the mention of dishonesty, dishonesty causes association with illegal, criminal acts. An example is the name of the Palestinian terrorist organization *Schwarzer September*.

«An einem Tag im Mai 1971 fasste sich Safadi ein Herz, trat an Issas und Tonys Tisch und bat darum, beim schwarzen September mitmachen zu dürfen» [4].

Thanks to these permanent associations, the following semantic component develops – «unlawful» and «evoking suspicion». This can also be seen in the example of the phrase «black market» – *Schwarzmarkt* – the social institution of the shadow economy, existing outside the legal system of society, and in which there is no direct state regulation and state taxation:

«Bis zu 100000 US-Dollar erzielt ein Tiger auf dem Schwarzmarkt» [2].

Further, the symbolic meaning of the lexeme with the color designation «black / schwarz» develops towards «unhappy, bad, sad»: *schwarze Stunde, schwarzer September, schwarzer Montag*.

«So führte der legendäre Aktienkollaps im Oktober 1987 (« Schwarzer Montag ») mit Tagesverlusten als 20% beim US-Index Dow Jones zu so gut wie keinen Einbrüchen bei Produktion oder Konsum» [1].

The article deals with the so-called «black Monday» on October 19, 1987, the day that was marked by the biggest fall of the stock index of Dow Jones Industrial in history.

In German politics, black denotes belonging to the CDU (CDU: Christian Democratic Union) and historically comes from the black robes of the priests:

«Es ist der 60. Geburtstag der hessischen CDU, der großen, schwarzen, mächtigen Dregger-Kanther-Koch-CDU» [3].

The word *schwarz-gelb* denotes a coalition between the Christian Democrats (CDU or CSU) and the SDP (Free Democratic Party of Germany), which has a yellow color.

«Die Lage ist verfahren, weil die schwarz-gelbe Koalition noch keinen Kompromiss gefunden hat» [3].

«Hat Schwarz-Gelb, wenn es im Bundestag zur Abstimmung kommt, überhaupt noch eine Mehrheit?» [1].

The rival parties of the SPD (Social Democratic Party of Germany) and CDU / CSU are called in the media «black-and-red coalition»:

«Die schwarz-roten Koalitionäre dagegen wollten mit solchen Verfahren erst bei ausgewählten Pilotprojekten «beginnen» [5].

One of the colors of German national symbols – the German national flag *Schwarz-Rot-Gold* is also often mentioned in the German political discourse.

«Wenn es uns gelingt Schwarz-Rot-Gold zum Markenzeichen der Union zu machen, wäre es grosser politischer Erfolg» [3].

«Ich stehe zu Schwarz-Rot-Gold» – sagt der Minister [3].

The article «Der schwarz-rot-goldene Minister» [3] highlights the activities of the Minister of the Interior of Germany Hans-Peter Friedrich.

According to the results of the analysis, it can be concluded that lexemes with a «black color» in most cases (40%) are used as a secondary nomination – «colors» of political par-

ties, they are used not so often in the primary nomination – color of skin, clothes, objects (30%), and the lowest percentage use we see in the values of «criminal» (15%), «mourning» (10%), «illegal» (5%).

References:

1. FOCUS-ONLINE [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.focus.de/nachrichtenarchiv/artikel-2011.html>.
2. FOCUS-ONLINE [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.focus.de/nachrichtenarchiv/artikel-2012.html>.
3. SPIEGEL-ONLINE [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.spiegel.de/nachrichtenarchiv/artikel-2011.html>.
4. SPIEGEL-ONLINE [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.spiegel.de/nachrichtenarchiv/artikel-2012.html>.
5. SPIEGEL-ONLINE [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.spiegel.de/nachrichtenarchiv/artikel-2013.html>.

Гнусинська О. А., Матвієнко Д. О., Підпригора І. В.
студенти

Науковий керівник: **Калініченко А. І.**
кандидат педагогічних наук, доцент

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
м. Вінниця, Україна

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Процес євроінтеграції вимагає високого рівня іноземної мовленнєвої компетенції, що особливо необхідна для реалізації професійної діяльності та мобільності майбутнього фахівця. Вища освіта відносить до пріоритетів сьогодення уміння оперувати такими технологіями та знаннями, що задовольняють потреби інформаційного суспільства, підготують молодь до нових ролей у цьому суспільстві. Мова йде про формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення знань. Випускник вищого навчального закладу повинен мати високий рівень іноземної мовленнєвої компетенції не тільки у межах професійного спрямування. Це означає, що в період навчання студенти повинні оволодіти цілим комплексом мовленнєвих навичок і вмінь як основи комунікативного рівня. Сучасні вимоги до випускників вищих навчальних закладів і реалії життя спонукають викладачів вивчати і впроваджувати в навчальний процес найбільш ефективні методики і технології, творчо розвивати набутий практичний і теоретичний досвід викладання дисципліни. Зважаючи на вищезазначене, методика викладання іноземних мов потребує урізноманітнення та оновлення, а саме: залучення технологій та різних методів з метою розвитку мовленнєвих і комунікативних навичок студентів.

Слово «технологія» походить від грецьких – майстерність, мистецтво і наука, закон, знання. Отже, технологія – це знання, наука про майстерність.

Суттєвість сучасної технології навчання, полягає у визначенні найраціональніших способів досягнення навчальної мети. Водночас навчальний процес слід розгля-

дати комплексно як систему, і не можна обмежуватись аналізом лише окремих її складових. Комплексне використання сучасних методів навчання, технічних засобів навчання і носіїв навчальної інформації є однією з головних особливостей сучасної технології навчання.

Лінгвістичне значення слова «interactive», представлене в іншомовних словниках, розтлумачує поняття «інтерактивності», «інтерактивного» як взаємодію, або того, що взаємодіє, впливає один на одного. Значущість інтерактивності, на думку W. Veen, I. Lam, R. Taconis, полягає в тому, що вона забезпечує навчальний діалог, гнучкість структури подання знань й автономію навчальної діяльності.

Структура заняття з англійської мови із застосуванням інтерактивних технологій проходить в чотири етапи:

1) Підготовка. Цей етап передбачає організаційні моменти, такі як роздатковий матеріал, вирішення питань місця проведення та необхідних технічних засобів.

2) Вступ. На даному етапі важливі пояснення правил, мети, технічно сформоване завдання, розділення на групи, розподіл ролей та нагадування студентам про кількість відведеного на «гру» часу.

3) Проведення. Обов'язковим є обговорення заданих викладачем ситуацій, самостійний або груповий пошук рішень, формування відповідей.

4) Рефлексія та результати. Елементами даного етапу є обговорення результатів «гри», оцінювання, зворотній зв'язок [1].

Метод рольової гри. У ході рольової гри студенти неспеціальних факультетів змушені вирішувати різноманітні проблемні ситуації, які сприяють використанню іноземної мови не лише для повсякденного спілкування, а також для вирішення професійних завдань. Забезпечуючи формування відповідних видів мовленнєвої діяльності, вони допомагають реалізувати основну функцію вивчення іноземної мови у ВНЗ – формування у студентів професійної комунікативної компетенції.

Метод Case study полягає у використанні конкретних випадків (ситуацій, історій, текстів, яких називаються «кейсом») для спільного аналізу, обговорення або вироблення рішень студентами з певного розділу навчання дисципліни [4, с. 177].

Метод «мозкової атаки» («мозкового штурму», «брейнстормінгу», «віднесеної оцінки») застосовується тоді, коли перед колективом стоїть проблема пошуку нових рішень, нових походів до ситуації. «Мозкова атака» дозволяє істотно збільшити ефективність генерування нових ідей у великій аудиторії (20-60 осіб). Основне її завдання полягає в тому, щоб за невеликий проміжок часу відшукати ряд рішень однієї проблеми. Метод «мозкового штурму» заохочує студентів пропонувати нові й оригінальні ідеї завдяки забороні на критичні зауваження з боку викладача чи інших членів групи на стадії генерації ідей [2, с. 7].

Варто зазначити, що обрання форми проведення інтерактивного заняття потребує індивідуального підходу викладача, врахування рівня інтелектуального розвитку, теми, що вивчається та цілей.

Технології інтерактивного навчання можуть бути залучені до проведення заняття в аудиторії або за її межами у формі позакласового заходу. Методика проведення заняття є активною, тобто жоден студент не залишається без уваги і, у сприятливій атмосфері, навіть пасивні студенти прагнуть бути активними учасниками.

Гра має велике значення для розвитку особистості. Успіх навчальної гри визначається можливостями учасників, а також віковими особливостями. Навчальна ділова гра має такі функції:

1. Розвиваюча – забезпечує під час навчальної діяльності розвиток творчого потенціалу учнів, їх самостійності в оволодінні методами отримання необхідних знань.

2. Комунікбельна – реалізується через організацію спілкування, регулювання міжособистісних відносин, виникнення механізму саморегуляції поведінки.

3. Активізуюча – передбачає стимулювання пізнавальних процесів, інтересів, потреб.

4. Інформаційна – проявляється у спрямованості змісту гри на соціальні, психологічні та методичні проблеми.

5. Функції інтеграції знань забезпечує міжпредметні зв'язки між курсами загальних об'єктів вивчення [3, с. 8]

Вище зазначені ігри можуть проводитися в другій частині заняття, для підвищення активності студентів та покращення сприйняття інформації. Вони не потребують значної підготовки та залежать від теоретичного рівня пізнання студентів. Щодо дискусійних групових форм, які будуть приведені нижче, окрім теоретичного підґрунтя повинна бути присутня аргументованість відповідей.

Список використаних джерел:

1. Г.Л. Багивев, В.Н. Наумов. Руководство к практическим занятиям по маркетингу с использованием кейс-метода [Електронний ресурс] <http://www.marketing.spb.ru>.
2. Гін А. Безкровна атака: Технологія проведення навчального мозкового штурму: [Цікава і проста форма навчальної діяльності] // Завуч (Перше вересня). – 2000. – № 8. – С. 7-11.
3. Крамаренко С.Г. Інтерактивні техніки навчання, як засіб розвитку творчого потенціалу учнів // Відкритий урок. – 2002. – № 5-6. – С. 7-10.
4. Лутай Н.В., Бесараб Т.П. Метод case study у навчанні іноземної мови / Н.В. Лутай, Т.П. Бесараб // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія». – Вип. 37. – 2013. – С. 177-179.

Горченко О. А.
аспірант кафедри англійської мови
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНИХ КАРТИН СВІТУ У ВІТЧИЗНЯНИХ ПРАЦЯХ

У сучасній лінгвістиці проблема дослідження мовних картин світу (надалі МКС) є надзвичайно перспективною і дискусійною. Це засвідчує ряд наукових праць як вітчизняних так і зарубіжних лінгвістів (Ю. Апресян, Н. Арутюнова, А. Вежбицька, О. Селіванова, Є. Бартмінський, Л. Вайсгербер, Л. Віттгенштейн).

Метою даної статті є зіставлення різних наукових поглядів щодо поняття і дослідження мовних картин світу у вітчизняних наукових працях.

Як зазначає О. Д. Огуй, МКС виявляє себе як узвичаєне польове застосування системно організованого лексикону. Цей лексикон, як єдність лексем, що відзначаються певною парадигматикою, синтагматикою, епідигматикою та прагматикою,

служить для відображення світоглядної, когнітивної та перетворювальної діяльності індивіда в мовному соціумі [11, с. 33].

Серед представників когнітивно-семантичного підходу МКС можна виділити Г. Межжеріну, О. Городецьку, Р. Мельник, Н. Г. Єсипенко.

Г. Межжеріна здійснила концептуальний аналіз східно слов'янської мови часів Київської Русі (XI-XIII ст.). Застосовуючи міфопоетичну модель світу як характерне протиставлення добра злу, вона встановила концептуальне іменниково-прикметникове поле соціально-етичної оцінки, утворене взаємодією 32 концептів (611 лексичних одиниць), яким підпорядковані різні лексико-семантичні поля та групи (з урахуванням словотвірної організації): *праведність – неправедність, мило-сердя – жорстокість, хоробрість – боягузтво та ін* [9].

Інша дослідниця – О. Городецька розглянула британську картину світу як вербальну реалізацію концептосфери британців. Установлені концепти, що мають різні ступені катетеризації, можуть бути універсальними {family, peace, home, prosperity) і національно-маркованими (individualism, class, gentleman etc.). Кожний з цих концептів виявився організованим як поле [2].

В одному з розділів дослідження Р. Мельник розглядається те, як протягом певного історичного періоду (XIV – XIX ст.) функціонують (у вигляді окремих ЛСГ) і розвиваються концепти, поєднані один з одним у межах свого протоконцепту праця, формуючи концептосистему старанність, працьовитість. Що характерно, за цим дослідженням у єдине концептополе об'єднуються одночасно – номовні ЛСГ іменників, прикметників, прислівників і дієслів, тобто спостерігається спроба голістично-модулярного охоплення фрагмента МКС [10].

Н. Г.Єсипенко застосувала структурно-семантичний, когнітивний та лінгвостатистичний підходи до аналізу лексичних і семантичних компонентів авторського стилю, на підставі яких виокремлено ідейно-художні домінанти лексики, які в процесі дискурсивного мислення письменника утворюють парадигматично зв'язані концепти. Дослідниця зробила спробу моделювання мовної картини світу на основі статистичних даних уживання лексичних та семантичних класів слів, а також створила власну класифікацію лексико-семантичних класів іменників, прикметників, прислівників і дієслів [4].

В. В. Жайворонок стверджує, що кожна мовна одиниця зорієнтована на концептуальний простір довкілля, стаючи мовленнєвим виявом того чи іншого його фрагмента [5, с. 53].

За О.С. Комаром, мова відображає загальнонаціональну культуру, яка визначається культурними надбаннями всього народу та його морально-етичними цінностями [7, с. 4].

Натомість Л.А. Лисиченко зауважує, що в концептуальній чи та званій мовній картині світу відбиваються і елементи світового універсуму, і зв'язки між цими елементами [8, с. 12].

За судженнями І. О. Голубовської, мовна картина світу – світовідчуття і світорозуміння, яке виражається за допомогою мовних знаків, вербалізована інтерпретація мовним соціумом навколишнього світу [1, с. 36].

Зупинимось на понятті «мовної картини світу» за В. В. Жайворонком: «мозаїкоподібна польова структура взаємопов'язаних мовних одиниць, що через складну систему фонетичних явищ, лексико-семантичних і граматичних значень, а також стилістичних характеристик відбиває відносно об'єктивний стан речей довкілля і внутрішнього стану людини, тобто загалом картину (модель) світу як таку» [6, с. 15].

У науковій праці Олени Селіванової «Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія» мовна картина світу детермінується як «представлення предметів, явищ, фактів, ситуацій дійсності, ціннісних орієнтирів, життєвих стратегій і сценаріїв поведінки в мовних знаках, категоріях, явищ мовлення, що є семіотичним результатом концептуальної репрезентації дійсності в етносвідомості» [12, с. 365].

Мовна картина світу складається із мовних одиниць, що виражають концепти, поняття, а також мовних способів і засобів вираження зв'язків, що існують у концептуальній картині світу [8, с. 14].

С. Я. Єрмоленко акцентує увагу на тому, що одиницями мовної картини світу є етнопсихолінгвальні явища, лінгвокультуреми. Варто зауважити, що дослідники поділяли мовну картину світу на концепти, фрейми, сценарії [3, с. 95]. Одиницями мовної картини світу також визначаються лексичні парадигми, побудовані за принципом організації тематичних груп лексики; лексико-синонімічні ряди; семантичні поля, що об'єднуються навколо ядерного слова-поняття; лексико-асоціативні поля тощо [3, с. 98].

Отже, мовна картина світу активно і надалі досліджується вітчизняними науковцями в практиці і теорії, що дає можливість ґрунтовніше поглибити і удосконалити дослідження у сучасній лінгвістиці і мовознавстві. Варто зауважити, що кожен із лінгвістів трактує поняття МКС по-своєму і розробляє власні дослідження певної картини світу, поєднуючи різні підходи і залучаючи нові перспективні методи.

Список використаних джерел:

1. Голубовская И. А. Этнические особенности языковых картин мира. / И. А. Голубовская. – К.: Узд. – полиграф. центр «Киевский университет», 2002. – 293 с.
2. Городецька О. В. Національно-марковані концепти в британській мовній картині світу ХХ ст.: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 2003. – 21 с.
3. Єрмоленко С.Я. Мінлива стійкість мовної картини світу. / С.Я. Єрмоленко // Мовознавство. – 2009. – № 3-4. – С. 94-103.
4. Єсипенко Н. Г. Лексико-семантичні компоненти авторського стилю і мовна картина світу (на матеріалі англomовної прози воєнної та мирної тематик): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / Надія Григорівна Єсипенко; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2007. – 20 с.
5. Жайворонок В. В. Проблема концептуальної картини світу та мовного її відображення. / В. В. Жайворонок. // Культура народів Причорномор'я. – 2002. – № 32. – С. 51-53.
6. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: нариси. / В. В. Жайворонок. – К., 2007. – 262 с.
7. Комар О. С. Етнокультурна парадигматика національно-маркованих мовних одиниць: автореф. дис. канд. філолог. наук: 10.02.01 / О. С. Комар. – К.: КНУ ім. Т. Г. Шевченка, 2009. – 21 с.
8. Лисиченко Л. А. Лексико-семантичний вимір мовної картини світу. / Л. А. Лисиченко. – Х.: Вид. група «Основа», 2009. – 191 с.
9. Межжеріна Г. В. Мовна картина світу часів Київської Русі (на матеріалі писемних пам'яток XI – XIII ст.): Автореф. дис. ... д-ра філол. наук. / Г. В. Межжеріна. – К., 2003. – 36 с.
10. Мельник Р. М. Прикметники зі значенням «старанний, працьовитий» в німецькомовній картині світу: Канд. дис. / Р. М. Мельник. – Л., 2007. – С. 38-90.

11. Огуй О. Д. Мовна та концептуальна картини світу / О. Д. Огуй // Іноземна філологія. – Л., 2012. – Вип. 117. – С. 3-35.
12. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. / О. Селіванова. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – 716 с.

Калашникова М. Ю.

викладач кафедри іноземних мов

Запорізький державний медичний університет
м. Запоріжжя, Україна

КОНЦЕПТ У ПАРАДИГМІ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Протягом тривалого часу підхід до лінгвістики мав іманентний напрямок, об'єктом вивчення слугувала лише сама мова та її внутрішні процеси. Вихід за рамки лінгвістичної системи та все, що не було пов'язане з описом мовних одиниць, їх зв'язком та взаємовідносинами, сприймалося виключно як порушення норм лінгвістичного опису. Вплив людського фактору, культурні та соціальні аспекти функціонування мови, умови комунікації залишалися поза увагою лінгвістів.

Між тим, у другій половині ХХ ст. вчені дійшли висновку, що рішення багатьох проблем полягає не тільки в тому, щоб винайти та опрацювати нові методи та засоби для дослідження, але й більш детально підійти до проблеми фактору людини у мові, зрозуміти, визначити масштаби та продемонструвати її вплив.

Маємо зазначити, що виникнення нової антропоцентричної парадигми свідчить не тільки про можливість використання нових моделей рішення поставлених завдань теоретичної лінгвістики, але й сигналізує про необхідність розробки нового підходу до традиційних рішень, ставлячи у центр вивчення людський фактор.

Таким чином, антропоцентрична орієнтованість поступово стає ключовою у сучасному мовознавстві. Головним результатом антропологічної направленості у вивченні та демонстрації лінгвістичних явищ є спроба відтворити глобальну картину світу, яка б повністю відображала весь пласт людських знань про оточуючий світ, а також знань про саму людину, яка сама по собі є унікальним та складним явищем.

До середини ХІХ ст. проблема взаємозв'язку мови і мислення розглядалася переважно в її філософському аспекті. У мовознавстві першим, хто поставив цю проблему в центр своїх досліджень, був видатний лінгвіст і мислитель В. Гумбольдт, який висунув припущення про визначальний вплив розумової діяльності на діяльність мовну. Мова, за В. фон Гумбольдтом, – це не просто інструмент для вираження думки, а й засіб її формування, що впливає на сам процес мислення [7, с. 236].

За останні роки багато чого змінилося у розумінні цього питання. «Концепти – це посередники між словами та екстралінгвістичною дійсністю та значення слова не повинне зводитися виключно до утворюючих його концептів. Концепт значно ширше, ніж лексичне значення» [4]. Існує ще одна точка зору, що концепт співвідноситься зі словом в одному з його значень [5]. Правильніше було б говорити про концепти як співвідносних зі значенням слова поняттях.

Ми бачимо, що антропоцентрична парадигма ставить людину на перше місце, а мова є головною людською характеристикою, що являє собою свого роду конститuent. Неможливо уявити функціонування людського розуму поза мовою через те що вона є ключовою здатністю до пізнання. Створюваний людиною текст відображає

прогрес її думки та демонструє динаміку розвитку ідеї та способи її представлення шляхом використання засобів мови.

Слід зазначити, що саме концепт виступає ключовим поняттям когнітивної лінгвістики [3, с. 378]. Та не дивлячись на той факт, що поняття концепту практично затвердилося у сучасній когнітивістиці, значення цього поняття та його зміст значно варіює у рамках концепцій мовних шкіл та у підході до нього різних учених.

Головною проблемою є те, що поняття концепту відноситься до розумової категорії і це є причиною такого значного простору для її тлумачення. На сьогоднішній день це поняття вивчається та використовується науковцями у філософії, логіці, психології та культурології, тому ми маємо справу з відбитком позалінгвістичних інтерпретацій.

Потрібно зазначити, що сьогодні ми маємо справу з двома основними підходами до вивчення концептів – когнітивним та лінгвокультурологічним. Такі науковці як І. А. Стернін, Н. Д. Артюнова, Д. С. Лихачов, О. С. Кубрякова та ін. підходять до вивчення терміну «концепт» з боку когнітивної лінгвістики, Ю. С. Степанов, С. Г. Воркачов, В. І. Карасик та ін. обрали лінгвокультурологічний напрямок вивчення, та головною метою обох підходів є визначення суті мовної свідомості та спроба зрозуміти базових розбіжностей між різними культурами [2, с. 96]. Та у рамках обох наукових напрямів вивчення, концепт розглядається як утворення, які були утворені шляхом оволодіння значенням та які проявляються у здатності оперувати певними поняттями, які є складовими даного концепту.

Необхідно зазначити той факт, що у лінгвістиці можна виділити три основних напрями до розуміння терміна «концепт»: лінгвістичний, культурологічний та культурологічний. Лінгвістичний напрямок у вивченні цього поняття представлений у роботах С. О. Аскольдова, Д. С. Лихачова, В. В. Колесова, В. Н. Телія. Представники цього підходу визначають концепт як весь потенціал значення слова разом із його конотативним елементом. Прибічники когнітивного напрямку розглядають сутність концепту як явище ментального характеру. З. Д. Попова та І. А. Стернін та інші представники воронежської наукової школи відносять концепт до розумових явищ та вказують на те, що він є глобальною розумовою одиницею, іншими словами, «квантом структурованої мови». Науковці, що дотримуються культурологічного напрямку, визначають культуру як совокупність концептів та зв'язок між ними. Поняття «концепт» визначається як основний елемент у ментальному світі людини та велику роль має культурна інформація, яка передається носієм мови.

На сьогоднішній день науковці прийшли до висновку, що концепти стають результатом колективної свідомості, виступаючи дискретною одиницею, «яка зберігається в національній пам'яті носіїв мови у вербально позначеному вигляді» [2, с. 39]. Це свідчить про те, що в концептах зберігається не лише індивідуальне знання і досвід, але і знання, загальне для всього даного лінгвістичного співтовариства; вони «в якійсь мірі «колективне несвідоме» сучасного суспільства» [2, с. 40]. Науковець вважає, що концепт – це дискретна змістовна одиниця колективної свідомості або ідеального світу, що зберігається у національній пам'яті носія мови у вербально відображеному вигляді [1, с. 56].

Концепти можуть бути класифіковані на різних підставах, наприклад – носій концепту, сфера функціонування концепту, розумові процеси та культурні значення, що вкладаються в поняття концепту. [6, с. 365]. Залежно від носія концепти можуть бути, як вказує В. А. Маслова, індивідуальними, мікрогруповими, макрогруповими, національними, цивілізаційними та загальнолюдськими

Щільний зв'язок концепту з самим поняттям культури знаходить своє відображення у наукових працях В. А. Маслової, яка вважає, що концепт є носієм культурної пам'яті кожного народу [6, с. 271].

Впевнено можна стверджувати, що найважливіші концепти знаходять відображення саме у мові та вони відзначаються сутністю, яку не можна проаналізувати лише на початку свого існування, але потім, у процесі свого становлення, вони стають частиною системи, на них впливають інші концепти та вони починають змінюватися.

Пошук взаємозв'язків між концептами є складним та важливим процесом через те, що за допомогою цих утворень ми можемо прослідити та проаналізувати закономірності та нові напрями у розвитку не лише мови, а й інших сфер діяльності людства.

Список використаних джерел:

1. Бабушкин А. П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка / Бабушкин А. П. – Воронеж: ВГУ, 1996. – 104 с
2. Бабушкин А. П. Объективное и субъективное в категоризации мира / А. П. Бабушкин // Общие проблемы строения и организации языковых категорий: материалы науч. конф. – М.: РАН, 1998. – С. 28-31.
3. Карасик В. И. Культурные доминанты в языке / В. И. Карасик // Языковая личность: культурные концепты. – Волгоград; Архангельск, 1996. – С. 3-16.
4. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка / Д. С. – М.: Academia, 1997. – 301 с.
5. Маслова В. А. Когнітивна лінгвістика / В. А. Маслова. – Мінськ: ТетраСистемс, 2004. – 560 с.
6. Пименова М. В. Введение в когнитивную лингвистику / М. В. Пименова. – Кемерово: «Графика», 2004. – 453 с.

Kyrychenko A. O.

*Student of the Faculty of Ukrainian
and Foreign Philology and Fine Arts*
Oles Honchar Dnipro National University
Dnipro, Ukraine

TEACHING ENGLISH VOCABULARY TO HIGH SCHOOL STUDENTS WITHIN THE FRAMEWORK OF COMMUNICATIVE METHODOLOGY

Nowadays with the rising popularity and development of the Communicative Approach to teaching foreign languages the demand of the society for the quality of English training has greatly increased. According to this approach, the target language is the medium for classroom communication which is used for developing learners' creative thinking and personal interaction. The main goal of communicative language teaching is to acquire and increase communicative competence, which means being able to understand social contexts where language is used, to apply grammar rules and use strategies to keep communication from breaking down.

Unfortunately, many students of Ukrainian high schools, «where EFL is taught via application of the Communicative Approach, are not properly prepared to meet the strong demand for sufficient competence in academic English. What is more, they are faced with a mismatch between their communicative competence and the type of language required in academic and scholarly fields» [9, с. 175]. Thus, the main task of EFL teachers is to tailor

appropriate teaching strategies, techniques and activities in order to increase students' ability to use newly acquired knowledge in real-life situations.

There is no denying that vocabulary knowledge is the single most important area of second language competence regarding academic achievement [4, c. 149]. The acquisition of an adequate vocabulary is essential for EFL students since without an extensive vocabulary they will be unable to use the structures and functions they have learnt for comprehensible communication. Vocabulary, which is the biggest component of any language course, is crucial in expressing ideas and thoughts when communicating. Its development leads to mastering all four language skills. By learning new words, EFL students can increase their listening, speaking, reading and writing vocabularies and consequently improve their comprehension and production in the target language.

The importance of vocabulary in communication and the need to give it adequate attention in teaching encouraged many linguists to start discussion of theoretical and practical issues in teaching this language aspect to EFL students. Over the past three decades we have seen a number of works by R. Carter [2], I. S. P. Nation [5], J. Newton [6], N. Schmitt [8], K. S. Folse [3] and others which give comprehensive coverage of research in this field, offer EFL teachers practical guidelines on how to teach vocabulary and provide them with numerous examples of techniques and activities for learning and practising lexical units.

The purpose of the article is to study the effectiveness of the Communicative Approach to teaching vocabulary to high school students and consider some aspects of teaching vocabulary within the framework of communicative methodology, in particular the two stages of assimilation of new lexical units – the stage of presenting new vocabulary and the stage of automatising students' activities with it with their techniques and exercises designed to present new vocabulary, to encourage learners to assimilate and review it in order to produce it in speech.

Nowadays principles of Communicative Language Teaching are generally supported by ELT/TESOL specialists who regard it as one of the most effective approaches to the English language teaching. M. Rubtsova points out that the Communicative Approach to language teaching is closely connected to the cognitive method. It stimulates and accelerates students' cognitive processes, ensures meaningful and effective learning and becomes an essential prerequisite for creating a system of solid and flexible lexical habits and skills [1, c. 152].

According to J.C. Richards, there are ten core assumptions of current CLT. One of them defines the role of the teacher in the language classroom that acts as a facilitator «who creates a classroom climate conducive to language learning and provides opportunities for students to use and practice the language and to reflect on language use and language learning» [7, c. 24]. Therefore it is important for EFL teachers to use appropriate teaching strategies and methods which will ensure effective and successful vocabulary assimilation in a communicative classroom.

There are two stages of vocabulary assimilation: presenting new vocabulary items and automatising learners' activities with them. We can distinguish two methods of presenting new vocabulary: direct method (monolingual) and translation. The former implies using visual and verbal techniques. Due to the fact that many students are visualizers, teachers can use visual techniques to convey the meaning of new words through such visual aids as pictures, photos, flashcards, objects, movements, gestures, etc. Verbal techniques express the meaning of new words with the help of *matching*, *dictionaries*, *definition*, *synonyms*, *antonyms*, *guessing from context*, etc. Concerning such a technique as *translation*, EFL

teachers should bear in mind that in spite of the well-known belief that it is a traditional and outdated way of presenting vocabulary, it has some advantages while highlighting similarities and differences between the foreign and native languages, but this technique should not be overused. What is more, S. Nikolayeva and other methodologists recommend paying special attention to verbal techniques while teaching vocabulary to high school students. The authors of this article believe that it is sometimes advisable to use more than one technique while presenting new vocabulary items, for example *guessing from context* and *matching the new words to their translation, definitions or synonyms*; *guessing from context*, *decoding* abbreviations using the target language and *dictionaries*.

Compared with traditional approaches, in which vocabulary is often taught without much instruction or guidance, in the CLT classroom vocabulary is taught in authentic context. It was found that a minimum requirement for the guessing to happen is that 95% of the running words are already familiar to the learner. I. S. P. Nation claims that learning through *guessing from context* is the most important of all sources of vocabulary learning. Nevertheless, «a learner must have a large vocabulary to be able to guess the meaning of unknown words from surrounding context clues successfully. This puts lower proficiency students or students with less vocabulary at a distinct disadvantage. Thus, using natural context to guess word meanings is a very complex and error-prone process for L2 learners» [3, c. 7].

The second stage of new vocabulary assimilation is automatising students' activities with new lexical units. The stage of practice is significant as it gives an opportunity to check whether learners understood the words correctly and it also builds students' confidence in using newly acquired lexical units. At this stage learners should do a sequence of exercises in order to form functional vocabulary which is used by them in oral and written speech: imitation, substitution, completion and transformation exercises, answers to different types of questions, independent use of lexical units in a sentence and uniting speech patterns into a speech segment – a dialogue or a monologue. S. Nikolayeva and her co-authors in their course book on methods of foreign language teaching in senior secondary school differentiate between the process of automatising at word-form, free word-combination and phrase level and the one that takes place at speech segment level when learners try to connect two or more sentences, syntactically structured and communicatively independent.

Constant use of new words is the best way of learning them. For this purpose it is necessary to organize students' work in a way permitting them to approach the new words from many different sides and in many different ways. The authors of this article share the view of J. Newton who believes that encounters with new vocabulary can be turned to the learners' advantage and options for dealing with new vocabulary can be considered within a three-stage task framework including pre-task, in-task and post-task stages with their specific techniques [6, c. 31].

Pre-task options include *predicting* (students work in groups and they should write a list of words related to the task title or topic); *cooperative dictionary search* (learners are given responsibility for looking up specific words in their dictionaries in order to tell others about their words and fill in a simple word chart as they listen); *words and definitions* (students match a list of words with a list of mixed definitions) [6, c. 31-32]. Within in-task options EFL teachers can use such techniques as *glossary*, which is the most teacher-directed and allows students to attend independently to words which cause some difficulty; *interactive glossary* (when learners are given definitions of new vocabulary on strips of paper with the word on one side and the definition on the other; the definitions are divided

among the students and laid face down beside them; when a learner requests help with a new word during a task, he/she asks if anyone in the group knows the word, if not, he/she tries to guess it from context and after that he/she asks another student to read the definition); *negotiation* (a more challenging option encouraging learners to negotiate the meaning of new items among themselves, using each other as a resource rather than relying on external assistance) [6, c. 32-33]. The post-task stage includes *vocabulary logs*, a technique which helps to build a record of the new words encountered in communication and set up a procedure to review them, for instance students can use the new words in making up sentences or creating an imaginary story) [6, c. 36].

Needless to say, the Communicative Approach to teaching vocabulary is student-oriented and refers to activities in which learners use language as a tool of communication. It mainly focuses on developing communicative competences. As the methodological model of a lesson is based on presentation, practice and production, EFL teachers should take into consideration students' needs, level of proficiency and peculiarities or difficulties in comprehension. Thus, English teachers are recommended to use the Communicative Approach while teaching English to EFL students because it enhances students' ability to express different ideas in various language contexts. Communicative tasks give opportunities to meet and explore new language items and use these words to meet meaningful task goals. To sum up, the use of multiple ways to present and practice new vocabulary can increase learners' motivation in learning foreign languages. It is worth emphasizing that vocabulary which is presented in various effective ways is easier acquired, remembered, incorporated in speaking or writing and used in a range of communicative situations. CLT is a productive approach which can guarantee both communicative and cognitive development of a student. What is more, it is a productive field for further research in order to discover more methods and effective strategies for mastering foreign languages.

Scientific and language supervision by Senior Lecturer L. N. Lukianenko

References:

1. Рубцова М. Когнітивно-комунікативний підхід до навчання лексики на заняттях з практики усного мовлення / М. Рубцова // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. – Серія: Педагогіка. – 2015. – Вип. 14. – С. 150-154.
2. Carter R. Vocabulary: Applied Linguistic Perspectives / R. Carter. – London: Allen and Unwin, 1987. – 320 p.
3. Folse K.S. Myths about Teaching and Learning Second Language Vocabulary: What Recent Research Says / K.S. Folse // TESL reporter – 2004. – Vol. 37(2). – P. 1-13.
4. Jordan R. English for Academic Purposes / R. Jordan. – Cambridge: CUP, 2003. – 404 p.
5. Nation I. S. P. Learning Vocabulary in Another Language / I. S. P. Nation. – Cambridge: CUP, 2001. – 354 p.
6. Newton J. Options for Vocabulary Learning through Communication Tasks / J. Newton // ELT journal, – 2001. – Vol. 55(1). – P. 30-37.
7. Richards J.C. Communicative Language Teaching Today / J.C. Richards. – Cambridge: CUP, 2006. – 47 p.
8. Schmitt N. Vocabulary in Language Teaching / N. Schmitt. – Cambridge: CUP, 2000. – 198 p.
9. Tsehelska M. Enhancing Foreign Language Teaching in Ukraine / М. Tsehelska // Збірник І конф. Українського Фулбрайтівського кола. [«Будуємо нову Україну»]

(Київ, 26-27 листопада 2014 р.). – Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2015. – С. 172-178.

Короленко М. В.

студентка

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна

СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОМАТИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ

Як відомо, в аналітичній за природою англійській мові існування фразеоматичних комплексів з великим виражальним потенціалом є цілком виправданим та природним явищем. Чимала кількість стійких сполук типу *do a favour, make a decision, put a limit* зумовила значний інтерес до дослідження їх місця, структури та функціонування у системі мови.

Чимало дискусій велося стосовно місця фразеоматичних комплексів в ієрархії мовної системи. Вони уподібнювались до фразеологізмів, вільних словосполучень, аналітичних дієслів, моноксем, складених термінів та великої кількості проміжних сполук.

Зі складеними термінами аналізовані сполуки схожі семантичною нечленованістю та відтворюваністю. Проте, ні відміну від складних термінів, фразеоматичні комплекси передбачають вживання дієслівного компонента у вторинному (переосмисленому) значенні та зміщення функціонального навантаження із дієслівного на іменниковий компонент сполуки.

Фразеоматичні комплекси та моноксеми характеризуються схожою граматичною та синтаксичною варіативністю. Проте моноксеми мають обмежену морфологічну варіативність, тобто утворюються із лексем, що становлять замкнений ряд, а фразеоматичні комплекси на мають замкнутого ряду своїх компонентів.

Аналітичні двокомпонентні дієслова типу *let go, get rid, make believe*, які характеризуються абсолютною синтаксичною і семантичною цілісністю та складаються з функціонально диференційованих компонентів, теж уподібнюються до фразеоматичних комплексів. Проте аналітичне дієслово можна назвати вищим ступенем лексикалізації аналітичного сполучення, оскільки воно, з одного боку, не допускає формального і семантичного варіювання першого компонента, а з іншого, у аналітичній формі обидві позиції заповнені дієсловами, а для фразеоматичних комплексів характерна модель «дієслово + іменник» [2, с. 12].

Тенденція до лексикалізації наближує фразеоматичні комплекси до фразеологізмів, а здатність дієслівного компонента сполучатися з різними субстантивними компонентами і обмежена ідіоматичність дає підстави ототожнювати їх із вільними словосполученнями.

Стійкість можна вважати однією з основних ознак фразеоматичних комплексів, яка власне і зближує фразеоматичні комплекси та фразеологізми, адже для обох видів характерна сталість вживання та повторюваність в однаковому складі. Проте фразеоматичні комплекси утворені за певною структурно-семантичною моделлю: «під стійкістю діє-

слівно-іменних сполук слід розуміти лише відтворюваність моделі, перший компонент якої – дієслово – залишається постійним (з можливістю деяких синонімічних замінів), а другий – іменник – змінним» [1, с. 51]. Для фразеологізмів характерна немодельованість семантичної структури та індивідуальна стійкість.

Для фразеоматичних комплексів властива семантична мотивованість значення, тобто значення комплексу залежить від суми значення компонентів. На відміну від фразеологізмів, фразеоматичним комплексам бракує ідіоматичності.

У фразеоматичних комплексах іменниковий компонент є семантично опорним, впливаючи на семантичне трактування іншого, дієслівного компонента. Внаслідок цього відбувається семантичне зміщення смислового навантаження між компонентами фразеоматичного комплексу. У фразеологічних одиницях немає семантичного зміщення лексико-граматичного навантаження, яке розподілене в межах фразеологізму в рівних частинах, проте не утворюється сумою значень його елементів і є логічно немотивованим.

На відміну від фразеологічних одиниць, фразеоматичні комплекси передбачають деяку міру синтаксичної самостійності їх компонентів, часто пасивну трансформацію, розгортання, еліпсис субстантивного компонента тощо. Фразеологізми ж відзначаються синтаксичною неподільністю та цілісністю своєї структури.

Фразеоматичні комплекси та вільні словосполучення є подібними за структурно-семантичними параметрами, семантичною мотивованістю значення, синтаксичною розчленованістю та морфологічною формою.

Проте, існують характеристики, що чітко розмежовують ці два типи сполук. Для прикладу, фразеоматичні комплекси є одиницями мови, на відміну від вільних словосполучень, які належать мовленню.

Вільні словосполучення вирізняються довільною лексичною сполучуваністю, що обмежується лише законами логіки, та розчленованістю форми та змісту.

Важливою характеристикою фразеоматичних комплексів є семантичний перерозподіл смислового навантаження між компонентами фразеоматичного комплексу, в результаті чого лексичне наповнення дієслова зменшується, а зміст фрази виформується в основному семантикою іменникового компонента. У вільних словосполученнях смислове навантаження не зміщується, тобто кожен компонент наділений своїм понятійним змістом.

Стійкі сполуки характеризуються обов'язковою вторинною номінацією дієслівного компонента, а у вільних словосполучення дієслівний компонент вживається у прямому номінативному значенні. Пор.: *give a push – give bread, take a bite – take a bike, give information – give a bag* тощо.

Отже, можна стверджувати, що фразеоматичні комплекси мають міжрівневий статус у системі мови, не ототожнюючись із монолексемами, аналітичними дієсловами, складеними дієсловами, словосполученнями чи фразеологічними одиницями.

Ці сполуки посідають своє окреме місце у системі засобів номінації, найбільш уподібнюючись вільним словосполученням та фразеологізмам, проте володіючи ознаками, що доводять їх унікальність та неподібність до інших мовних форм. До цих ознак можна віднести стійкість, семантичну цілісність та неподільність, співвіднесеність з однією понятійною одиницею, вторинну номінацію дієслівного компонента, відтворюваність семантико-граматичної моделі, семантичну мотивованість значення, відсутність образності та експресивності, можливості граматичних варіацій, зміщення функціонального навантаження на субстантивний компонент та семантичне варіювання дієслівного компонента.

Список використаних джерел:

1. Розанова В.В. Синонимия устойчивых глагольно-именных сочетаний в современном русском языке / В.В. Розанова // Очерки по синонимике современного русского литературного языка. – М.-Л.: Наука, 1966. – С. 47-68.
2. Сухорольська С.М. Критерії ідентифікації аналітичних лексичних одиниць / С.М. Сухорольська // Іноземна філологія. – 1987. – Вип. 86. – С. 12-23.

Мар'єнко Д. І.
студентка факультету
української й іноземної філології
та мистецтвознавства
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна

СУЧАСНИЙ МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Лінгвісти відзначають, що будь-які зміни, які відбуваються у політичному та соціально-економічному житті країни, знаходять своє відображення у мові, а, отже, стають об'єктом дослідження у лінгвістиці. Найбільш гострими вважаються соціальні проблеми і саме вони знаходять своє відображення у молодіжній мові, що відзначається багатим, стилістично забарвленим словником. Мова – могутній засіб регуляції діяльності людей в різних сферах. Будучи знаряддям спілкування, мова, як дзеркало, відображає особливості її носіїв, їх культуру та історію, реагує на всі зміни в суспільстві.

Сучасний світ динамічно розвивається і разом з ним в постійному розвитку знаходиться мова. Всі події, які охоплюють суспільство, впливають на живий розвиток розмовної мови, отримують відгук у мовах світу і додають в лексикон людства нові вирази. Людське спілкування – один з найважливіших показників освіченості і ерудованості. Основним елементом спілкування є мова.

Мова – це специфічна форма відображення дійсності. Вона вслід за змінами, що відбуваються в нашому житті, пов'язаними зі зміною культурних орієнтирів, цінностей і установок, змінюється сама. Сленг, будучи невід'ємною частиною мови, є одним з основних і найбільш проблематичних аспектів лексикології, оскільки відображає лінгвокультурні особливості соціуму, який його використовує. Сленг – це той вид лексики, який не збігається з літературною нормою. Деякими дослідниками сленг сприймається як щось чуже літературній мові, не властиве мові інтелігентної людини [2, с. 38]. Проте сьогодні можна спостерігати «експансію» сленгової лексики в усі сфери людської діяльності: одиниці сленгу вживаються на радіо і телебаченні, в пресі, літературі, в мережі інтернет, не кажучи вже про усне спілкування людей практично будь-якого віку, соціальних груп і класів. Підкатегорію сленгу потрапляє молодіжна мова (*Jugendsprache*), яка весь час змінюється. На даний момент немає єдиної думки щодо визначення поняття «сленг». Воно не має термінологічної точності, і різні мовознавці мають на увазі під ним різні поняття. Один з найвизначніших дослідників сленгу Е. Партрідж, а також його послідовники (наприклад, Дж. Б. Гріноу і Дж.Л. Кіттрідж) визначають сленг як «існуючі в розмовній сфері вельми немі-

чні, нестійкі, не кодифіковані, а часто і зовсім безладні і випадкові сукупності лексем, що відображають суспільну свідомість людей, що належать до певної соціальної групи або професійного середовища» [1, с. 112]. У Німеччині, як і в інших країнах світу, молоді властиво шукати шляхи самовираження, показувати свою незалежність і критичне ставлення до «цінностей» дорослого світу. Молоді люди намагаються виділитися з натовпу різними способами, в тому числі і за допомогою «гострогослівця». Молодіжний жаргон та більшість сленгових слів, виразів стосуються таких тем як характер і зовнішність людини, відносини між хлопцем і дівчиною, навчання і дозвілля.

Die Jugendsprache, як і будь-який сленг, має характерні риси:

- відсутність яскраво вираженої територіальності. В цьому плані сленг дуже відрізняється від численних діалектів німецької мови;
- маса слів, уживаних в нетипових для літературної мови значеннях (наприклад, *die Gans* – це не тільки самка гусака, а й дурепа);
- велика кількість лексики зневажливого характеру (*das Affenbaby* – байстрик, *die Amsel* – бовдур, *der Assi* – відморозок).

Для німецького сленгу типовим є широке вживання англіцизмів (запозичень з англійської мови або їх варіацій в додатку до німецької граматики [3, с. 42]), але це явище носить масовий характер в більшості країн світу. Сленг, як правило, дуже ємний і точний. Наприклад, сленгове слово *facebooken* замінює цілу фразу *auf Facebook surfen*, що означає «сидіти в Фейсбук». Німецький молодіжний сленг проникає практично в усі сфери спілкування, аж до професійного і формального, хоча в цих випадках зазвичай використовуються емоційно нейтральні слова і вирази, які не несуть яскраво вираженого негативного забарвлення.

Переважає більшість сленгових слів призначені для:

- характеристики людей: їх розумових здібностей, фінансового становища, зовнішності, віку, соціального статусу і так далі (*Der Alles besserwisser* – очкарик, ботан; *der Alki* – алкаш; *der Ärmster* – бідолаха);
- оцінки подій, явищ, об'єктів (*affengeil, oberaffengeil, geil* – добре, круто, офігенно; *Alles Käse!* – повна нісенітниця);
- дій (*baggern* – фліртувати)
- *Ich habe keinen Bock mehr!* (= *Ich habe keine Lust mehr!*) – Мені не хочеться / у мене більше немає бажання!
- *Hast du ein bisschen Knete / Moos / Kohle für mich?* (= *Hast du ein bisschen Geld für mich?*) – У тебе є для мене трохи бабла / зелених (грошей)? Якщо перекладати дослівно, то вийде забавно >>> *Knete* = пластилін / *Moos* = мох, зелень / *die Kohle* = вугілля
- *Hier ist tote Hose!* (= *Hier ist nichts los, es ist uninteressant.*) – Нудьгатур! Нічого цікавого тут!

Молодіжна мова дуже яскрава, на це вказує, що багато слів набувають інших значень. Так, наприклад, дієслово німецької літературної мови «*blicken*» має кілька видів прийменникових керувань («*zur Seite blicken*») і адвербіальне доповнення («*freundlich blicken*»). У промові ж підростаючого покоління це дієслово набуває нового значення *rozumitu* («*Ich blick's schonlange nicht mehr*») і стає перехідним, тобто може мати додаток у знахідному відмінку, як в даному випадку частка «*s'*» – скорочення від «*das*». Ми спостерігаємо присвоєння нового не тільки лексичного, а й граматичного значення.

За наявності загального ядра жаргонної лексики, відомого всім носіям мови і активно ними застосовуваного, є слова, знайомі тільки частині людей і нерідко навіть

чисельно дуже невеликі. Причому сприйняття грає в даному випадку велику роль. Наприклад, кільком німцям слова *muggen*, *dümpeln*, *wuseln* були невідомі, тоді як в газетному тексті вони не викликали непорозуміння: *Er hat Journalisten betreut, für die Zeitung Dynamo-Sport gemuggt, für den BFC fotografiert. Viel zu tun war nicht. Er rauchte, trank Cola, dümpelte und aß. Frau P. wuselt durch die Wohnung, macht uns Kaffee, holt den dreijährigen Robert von der Toilette ab.*

Підсумовуючи, необхідно відзначити, що вивчення сленгу німецької молоді набуває зростаючої актуальності в умовах розширення міжнародних контактів, допомагає студентам краще уявити особливості і своєрідність національної картини світу, зрозуміти національно-специфічні особливості менталітету німецької молоді. Розуміння і знання сленгу долучає учнів до природного мовного середовища, сприяє розвитку їх комунікативної компетенції, являє собою унікальну можливість для включення учнів в активний діалог культур. Незнання ж сленгу веде при здійсненні акту міжкультурної комунікації до різного роду курйозів і мовних помилок, комунікативних «збоїв», попередженням яких необхідно приділити особливу увагу. На даний момент активний словник сленгу німецької мови нараховує близько півтори тисячі позицій.

Список використаних джерел:

1. Greenough J.B., Kittredge G.L. Words and their ways in English speech / J.B. Greenough, G.L. Kittredge. – New York: The Macmillan Company; London: Macmillan & Co., ltd. – 441 p.
2. Ehmann H. Jugendsprache und Dialekt. Regionalismen im Sprachgebrauch von Jugendlichen / H. Ehmann. – Opladen: VS Verlag für Sozialwissenschaften; Auflage, 1992. – 256 S.
3. Pfitzner J. Der Anglizismus im Deutschen. Ein Beitrag zur Bestimmung seiner stilistischen Funktion in der heutigen Presse. Stuttgart: Nimeyer, 1978. – 237 S.

Musaieva K. B.

Student

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Chernivtsi, Ukraine

TEACHING CREATIVE WRITING SENIOR SECONDARY SCHOOL STUDENTS

English creative writing in senior secondary school presupposes efficient use of the foreign language in order to originate a creative product. Any creative work has both a pragmatic and aesthetic intention – creative output via writing is a clear and unique realization of the worldview as well as the students' inner world. Accordingly, while teaching creative writing to senior secondary school students the main emphasis must be put on the product of a narrative outcome rather than on the development of writing as a productive skill. Creative writing as a consequence of creative thinking helps learners in 'elaborating or developing useful skills of observation, brainstorming solutions, analysis, and synthesis' [1, p. 178].

We consider that all these intellectual faculties are associated with thinking, knowing, remembering and the representation of them in forms of ideas, thoughts, memories, and dreams can represent different types of cognitive process.

It is obvious that English literature studies and creative writing are closely connected as it is proved by P. Dawson [5, p. 128] and by D. Disney [3, p. 9]. To explore this relationship and investigate how it operates in the process of teaching creative writing to senior secondary school students are the key questions of the given research. On the one hand, abundant literary works are considered to be major «resources to provide linguistic input and, on the other hand, they stimulate students' writing skill development» [6, p. 356].

Creative writing class plans and activities should incorporate a variety of instructional methods to «encourage students to practice and perfect writing as a form of their artistic expression» [4, p. 164]. However, David Morley (2007) states that creative writing is «predominantly based on fantasy and presupposes usage of fiction, and the outcomes are directly proportional to the level of students' imaginative abilities» [4, pp. 17-20]. He suggests that creative writing requires fictional elements contributing to create stories. Undoubtedly, learners employing such cognitive process as imagination as an inexhaustible supply of ideas are at advantage to arrive at as varied and peculiar decisions as possible.

In our opinion, creative writing allows learners to observe things that were invisible or inaccessible before and to further reflect them in their writings. Accordingly, creative writing is a way to widen students' horizons and one of the approaches to perceive the worldview in a new way.

The use of creative writing implicates certain changes in the perspective of writing as a cognitive skill employed in the classroom. It presupposes that creative writing is first and foremost focused on inventing original stories based multiple resources that allows students to structure a narrative story. Whereas Díaz views creative writing from the perspective of the necessity to «satisfy the demands of the classroom activities following no rigid written pattern» i. e., learners are able to use the language to transmit a message not necessarily following grammar rules [2, p. 55].

We believe that teaching creative writing is beneficial as students concentrate on the essence of the outcome rather than on its accuracy that makes them feel comfortable during the writing process. In fact, creative writing, as a result of creative thinking, helps learners elaborate or develop skills of observation, attention, parallel projection, analyzing, and synthesizing. Moreover it allows students to practice different genres while producing a creative text as flash fiction writing, memoirs writing, and blogs and columns writing.

The description of the study.

The subject of this study is the senior secondary school students aged 14-15. The experiment was held in the English literature class (10A and 10B Forms, Gymnasium № 7, Chernivtsi. September-October 2017). The sample of the experiment is 44 students' creative texts (short stories). The participants can be characterized as friendly, broad-minded, determined and competitive teenagers. Their reading preferences: fiction (64%), science fiction (20%) and fantasy (16%).

Defining the methodologies.

Two methodologies are compared and evaluated in the process of teaching creative writing: the «Snowflake» elaborated by Randy Ingermanson, an American professor of Fiction Writing and novelist, and the «Kite» introduced by the authors. Our hypothesis is that the latter must be more effective, favourable, and fruitful for learners making their first steps in creative writing. Randy Ingermanson introduced his algorithm of writing a story called «Snowflake» that includes 10 steps.

Step 1: Take some time to write a one-sentence summary of your short story.

Step 2: Expand that sentence to a full paragraph describing the story setup, major disasters.

Step 3: Providing connections for the storylines of each of your characters.

Step 4: Creation of a large-scale structure of the story.

Step 5: Description of each major character and other important characters.

Step 6: Expanding the plot synopsis, figuring out the high-level logic of the story and making strategic decisions.

Step 7: Detailing full-fledged character charts.

Step 8: Providing the story with a scene or scenes.

Step 9: Expanding a description of the scene to a multi-paragraph description. Putting the dialogues, essential conflicts of the scenes.

Step 10: Drafting the story [20].

The «Kite» algorithm presupposes the next preparation work and 4 structure steps to teaching creative writing:

1. Prepare a place for your comfortable writing.

Students are at liberty to provide their working place with any necessary things or objects to feel comfortable and relaxed while writing process: their lucky charms, favourite pens (or they can write with a pencil), notebooks, Post-its, their mobile phones, laptop (some students prefer typing), chocolate bars, even a cup of coffee or tea if they wish.

2. The students of two tenth classes were offered to watch mute videos that would inspire them to reflect their own thoughts in the form of creative work:

a) PARIS – Travel Video Montage [2:28] (2014);

b) Welcome to Chicago [DJI PHANTOM 4 DRONE] [2:46] (2016).

3. Then the students were asked to choose a topic to develop among the list

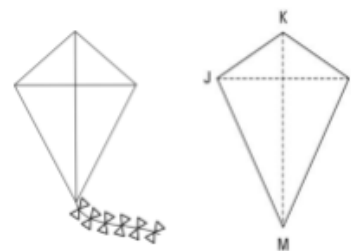
Music	Sport	Feminism
Parties	Travelling	Social networks
Films	Studies abroad	Modern technology
Shopping	Education	Blogging

4. Presenting the criteria for creative products assessment.

5. Presenting the «Kite» algorithm for students to follow while writing.

Creativity	40%
Structure: Exposition Complication Climax Reversal Dénouement	20%
Adherence to Topic	10%
Grammar	10%
Length (250-350 words)	10%
«Wow!» factor	10%
TOTAL:	100%

The angles of the kite represent each step of the algorithm that depend on each other and affect the whole picture of the story. Senior secondary school students were offered to write flash fiction (short story writing).

1. Setting sentence (no characters, no conflicts). Setting creation is a starting point and the basis for your characters to be introduced; while writing it you are already thinking of the first person who would suit the conditions you are describing.

2. Characters introduction (full paragraph writing). The story may include a few, several or many characters, but on this stage each of them is presented separately in their independent situation that is quite challenging. However, writers have no restrictions to introduce any characters to their story.

3. Main conflict(s) presentation (crisis): Man vs man; Man vs nature; Man vs himself; Man vs society.

There is a conflict that unites the personalities and makes them seek the solution.

4. Exodus (resolution). The descending point of the story and final scenes are described at this stage.

6. Post-writing process included evaluation of the creative outcomes by the teacher and peer-assessment according to the criteria above.

7. Finally, best creative works were defined on the contest that was followed by discussion.

The results of the research are presented in the summative scale below.

Criterion	«Snowflake»	«Kite»
Creativity	23%	30%
Structure	16%	18%
Adherence to Topic	10%	10%
Grammar	8%	8%
Length	7%	10%
«Wow!» factor	6%	10%
The efficiency according to the all criteria	70%	86%

Results and Discussion

While the experiment two methodologies were evaluated according to the six criteria of creative writing and the drawbacks and benefits of them were defined.

According to the outcomes of the research it can be proved that the initiated the «Kite» algorithm is competitive in comparison to other and also advantageous and more effective for beginners in creative writing. As it presupposes the gradual development of a story starting with a setting, leading to characters including, the main conflicts presentation and resolution. The four steps guide students and direct them to avoid writer's block at the initial stage of short story writing. The efficiency of the senior secondary school students' results according to

the model, the «Kite» algorithm, is 16% higher than R. Ingermanson's methodology, the proportion of two algorithms implementation is 86% to 70% respectively.

Concerning the drawbacks of most students is the difficulty to express their own ideas on the initial stage of a story development. This is the reason why the majority of the learners tried to follow some stereotypical or familiar conflicts/complexes/resolutions included into their short stories. 57% of students' texts often lacked originality and creativity.

The given approach shows an unanticipated efficiency: students experimented with lexical units applying their own life experience and imagination as basic sources of cognition and demonstrated the willingness and engagement into creative writing process.

References:

1. Carter R. Applied Methodology: Language and Creativity: The Art of Common Talk (Routledge Linguistics Classics) / R. Carter. – London: Routledge, 2004. – 270.
2. Díaz M. Metodología en segundo lengua: Elogio de la escritura creativa en la clase de ELE. Oigia, revista electrónica de estudios hispánicos // Madrid Revista Electrónica de Estudios Hispánicos. – 2008. № 4. – P. 47-58.
3. Disney D. Linguistic Approaches to Literature: Introduction. Exploring second language creative writing beyond Bible // Amsterdam Inquiry-based Teaching in Second and Foreign Language Pedagogy. – 2014. – P. 1-10.
4. Morley D. Writing Fiction: Creative and Critical Approaches: The Cambridge Introduction to Creative Writing. / D. H. Morley. London: Cambridge University press, 2007. – 190.
5. Creative Writing and the New Humanities Paul Dawson, – 2005. https://books.google.com.ua/books/about/Creative_Writing_and_the_New_Humanities.html?id=r2N NKUIOAXUC&redir_esc=y.
6. Critical Thinking: A Literature Review Research Report Emily R. Lai, 2011. <http://images.pearsonassessments.com/images/tmrs/CriticalThinkingReviewFINA>.

Нагорна О. М.
студентка

Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЙНОГО РОЗРІЗНЕННЯ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ У АНГЛОМОВНОМУ МАС-МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Створення нових слів та понять в англійській мові є важливим етапом у розвитку мови, особливо у ХХІ ст., коли наука, техніка та суспільні відносини неухильно розвиваються. Важливим фактором є те, що англійська мова має статус інтернаціональної мови, якою говорять 1,5 млн. людей, тому її розвиток та словесне збагачення відбувається швидше, порівняно з іншими мовами світу [18]. Мас-медійний простір є одним зі шляхів збагачення мови, адже у статтях журналів та газет okazionalni slova розглядаються як засіб експресії свого внутрішнього світу кожного окремого автора, його емоції, почуття, переживання ставлення до окремої висвітленої ситуації.

Метою публікації є аналіз класифікаційних та функціональних особливостей okazionalni slova на матеріалі статей англomovnoї преси.

Проблема виникнення та функціонування okazіоналізмів є однією з найбільш значимих лінгвістичних проблем, яка вважається однією з основних питань вивчення багатьох вітчизняних та закордонних лінгвістів, таких як Г. М. Вокальчук, А. Г. Ликов, Д. Крістал, П. Хохенхаус та інші

Okazіональне слово розглядається як «новотвір, реалізація симантики якого відбувається в мікро-, макро- контексті» [2, с. 45]; як «мовна експресивна одиниця, що володіє властивостями неповторюваності, ненормативності, факультативності та словотворчої репрезентативності» [3, с. 36]; як «лінгвістична форма, яку автор свідомо винаходить або випадково вживає лише в одному випадку» [7, с. 180]; та як «утворення, домінантною характеристикою якого є залежність від контексту, відхилення від вже загальних словотворчих правил, і в першу чергу, відсутність у лексиці» [12, с. 23].

Проаналізувавши роботи українських та зарубіжних вчених (Г. М. Вокальчук, А. Г. Ликов, Л. Бауер), ми прийшли до висновку, що основними функціональними особливостями okazіональних слів є наступні:

- 1) номінативність, характерною є при створенні нового поняття чи певної характеристики об'єкта;
- 2) обслуговування мінімального, приватного контексту чи мовленнєвої ситуації;
- 3) експресивність, здатність передавати емотивний стан автора, його бачення ситуації;
- 4) факультативність, необов'язковість вживання слів, що можуть бути замінені на уже існуючі слова, словосполучення слів чи більші структурні одиниці, такі як речення;
- 5) одноразовість та єдність вживання, тому що ці слова не претендують на те, щоб закріпитися в мові, увійти до загального вжитку;
- 6) відхилення від вже загальних словотвірних правил.

Беручи до уваги те, що для медіа текстів характерними є переконливість, інформативність, політична направленість, вплив на свідомість, або формування суспільної думки виділяють також наступні функціональні особливості появи okazіональних слів у мас-медійному дискурсі:

- 1) зацікавлення, привернення уваги читача до статті;
- 2) оцінні позначення ставлення автора до вже нових, чи уже відомих соціальних, політичних понять, вказуючи на ще невідомі особливості чи характеристики [4].

Okazіоналізми стали об'єктом наукових досліджень. Науковці сперечаються щодо класифікації okazіональних слів, а саме: які слова слід називати словами okazіоналізмами і чи переросте це слово у неологізм, чи зникне та ніколи не буде частиною загального вжитку.

З поміж великої кількості різноманітних класифікацій okazіоналізмів, ми у своїй доповіді будемо користуватися уже признаними та відомими класифікаціями Н. Г. Бабенко, яка окреслює 3 ступені okazіональності [1, с. 84] та, відповідно до типологічної класифікації Г. М. Вокальчук, яка виділяє 7 видів okazіональних слів: фонетичні, граматичні, лексичні, семантичні (або неосемантизми), графосемантизми, okazіональні словосполучення чи квазіномінації [2, с. 53].

Наведемо приклади проаналізованих нами okazіоналізмів зі статей англomовних газет та журналів *BBC News*, *The Cut*, *The New York Times*, *The Guardian*, *The Telegraph*, *The Independent*, *The New Yorker*, *The Washington Post* та інші за 2015–2017 роки у сфе-

рах новітніх технологій та суспільного життя, користуючись вищезгаданою класифікацією:

I. Відповідно до ступенів okazіональності Н. Г. Бабенко [2] виділяє: а) okazіоналізми першого ступеню: *oven-ready* (придатний до використання або реалізації відразу) [15]; б) другого ступеню: *bookalike* (обкладинка книги, яка дуже схожа на іншу) [9], *check-box fiction* (художня література, яка включає певні елементи історії, особливо ті, які пов'язані з расою, статтю або сексуальною орієнтацією персонажів, символічністю) в) третього ступеню: *FOGO* (страх вийти, особливо якщо хтось втомився від попереднього спілкування) [11], *Stepford app* (ком'ютерна програма з стереотипним або бездумним дизайном) [16].

II. Відповідно до типології okazіоналізмів, була проаналізована класифікація Г. М. Вокальчук [2, с. 53], наступні види зустрічались найчастіше:

а) лексичні (словотворчі) okazіоналізми: *musco-net* (симбіотична мережа зв'язків між корінням дерев і грибами, які дозволяють деревам ділитися поживними речовинами) [14], *racsecation* (поїздка, яка поєднує в собі участь в гонці, наприклад, марафон або триатлон, і відпустку) [15], *datakinesis* (зміна фізичного об'єкта або системи у відповідь на віртуальну команду або дію) [8], *zucker* (згадувати або надавати настройки конфіденційності таким чином, щоб підривати конфіденційність іншої людини), *permalescent* (дорослий, який, мабуть, так і залишиться емоційно чи інтелектуально незрілим) [6], *hatfishing* (обманювати потенційного партнера для знайомств, надівши капелюх, щоб приховати обличчя) [11], *gloatrage* (тріумфальне задоволення тим, що поведінка людини також погана, як і очікувалося) [21]; *fearonomics* (негативний вплив страху і занепокоєння на економічну діяльність; використання страху для продажу продуктів і послуг) [10];

б) граматичні (морфологічні) okazіоналізми: *Airbnb-able* (про кімнату, будинок або квартиру: якості якої роблять її привабливою для оренди на сайті Airbnb) [14], *saunification* (перетворення певної території в навколишнє середовище, схоже на сауну) [20];

в) okazіональні словосполучення або квазіномінації: *witness tree* (дуже старе дерево, особливо таке, що було присутнє при одній або декількох важливих історичних подіях) [19], *avocado hand* (серйозна травма руки, викликана неправильним використанням ножа для нарізки авокадо) [5], *ambient snacking* (Закуси, які можна зберігати і подавати при кімнатній температурі) [17].

Таким чином, проаналізувавши основні функціональні характеристики okazіональних слів у мас-медійних, можемо зробити висновок, що функціональними особливостями наведених прикладів okazіоналізмів у англомовній пресі є оцінна, експресивна та номінативна. Користуючись відомими класифікаціями на даному етапі роботи можна визначити, що основна частина okazіоналізмів – це лексичні (словотворчі) okazіоналізми 2 ступеню okazіональності.

Список використаних джерел:

1. Бабенко Н. Г. Окказиональное в художественном тексте / Н. Г. Бабенко. – Калининград: Калинингр. ун-т, 1997. – 84 с.
2. Вокальчук Г. М. Авторський неологізм в українській поезії ХХ століття (лексикографічний аспект) / за ред. А. П. Грищенка: [монографія] / Г. М. Вокальчук. – Рівне: Науково-видавничий центр «Перспектива», 2004. – 524.
3. Лыков А.Г. Современная русская лексикология (русское окказиональное слово) / А.Г. Лыков. – Москва: Высшая школа, 1976. – 120 с.

4. Стишов О. Оказіоналізми у мові сучасних мас-медіа [Електронний ресурс] / О. Стишов. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://kulturamovyu.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine59-16.pdf>.
5. «Avocado hand»: The serious injury caused by brunch fruit’s popularity [Електронний ресурс] // The Independent. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.independent.co.uk/life-style/health-and-families/avocado-hand-injury-serious-brunch-popularity-fruit-hospital-a7727811.html>.
6. Collective living’s fine for students but for everybody else it stinks [Електронний ресурс] // The Guardian. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/apr/28/collective-living-students-london-housing-crisis>.
7. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language / D. Crystal. – Cambridge: CUP, 2003. – 499 p.
8. Datakinesis? IoT Makes The Threat Real [Електронний ресурс] // The Security Ledger. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://securityledger.com/2015/02/datakinesis-iot-makes-the-threat-real/>.
9. Don’t Be A Book-Alike [Електронний ресурс] // Writers & Artists. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.writersandartists.co.uk/2015/08/don-t-be-a-book-a-like>.
10. Event: Pandemonium – Risk Factors for Future Pandemics [Електронний ресурс] // Global Public Policy Initiative. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gppi.net/issue-areas/rising-powers-global-governance/ggf2027-global-health/>.
11. FOGO Is the New FOM, If You’ve Never Seen the Top of Your Tinder Date’s Head [Електронний ресурс] // The Cut. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.thecut.com>.
12. Hohenhaus P. How to do (even more) things with nonce words (other than naming). / P. Hohenhaus // Lexical creativity / P. Hohenhaus. – Amsterdam: Benjamins, 2007. – (4). – (2). – С. 15-38.
13. How the Hugos Crashed [Електронний ресурс] // Google Plus. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://plus.google.com/+KenBurnside/posts>.
14. Is the Gig Economy Working? The Secrets of the Wood Wide Web [Електронний ресурс] // The New Yorker. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.newyorker.com/magazine/2017/05/15/is-the-gig-economy-working>.
15. Is the web full of nasty tricks? Councils shake-up could save £650m, Andrews says [Електронний ресурс] // BBC News. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.bbc.com/news>.
16. Is the Why Do I Have to Call This App ‘Julie’? [Електронний ресурс] // The New York Times. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nytimes.com/2015/12/20/opinion/sunday/why-do-i-have-to-call-this-app-julie.html>.
17. Sainsbury’s «£3 meal deal» change prompts fury among customers [Електронний ресурс] // The Telegraph. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/09/06/changes-to-sainsburys-3-meal-deal-prompt-fury-among-customers/>.
18. The most spoken languages worldwide (speakers and native speaker in millions) [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.statista.com/statistics/266808/the-most-spoken-languages-worldwide/>.
19. This gardener is working to preserve George Washington’s last surviving trees [Електронний ресурс] // The Washington Post. – 2017. – Режим доступу до ресурсу:

https://www.washingtonpost.com/lifestyle/home/this-gardener-is-working-to-preserve-george-washingtons-last-surviving-trees/2017/02/17/13b0ba60-f241-11e6-b9c9-e83fce42fb61_story.html?utm_term=.abdd7257fd9a.

20. Warmer... Warmer... Warmest? 2015 in Climate Change [Електронний ресурс] // CityLab. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.citylab.com/environment/2015/12/2015-climate-change-weather-warming-paris-flood-hurricane-wildfire/420687/>.
21. Why the Fourth Estate Is Crumbling [Електронний ресурс] // The Market Mogul. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://themarketmogul.com/fourth-estate-crumbling/>.

Рогалевич В. А.

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна

ОНОМАСТИЧНИЙ ПРОСТІР ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Як відомо, власні імена протягом кількох десятиліть є об'єктом різнобічного дослідження лінгвістів. Виходячи з того, що ім'я є чимось більшим, ніж просто ярлик, всі лінгвістичні теорії, пов'язані з його вивченням, якомога повніше зверталися до його сторін. Так, ім'я постає як іменник, частина мови. По-друге, ім'я розглядається як реалізація мовних моделей. По-третє, ім'я є елементом ідентифікації і класифікації. По-четверте, ім'я слугує зв'язком в текстах. По-п'яте, ім'я має сторону безіменності, тобто воно може не утримувати образу в собі, а то й взагалі може замовчуватися, приховуватися. Ім'я не є за своєю структурою чимось простим та однозначним.

Онімна лексика становить собою окрему сукупність у лінгвістичному просторі. Цю сукупність Суперанська А. В. називає «ономастичним континуумом» і вважає що ономастичний континуум характеризується найтіснішим взаємозв'язком різнотипних власних імен та розвивається, як і всі явища нашої дійсності, в просторі, в часі. Крім параметрів, властивих усім явищам дійсності, він «характеризується ще й культурною неперервністю, тобто особливим зв'язком імен, створених людьми різних країн і культур» [1, с. 9].

Ономастичний простір художнього твору формують імена людей – антропоніми (*Jack, John, Mary*), географічні назви – топоніми (*London, Wales*), до яких належать назви водних об'єктів – гідроніми (*Avon, Thames*), клички тварин – зооніми (*Charlie, Tom*) і т. д.

Разом з тим, слід розрізнити поняття ономастичний простір та ономастичне поле. За визначенням В. І. Супруна, ономастичний простір – це сукупність власних назв, яка зберігає своє значення в будь-яких умовах. Ономастичне поле передбачає наявність системно-структурних відносин і зв'язків, виступає як упорядкована сукупність власних назв [2].

Необхідно врахувати той факт, що дуже часто важливу роль у відтворенні авторської картини світу грають не антропоніми, а так звані мікротопоніми, які виникають і функціонують в народній мові, а їх призначенням є найменування природних ландшафтних об'єктів в околицях населеного пункту. Вони конкретні, зазвичай прості за структурою, співвідносяться зі словами літературної мови.

Антропонімна система творів художньої літератури складається з різних шарів, проте всіх їх об'єднує одна основа – розкриття теми та ідеї твору. Спираючись на роль антропонімів в розкритті ідеї художнього тексту, їх можна розглянути в двох аспектах:

1. Імена літературних персонажів, які безпосередньо беруть участь в подіях, що зображуються. Вони, в свою чергу, поділяються на а) імена головних героїв та б) імена епізодичних персонажів.

2. Антропоніми, що вживаються поза сюжетом твору і утворюють його художньо-поетичну основу. Це імена історичних особистостей та імена релігійно-міфологічного характеру.

Імена головних героїв утворюють ядро всього використаного в текстах ономастичного матеріалу. Імена епізодичних персонажів формують «довколаядерний» простір тексту. Відповідно, антропоніми, що вживаються поза сюжетом твору, представляють периферію ономастичного простору художнього тексту.

При виборі імен головних героїв письменники керуються реаліями того періоду, який вони зображують у своїх творах. Йдеться про відповідність обраних імен антропонімічної системи зображуваного часу та врахування всіх його культурно-історичних особливостей. Цей пласт імен характеризується фонетичною, семантичною і поетичною вмотивованістю. Кожне ім'я головного персонажа характеризується як індивідуальний, оригінальний засіб і створенні художнього образу.

Пласт імен епізодичних персонажів становить понад 90% всієї антропонімічної системи творів. Головна особливість імен другорядних персонажів полягає в тому, що вони характеризуються культурно-історичною мотивацією. Іншими словами, при виборі імен цієї групи письменники в першу чергу керуються такими параметрами, як національність, соціальний статус, походження героїв, епоха, в якій вони живуть. Саме тому в кожному творі спостерігається використання таких антропонімів, які найбільше відповідають зображуваному періоду, здатні відобразити не тільки національний, але часто і територіальний колорит. В антропонімічній системі того або іншого періоду бувають свої особливості, що відбиваються в генетичному складі, структурі омонімів. Але всі ці нюанси повною мірою проявляються саме в іменах епізодичних персонажів.

Група антропонімів, що вживаються поза сюжетом твору, створює художньо-поетичний пласт творів, вони безпосередньо беруть участь у створенні стилістичних фігур і поетичних прийомів. Як правило, даний пласт антропонімів вживається для створення символічних образів. Релігійно-міфологічні, літературні антропоніми посідають особливе місце в антропонімічній системі творів. Їх основна роль – передача думки в оригінальній формі, відображення національного менталітету, етнографічних особливостей. Вони використовуються як засіб посилення емоційної образності оповідання.

Отже, можна зробити висновок, що антропонімічний пласт художніх текстів може бути розглянуто в плані цілісного ономастичного простору. Як ядро цього простору виступають імена головних героїв, які несуть основне ідеологічне наванта-

ження. Простір заповнюють імена епізодичних персонажів, безпосередньо пов'язані з менталітетом і культурно-історичними особливостями зображуваного періоду. Периферію ж цього ономастичного простору утворюють антропоніми, які використовуються поза сюжетом творів, але безпосередньо беруть участь у створенні стилістичних фігур і поетичних прийомів.

Отже, ономастичний простір художнього твору виконує не лише важливу структурну функцію, а й несе в собі різнобічну лінгвістичну і екстралінгвістичну інформацію. Ономастичний простір характеризує авторську індивідуальність письменника та рівень його майстерності.

Список використаних джерел:

1. Суперанская А.В. Что такое топонимика? / А.В. Суперанская. – М.: Наука, 1985. – 177 с.
2. Супрун В.И. Проблемы выявления онимической семантики [Електроний ресурс] / В.И. Супрун, Г.Б. Мадиева. – Режим доступу: <http://repository.kaznu.kz/bitstream/handle/123456789/4076/109-213-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Слічна В. М.
*асистент кафедри іноземних мов
математичних факультетів*

Інститут філології Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

КАТЕГОРІЯ РОДУ ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

В лінгвістичній літературі категорія роду іменників в німецькій мові досліджена з різних точок зору. Існують багато монографій та окремих статей, присвячених питанням походження категорії роду, структурі цієї категорії, зв'язку категорії роду з категорією істот та неістот, засобам вираження граматичного роду, родоваріантним формам (Грім Я., Бругман К., Нікішин А. С., Маньков А. Є. та ін.). Окремі сторони даної граматичної категорії розглядалися в числі інших проблем граматики (Шмідт В., Бругман К. та Дельбрюк Б., Кресс Б.). Метою нашої роботи є встановлення співвідношення між граматичним родом іменника та його значенням, дане питання є малодослідженим, оскільки вже в самий ранній засвідчений період індоевропейської прамови, категорія роду є не тільки повністю сформованою, але й десемантизованою категорією. Деякі науковці, такі як А. Мейє, В. В. Левицький та А. Є. Маньков пов'язують приналежність іменників до того чи іншого роду з попереднім поділом на класи істот та неістот, з класу істот утворилися іменники чоловічого та жіночого роду, а клас неістот став підґрунтям для виникнення іменників середнього роду, той факт, що деякі неістоти належали до чоловічого або жіночого роду вчені пов'язують з давнім міфологічним світосприйняттям людини [3, с. 8]. В. В. Віноградов, О. О. Потєбня вважають, що семантичний зв'язок між родом та його значенням повністю втрачений [1, с. 66]. Тому завдання нашої роботи полягає у дослідженні зміни ролі категорії роду протягом історичного розвитку німецької мови та в аналізі

історичних змін родової приналежності іменників. Об'єктом дослідження є особливості вираження категорії роду протягом трьох періодів існування німецької мови, предметом дослідження є зміни у маркерах вираження категорії роду, що виникли внаслідок перебудови словозмінної системи. Матеріалом дослідження є наукові праці українських, радянських та німецьких вчених.

У переважній більшості іменників, що не позначають людей і тварин, форма роду здається невмотивованою, незмістовною, вона здається пережитком давніх епох, залишками іншого мовного устрою, коли при поділі іменників на граматичні класи відображалася властива тій стадії мислення класифікація речей, осіб та явищ [1; с. 66].

Поняття граматичного роду з самого початку не мало нічого спільного зі статтю, дані два поняття не співпадають і в наш час (*das Männchen, das Mädchen, das Weib*).

Бругман К. вважає ймовірним, що відправною точкою розвитку граматичного роду були відомі факти, пов'язані із розвитком скотарства серед ранніх індоєвропейців [7, с. 108]. Найчисленніший тип індоєвропейських іменників з основами на –o– мав в давні часи переважно чоловічий рід. Але на початку розвитку індоєвропейської прамови він не позначав виключно людей, тварин чоловічої статі або неістот, що мали чоловічий рід за метафоричною персоніфікацією [4, с. 244]. Наприклад, і.-є. *ekwos* «кінь», *wiqos* «вовк» позначали не обов'язково самців, вони вказували на певного представника виду. Відповідні основи на –a– (**ekwa*, **wiqa*) мали родові або збірне значення: вони позначали вид «кінь», «вовк» або групу коней та вовків (нім. *das Gestüt, das Rudel*) [4, с. 244]. З виникненням сільського господарства загальний вид свійських тварин був представлений твариною жіночого роду, тоді як самець (кінь, віл, півень) постає як окрема тварина. Наприклад, і.-є. **ekwos* «худоба» у германських мовах використовувалось для позначення тварин жіночої статі (нім. *die Kuh*) [4, с. 244].

Вже в індоєвропейській, загальногерманській прамові та давньогерманських мовах чітко розрізняються три граматичні роди: чоловічий, жіночий та середній. Для даних періодів характерним є розподіл іменників за словотворчими основами. Важко сказати з впевненістю, який характер мало співвідношення роду та основи у найдавнішу епоху розвитку індоєвропейської прамови. Але не підлягає сумніву, що ще в епоху індоєвропейської мовної спільності спостерігалось тяжіння певних основ до того чи іншого граматичного роду [5, с. 136].

У загальногерманський період можна вже прослідкувати чітку диференціацію основ за іменниками певного роду, починаючи з самих ранніх пам'яток. Так, основи на -n- чітко розрізняються за родами: основи на –on– закріплюються за чоловічим родом, основи на -an- та -in- – за жіночим родом, до основ на -a– (і.-є. -o-) належать іменники чоловічого і середнього роду, а до основ на -o– іменники жіночого роду. Основи на –s– містять лише іменники середнього роду. На думку Е. Прокоша, всі інші типи основ у загальногерманській прамові у родовому відношенні не були диференційовані [4, с. 245].

Існує гіпотеза про походження словотворчих основ від самостіних лексичних одиниць: іменники, що належали до тієї чи іншої основи були семантично об'єднаними [2, с. 22]. Але з усіх словотворчих основ, що може слугувати підтвердженням даної гіпотези, лише основи на -r– у давньогерманських мовах зберегли свій колишній семантичний зміст – родинні зв'язки, наприклад, д.-в.-н. *fater, muoter, brooder, tohter, swester*.

Слід зазначити, що не всі основи були продуктивними, деякі були малочисельними, деякі зникали. Із близько 20 основ індоєвропейської та загальногерманської прамови у давньоверхньонімецькій мові збереглися лише 9 основ – на нашу думку це свідчить про руйнування вже в даний період давньої словозмінної системи – на голосний (на -a-, -o-, -i-, -u-), на приголосний (на -n-, -r-, -s-, -nd-) та кореневі основи. Приналежність іменників до того чи іншого роду до певної словотворчої основи можна відобразити за допомогою такої таблиці:

Словотворчі основи	-a- (і.-є. -o-)	-o- (і.-є. -a-)	-i-	-u-	-n-	-r-	-s-	-nd-	Кореневі основи
Чоловічий рід	+		+	+	+	+		+	+
Жіночий рід		+	+	+	+	+			+
Середній рід	+			+	+		+		

Отже, до основи на -a- належали іменники чоловічого (*tag, berg*) та середнього роду (*wort, jar*), до основи на -o- – іменники жіночого роду (*erda*) до основ на -i-, -r- та кореневих основ – іменники чоловічого та жіночого роду (*gast, kraft, muoter, naht*), до основи на -s- – іменники середнього роду (*lamb, kalb*), до основи на -nd- – чоловічого роду (*friunt, heilant*) та до основ на -u- та -n- – іменники всіх трьох родів (*wilwa, augo, tuggo*). Слід зазначити, що показник роду, числа та відмінку був зосереджений на одному маркері, а саме на словотворчій основі, розподіл іменників за основами та розподіл іменників за родами співіснували, і один з них не замінював інший, окремих показників родової приналежності іменників не існувало, був втрачений зв'язок між поняттєвою категорією статі та категорією граматичного роду.

У давньоверхньонімецькій та у середньоверхньонімецькій періоди відбувається руйнування давньої словозмінної системи та остаточне зникнення словотворчих основ. Причинами даного явища деякі науковці (Левицький В. В., Гухман М. М.) вважають зміну типу індоєвропейського наголосу, в результаті чого флексії стають ненаголошеними, відбувається редукція та уніфікація закінчень іменників, проникнення закінчень одних основ в парадигми інших. Найбільший вплив на інші основи здійснили основи на -a- та на -n-. Наприклад, майже всі іменники, що належали до основ на -s-, поступово перебудували свою парадигму за зразком основ на -a- [2, с. 43-49]. У свою чергу, відбулося переосмислення категорії роду і як наслідок – виникнення нових показників для її позначення. Так, трьохморфемна будова слова змінилася на двоморфемну, виникли три нові типи відмінювання: сильна, слабка та жіноча відміни, головною морфологічною ознакою іменника стає не його словотворча основа, а рід, показником роду стає артикль, саме за граматичним родом визначається відміна і тип відмінювання іменника, а також утворення множини іменника, але разом з тим, виникають окремі маркери для позначення роду, числа та відмінку (наприклад, *der Wald/die Wälder/den Wäldern*, артикль вказує на рід, показник -er на множину, -n- на давальний відмінок множини). Для визначення роду іменника з'явилися нові принципи. В сучасній німецькій мові рід визначається за структурою (формою) або за значенням слова. Наприклад, за значенням до чоловічого роду належать іменники, що позначають осіб та тварин чоловічої статі (*der Mann, der König*), дні, місяці, пори року та сторони світу (*der Mittwoch, der April, der Sommer, der Süden*), вітри та опади (*der Föhn, der Schnee*), назви каміння, мінералів, назви гір (*der Basalt, der Kalk, der Harz*) та ін., а за структурою до чоловічого роду нале-

жать п'ять іменників на -ee (*der Kaffee, der Tee, der Klee, der Schnee, der See*), безсуфіксальні іменники дієслівного походження (*der Tanz, der Schritt*), іменники з суфіксами -er, -el, -ling, -ips, -ich, -ig, -and, -ant, -ast, -iker та ін. (*der Lehrer, der Schmetterling, der Schlips, der Zwilling, der Teppich, der Doktorand, der Aspirant, der Fantast*) [8, с. 198-201].

Висновки та перспективи дослідження. Як показало наше дослідження, категорія роду змінила своє значення, стала класифікаційною замість словотворчих основ, це викликало зміну граматичного роду іменників. Встановлення причин даних змін та коливання роду є перспективою нашого подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Виноградов В.В. Русский язык. Грамматическое учение о слове / Виктор Владимирович Виноградов. – М.; Л.: Учпедгиз, 1947. – 784 с.
2. Левицкий В.В. Основы сравнительной морфологии германских языков / Виктор Васильевич Левицкий. – Черновцы: Рута, 2004. – 127 с.
3. Маньков А.Е. Происхождение и эволюция категории рода в индоевропейских языках: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец.10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / А.Е. Маньков. – М., 2004. – 23 с.
4. Прокош Э. Сравнительная грамматика германских языков / Эдвард Прокош. – М.: Издательство иностранной литературы, 1954. – 379 с.
5. Сравнительная грамматика германских языков / [Гухман М.М., Жирмунский В.М., Макаев, Э.А., Ярцева В.Н.]. – М.: Издательство Академии Наук СССР, 1963. – 455 с. – (т. 3).
6. Ammon U. Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz. Das Problem der nationalen Varietäten / Ulrich Ammon. – Berlin, New York: de Gruyter, 1995. – S. 575.
7. Brugmann K., Delbrück B. Vergleichende Grammatik der indogermanischen Sprachen / K. Brugmann, B. Delbrück – Strassburg: Karl J. Trübner, 1911. – 997 с.
8. Duden K. Grammatik der deutschen Gegenwartssprache / K. Duden. – Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag, 1998 – 912 с.

Чорна С. С.

*кандидат педагогічних наук, доцент
завідувач кафедри романо-германських мов*

Класичний приватний університет
м. Запоріжжя, Україна

ОСОБЛИВОСТІ МЕТАФОРИЧНОЇ ОБРАЗНОСТІ В НІМЕЦЬКІЙ ПРЕСІ

Засоби масової інформації – найважливіший чинник формування громадської думки в сучасному суспільстві, що стосується всіх сфер його життя. Частковим синонімом поняття «засоби масової інформації» є термін «преса», як найосновніший, поширений і історично найбільш ранній вид мас–медіа. Функціональними стилями, відповідними мові преси, є публіцистичний та інформаційний функціональні стилі.

Вивченню публіцистичного функціонального стилю і мови преси надається значна увага у багатьох дослідженнях (роботи Г. Я. Солганика, А. П. Чудінова,

О. О. Тертичного, А. М. Баранова, М. М. Володіної, О. М. Вольф, В. Г. Костомарова, І. М. Кобозевої, О. М. Григор'євої, Т. Г. Добросклонской, Т. А. ван Дейка, Дж. Етчисон, Р. Фаулера та ін.

Практично головною, характерною функцією публіцистичного тексту в багатьох сучасних дослідженнях визначається така: розв'язання суспільно-політичних питань, активний вплив на слухача, спонукання його до діяльності; пропаганда певних думок, ідей, переконань [2].

Преса сучасної Німеччини носить традиційно національний характер, який відрізняє німецьку пресу від преси, яка видається іншими мовами. Німецька культурна традиція виявляється також у використанні або «обігруванні» цитат з національної літератури, крилатих висловів національного плану, в національному гуморі.

Суттєвою стилеформуючою універсальною властивістю преси є прагнення до стислості, до економії журнально-газетної площі, яке супроводжується своєрідним мовним процесом, який називають мовною економією.

Найважливішим і найбільш поширеним засобом реалізації експресивної функції у публіцистичному тексті, створення в ньому експресивності й образності, є тропи: звороти мови, засновані на вживанні слова (поєднання слів) у переносному значенні і використуванні їх для посилення образотворчості та виразності мовлення. У ряді тропів, вагомих для публіцистичних текстів, особливе місце займає метафора, саме якій властивий експресивний та оціночний потенціал [1].

Слово « метафора » з грецької – *metafora* (*meta* – пере, *pherein* – носити). З часів Аристотеля і протягом довгого часу (аж до ХХ століття), метафора, тобто «стисле порівняння», сприймалася виключно як естетичне виразний засіб, «прикраса мови», часом не тільки необов'язкова, а й шкідлива, заплутана, що відводить від основного змісту. Однак на підставі пізніших досліджень робиться висновок про те, що метафора є невід'ємною частиною мови і мислення. Дж. Лакофф у книзі «*Methaphors we live by*» вперше формулює когнітивну теорію метафори, суть якої полягає в тому, що метафора – це спосіб висловити складне через просте. Таким чином, метафора є не лише природним для людини способом відображення дійсності, але й способом її пізнання; вона – не стільки наслідок бажання і вміння «красиво сказати», але і єдиний спосіб висловити багато понять або зв'язок між ними, закріпити їх у мові, а значить і у свідомості, у мовній картині світу, і таким чином передати це знання наступним поколінням [1].

Нарешті, ще однією особливістю метафори є здатність відображати найактуальніші процеси в суспільстві. Найбільшою мірою зараз це стосується тих метафор, які використовуються в мові засобів масової інформації, а саме в цьому випадку проявляються такі риси метафоричного перенесення, як емоційність, експресивність, оцінність. «З усіх тропів метафора вирізняється особливою експресивністю. Володіючи необмеженими можливостями в зближенні найрізноманітніших предметів і явищ, по суті, по-новому осмислюючи предмет, метафора здатна розкрити, оголити його внутрішню природу; нерідко метафора як своєрідна мікромодель є вираженням індивідуально – авторського бачення світу» [4, с. 109].

Отже, метафора досить добре засвідчує, як відображаються в суспільній свідомості різні фрагменти картини світу, стан суспільства і зміни, відбуваються в ньому, тому вона незамінна в журналістських публікаціях. Вкрай важливий також впливовий характер метафори. Г. Я. Солганик вказує, що «специфіка газетно-публіцистичної метафори проявляється в джерелах метафоризації, в механізмі і сутності (напрямку) трансформації семантики лексичної одиниці, в характері функціонування і в стилістичному образі, якості метафори» [3, с. 98].

За походженням виділяють два типи метафор:

1. Метафора, найближчий контекст якої не містить багато назв предмета мов, крім неї. Предмет же розуміється імпліцитно з контексту, який і проявляє в метафорі потрібний для цієї ситуації зміст і забезпечує правильне розуміння. Зазвичай це одне слово.

z. B. *Damals, Anfang der achtziger Jahre beispielsweise, als Lummer als Innensenator von Berlin bei den Linken als das «Monster von Berlin» und bei den Rechten als «Der Mann fürs Grobe» bekannt wurde und das Leben für ihn noch eine Art Sturmangriff war («Der Spiegel».)*

2. Дві або декілька лексичних структур, об'єднуючись, утворюють нове метафоричне значення.

z. B. *Hätte Frau Moller nicht ihre ganzen Kräfte wegen eines «Nazi – Schweines» verbraucht, so hätte sie vielleicht noch Kräfte für die heutigen sozialpolitischen Veränderungen, die so dringend anstehen («Der Spiegel».)*

У німецькій публіцистиці можна розділити метафори на 2 групи:

1. Метафори, які беруть свій початок з загальнонародських культурних витоків. Так, у німецькій мові, для позначення ідеї «заробити собі на життя, мати постійний заробіток, місце роботи» використовуються метафори зі словом «хліб». z. B. *Ein sicheres Brot haben, kaum das liebe Brot haben.*

Слово «Provinz» у словосполученні nach Provinz schmecken має переносне метафоричне значення «глушина».

2. Метафори, які виникли внаслідок подібності з протіканням психологічного процесу або внаслідок запозичення: z. B. *in einer gesunden Atmosphäre aufwachsen* (вирости в здоровій атмосфері).

У німецькій пресі виділяється група метафор, які обумовлені національно-культурними особливостями народу, який має свою унікальну історію розвитку і свої особливості в інтерпретації культурних традицій, що й відображається в метафоричному фонді.

Наприклад: *etw. j-m spanisch vor* (висловлення виникло в часи імператора Карла V, який був королем Іспанії, впроваджував на німецьких землях іспанські звичаї, які були для німців незвичними і незрозумілими).

Деякі метафори пов'язані з певними звичаями та традиціями: z. B. *Pfingstochse* – про позбавлену смаку людину (Пов'язано з давнім звичаєм розфарбовувати бика в день Трійці).

Разом з тим можна виділити групу метафор, розкриття яких не потребує особливого культурознавчого коментаря:

z. B. *der Kopf der Zeitung* – шапка газети; *ein heisses Eisen* – делікатне діло; *alles aufs Spiel setzen* – поставити все на карту.

Універсальною рисою преси є пошук нових, свіжих, незатертих засобів вираження – слів, образів, стилістичних прийомів. Для створення оцінного ефекту і образності в газетно-публіцистичному мовленні використовуються метафори. Наприклад: «Nazi-Schweines», «politischen Harakiri», «der Affen-Mann», «die Nilpferd – Männer».

Метафори в газетно-публіцистичній мові виконують особливу роль: вони використовуються не стільки для образності, скільки для створення емоційного ефекту, позитивного чи негативного: *streitbaren Demokratie, ideologischen Blockaden, flüssige Valuta, Gulag-Infrastruktur.*

Таким чином, називаючи чи оцінюючи предмет, особу чи явище, метафора висловлює певну думку, містить певну інформацію, яка розрахована на емоційно-чуттєве сприйняття, тому що метафора це завжди образ, який є засобом зображення дійсності з

максимальною наочністю. Ступінь наочності і конкретності зображення залежить від специфіки тих понять, властивості яких зіштовхуються в єдиному терміні. У функцію метафори входить також підсилення виразності та сили висловлення.

Отже, метафора є не тільки засобом образного, художнього сприйняття і віддзеркалення реально й об'єктивно існуючої дійсності, але й свідченням певного авторського ставлення й причетності до зображуваного.

Список використаних джерел:

1. Ковалевская Е.В. Метафора и сравнение в публицистическом тексте (на материале английского языка): автореф. дис.. на соиск. уч.степени кандидата филол. наук: 10.02.04 / Ковалевская Екатерина Витольдовна. – Москва, 2011. – 17 с.
2. Мацько Л. І. Українська мова: навчальний посібник для учнів старших класів та абітурієнтів / Л. І. Мацько, О. М. Мацько, О.М. Сидоренко. – Донецьк: БАО, 2003. – 478 с.
3. Солганик Г. Я. О специфике газетно-публицистической метафоры и метафоризации / Г.Я. Солганик // Журналистика и культура на переломе тысячелетий: рабочие материалы междунар. конф. – М., 2002. – С. 96-100.
4. Тупицина И.Н., Скороходова Е.Ю. Природа метафоры и ее использование в современной российской прессе / И.Н. Тупицына, Е.Ю. Скороходова // Вестник челябинского государственного ун-та. Филология. Искусствоведение. – 2009. – № 22 (160). Вып. 33. – С. 108-114.

Шайнер І. І.
*асистент кафедри іноземних мов
для гуманітарних факультетів*
Львівський національний університет
імені Івана Франка
м. Львів, Україна

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО БРИТАНСЬКОГО РОМАНУ НА ВІЙСЬКОВУ ТЕМАТИКУ

На сучасному етапі розвитку британська література становить самобутнє явище, в якому переважають постмодерністські тенденції. Постмодерністський роман кінця ХХ – початку ХХІ століття органічно виростає з філософського модерністського роману. З приходом ХХІ століття історія залишилась основним хвилюючим питанням в англійській літературі. Тож особливістю британського сучасного роману є філософічність, а також опора на літературну традицію. Для сучасного британського художнього прозового тексту характерні такі прийоми поетики: фрагментарність, монтажність, багаторівнева організація тексту, інтертекстуальність, гра, іронія, пас-тиш, метафікція. Лексико-семантичну структуру художнього прозового тексту постмодернізму досліджували такі науковці: А. Мессі (1990), А. Фоккема (1991), М. Горра (1997), М. Бредбері (2001), Д. Малкольм (2002), Дж. Ліндас (2013), І. А. Бехта (2010), Н. М. Влох (2004).

З другої половини ХХ ст. і донині війна є популярною темою для художніх творів. Військову тематику у прозових текстах вивчали, зокрема, Р. Хевісон (1988),

Б. Бергонзі (1993), Д. Дж. Тейлор (1993), А. Піетте (1995), А. К. Сміт (2000), А. Барлоу (2000), Г. Сарма (2001), Е. Х. Кейтер (2016), Т. Качак (2015). Проте сучасний британський роман ХХІ століття та військова тематика, яка проявляється в ньому на різних рівнях (від мікро- до макровкрапель), досі недостатньо досліджені в науковій літературі.

Звичайно, сучасні теми, такі як глобальне потепління та міжнародні конфлікти (зокрема війна в Іраку), привернули увагу письменників, проте все більше сучасні автори схильні оглядатись назад, у минуле. Наприклад, Д. Мітчелл, один з найамбіційніших письменників сучасності, у своїй книзі «Cloud Atlas» (2004), зображуючи вплив згубних технологій та кліматичних і ядерних спустошень на майбутню епоху, все-таки основну увагу зосереджує на сценах ХІХ та початку ХХ століть. Твору характерна імітація попередніх літературних стилів та засобів. Популярним стає прийом пастишу [27]. І. Мак'юен у романі «Atonement» (2001) майстерно розробив варіації вигаданих процесів 1930-х років над такими авторами, як Елізабет Боуен. У романі «Saturday» (2005) І. Мак'юен взяв за основу модель В. Вульф та її зображення повоєнного дня у Лондоні («Mrs Dalloway»), змальовуючи чітку картину того ж міста в день масових демонстрацій проти навислої війни в Іраку.

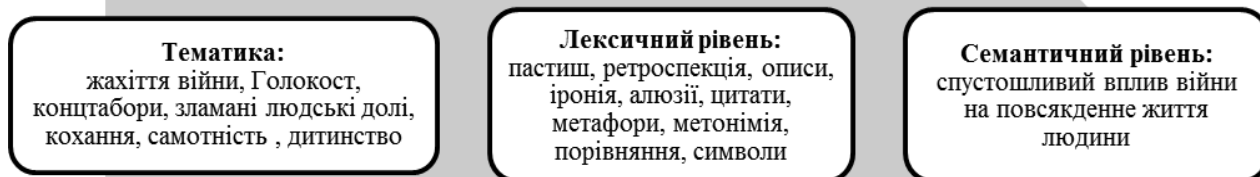
Чіткою рисою англійського постмодернізму є значна увага до історії, минулого, причому і своєї країни, і людства загалом. Саме тому сучасні автори часто заторкують тему війни. Д. Малькольм зазначає такі особливості нової художньої літератури 1980–1990-х років: «захопленість історією, історичними подіями і процесами, як далекого минулого, так і найближчого; інтерес до зображення часу і місця дії творів за кордоном, за межами Британських островів, або до образів і досвідів за межами тієї географічної зони; значне виділення змішання стилів; та інтерес до метафікцій» [19, с. 6].

Отже, сучасному роману характерна дифузність жанру. Оскільки в наш час тема війни є надзвичайно актуальною у всьому світі, то дуже часто вона проникає (в більшій або меншій мірі) у художні твори різних жанрів. Сучасний британський роман на військову тематику зазвичай поєднує в собі елементи кількох жанрів: воєнного, історичного, філософського, соціально-психологічного, соціально-побутового, любовного, пригодницького, фантастичного романів.

Сучасний англійський роман кінця ХХ – початку ХХІ сторіччя «виявляється ані надто консервативним, ані радикально авангардним. Одночасно інноваційний і такий, що не перериває наступність традиції, цей жанр є своєрідним розумним компромісом, який узагалі визначає сучасний британський постмодернізм» [6, с. 26]. Отже, постмодерністський текст є особливим типом письма: частково прийоми та техніки були запозичені в модерністів (часто перебільшені), а частково створені самими постмодерністами. Сучасні прозові тексти на військову тематику зазвичай пишуться авторами, які не мають власного військового досвіду, проте це не заважає їм зображувати війну та різні її аспекти у найменших деталях. За допомогою прийомів опису авторам майстерно вдається зробити незнайоме менш чужим для нас [12, с. 99].

Постмодерністський світогляд визначив використання таких лексичних стилістичних засобів: іронія, алюзії, цитати, епіграми, метафори, метонімія, порівняння. Сучасному художньому твору характерні: орієнтованість на історіографічну металітературу, наявність відносності, багатозначності, іронічності, кількох поглядів на одну подію, прийоми опису, ретроспективний елемент, символічність. Використання всіх цих засобів у творі покликане створювати певний ефект на читача. Численні цитати, епіграми та алюзії у тексті дають змогу автору показати відомий сюжет, який

розвивається зовсім по-іншому, по-новому. Читач може знайти паралелі з попередніми шедеврами літератури, що створює особливе відчуття того, що все у нашому житті рухається по колу, ніщо не може бути абсолютно новим. Оригінальні стилістичні засоби, як-от метафори, метонімія чи використання іронії у сучасному творі нашоухує читача на думку, що все у нашому світі є відносним, наше життя є лише грою, а люди – маріонетками. Звичний відкритий фінал постмодерністського твору створює особливий прагматичний ефект на читача. Словом, сучасні автори використовують лексичні засоби в такий спосіб, що один і той самий текст може бути інтерпретований кожним читачем по-різному. Це змушує нас задуматись над актуальними проблемами нашого життя. Таким чином, лексико-семантичний простір сучасного британського роману на військову тематику схематично можемо подати так:

Отже, з другої половини ХХ сторіччя і донині (зокрема в контексті сьогочасних подій у світі) війна є популярною темою для художніх творів, зокрема прозового жанру. Зображуючи війну (або тільки згадуючи про неї), сучасні автори використовують різні лексичні прийоми та засоби, які спонукають нас задуматись над її впливом на повсякденне життя людини. Тому надзвичайно актуальним у наш час є вивчення найменш дослідженого пласту сучасної британської літератури – лексико-семантичного простору роману ХХІ століття та військової тематики (яка проявляється в ньому на різних рівнях) з позицій прагматичної й антропоцентричної парадигми сучасних лінгвістичних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Антологія світової літературної критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. – 2-ге вид., допов. – Львів: Літопис, 2001. – 832 с.
2. Бехта І. А. Концептосистема англомовного дискурсу постмодернізму / І. А. Бехта // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені В. Винниченка. Сер.: «Філологічні науки» (мовознавство). – 2010. – Вип. 89 (5). – С. 167-173.
3. Бехта І. А. Лінгвокогнітивна реалізація прагматики адресата в англомовній прозі / І. А. Бехта // Вісник Сумського державного університету. Сер.: Філологічні науки. – 2005. – № 5 (77). – С. 21-27.
4. Бовсунівська Т. В. Жанрові модифікації сучасного роману / Т. В. Бовсунівська. – Х.: Діса плюс, 2015. – 368 с.
5. Бовсунівська Т. Теорія літературних жанрів: жанрова парадигма сучасного зарубіжного роману: підручник / Т. В. Бовсунівська. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. – 519 с.

6. Бойніцька О. С. Інновація та традиція в англійському історіографічному романі межі ХХ – ХХІ ст. / О. С. Бойніцька // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. – 2010. – С. 24-27.
7. Бредбері М. Британський роман нового часу / М. Бредбері. – Львів: Кальварія, 2011. – 480 с.
8. Грифцов Б. А. Теорія роману / Б. Грифцов. – М.: ГАХН, 1927. – 151 с.
9. Коваленко Д. Процеси жанрової дифузії та диференціації в сучасному українському романі (на матеріалі романів Ірен Роздобудько) / Д. Коваленко // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Філологія. – 2016. – № 2 (36). – С. 142-147.
10. Ортега-и-Гассет Х. Мысли о романе [Электронный ресурс] / Хосе Ортега-и-Гассет. – Режим доступа: <http://lib.ru/FILOSOF/ORTEGA/ortega13.txt>.
11. Alegre S. M. Post-war English literature 1945–1990 [Electronic resource] / S. M. Alegre. – UOC. – Mode of access: <http://gent.uab.cat/saramartinalagre/sites/gent.uab.cat.saramartinalagre/files/Post-War%201945-1990.pdf>.
12. Cobley E. Postmodernist War Fiction: Findley's The Wars / Evelyn Cobley // Canadian Literature. – 1995. – № 147. – P. 98-124.
13. Encyclopedia of Postmodernism / eds. by V. E. Taylor, C. E. Winquist. – London; New York: Routledge, 2001. – 480 p.
14. Fokkema A. Postmodern Characters: A Study of Characterization in British and American Postmodern Fiction / Aleid Fokkema. – Amsterdam: Rodopi, 1991. – 205 p.
15. Fokkema D. W. Semantic and Syntactic Organization of Postmodernist Texts / D. W. Fokkema // Approaching Postmodernism / eds. by D.W. Fokkema, H. Bertens. – Amsterdam: John Benjamins, 1986.
16. Fowler A. Genre and the Literary Canon [Electronic resource] / A. Fowler // New Literary History. – 1979. – Autumn. – Vol. 11, №. 1, Issue II. – P. 97-119. – Mode of access: <http://www.jstor.org/stable/468873>.
17. Head D. The Cambridge Introduction to Modern British Fiction, 1950–2000 / Dominic Head. – Cambridge: University Press, 2002. – 307 p.
18. Introduction. The Penguin Book of First World War Stories / eds. by Barbara Korte, Ann-Marie Einhaus. – Penguin Classics, 2007.
19. Malcolm D. Understanding Ian McEwan / D. Malcolm. – Columbia: University of South Carolina Press, – 2002. – 216 p.
20. McKeon M. Generic Transformation and Social Change: Rethinking the Rise of the Novel / Michael McKeon // Cultural Critique. – University of Minnesota Press, – 1985. – P. 159-181.
21. McHale B. Postmodernist Fiction / B. McHale. – London: Routledge, 1986.
22. Vlokh N. M. Pragmatics of postmodernist text / N. M. Vlokh // Sumy State University Bulletin. Philological sciences series. – 2004. – № 3. – P. 96-101.
23. Ward G. Postmodernism / G. Ward. – London: Hodder Headline, 2003.
24. Waterson R. Welcome to Windycon 35!. Windycon Program Book / Rick Waterson. – Palatine, Ill.: ISFiC, – 2008.
25. Waugh P. Practising Postmodernism, Reading Modernism / Patricia Waugh. – London: Edward Arnold, 1992. – 176 p.
26. <http://book-genres.com/military-fiction-genre/>.
27. <https://www.britannica.com/art/English-literature/The-21st-century>.
28. <http://encyclopedia.thefreedictionary.com/Military+science+fiction>.

29. <https://english.stackexchange.com/questions/70635/difference-between-novel-and-fiction>.
30. <https://www.goodreads.com/genres/military>.
31. <http://kameronabdallaenglish.weebly.com/>.
32. <https://www.quora.com/What-is-the-difference-between-fiction-and-a-novel>.

НОТАТКИ

НОТАТКИ

НОТАТКИ

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ:
ІСТОРІЯ, СУЧАСНИЙ СТАН
ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ»

8–9 грудня 2017 р.

м. Львів

Видавник – «Наукова філологічна організація «ЛОГОС»

Адреса кореспонденції: 79000, м. Львів, а/с 6153

Електронна пошта: events@logos.lviv.ua

www.logos.lviv.ua, Т: +38 050 824 76 91

Підписано до друку 11.12.2017 р. Здано до друку 12.12.2017 р.

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 8,14.

Тираж 100 прим. Зам. № 1212-17.